

METSÄN JÄLJILLÄ

KERTOMUKSIA ETELÄSTÄ JA SUOMESTA

© TEKSTI: Kirjoittajat 2009
© KUVAT: Valokuvaajat 2009, ks.s XX

Kannen kuva:
Ulkoasu: Elina Salonen

Tuettu ulkoministeriön
kehitysyhteistyövaroin

PAINO: Otavan kirjapaino, Keuruu

Painettu FSC-ertifioidulle
Edixion offset paperille.

ISBN 978-952-99988-2-1 (nid.)
ISBN 978-952-99988-3-8 (PDF)
ISSN 1797-2558 (nid.)
ISSN 1797-2566 (PDF)

KUSTANTAJA:

SIEMENPUU
säätiö

Siemenpuu-säätiö
Haapaniemenkatu 7-9 B
00530 HELSINKI

www.siemenpuu.org

TUOTANTO:

into

Into Kustannus
Hämeentie 48
00500 Helsinki

www.intokustannus.fi

Aluksi ... XX

Mira Käkönen ja Elina Venesmäki,
Helsinki

METSÄIHMISTEN ÄÄNI ... XX

Kun kaivosyhtiö
osti jumalan ... XX

Sabitri Patra, Orissa, Intia

Pitkä marssi metsien puolesta.
Bushpa Toppon ja Suryamani Bhagatin,
kahden adivasinaisen haastattelu ... XX

Moushumi Basu, Jarkhand, Intia

Lapin metsät ja oikeus
saamelaiskulttuuriin ... XX

Outi Jääskö, Muotkatunturin
paliskunta, Inari

Paikoilleen pysäytetyt basapit ... XX

Heri Susanto, Romi ja Ponidi,
Indonesia

Tulevatko mangrove-
metsät takaisin? ... XX

Lourdes Antonysamy, Tamil Nadu, Intia

Laosilaiset elävät
luonnonmetsistä ... XX

Premrudee Daoroung, Thaimaa

TEOLLISUUDEN "METSÄ" LEVIÄÄ ... XX

Mistä puut tupsahtivat
pampalle? ... XX

Raquel Núñez ja Elizabeth Díaz, Uruguay

Indonesian metsäkato ... XX

Bob Puerba, Indonesia

Kuilun partaalta ... XX

Risto Isomäki, Bromarv

TEHOVILJELMÄ JA LUMOTTU SUOMALAISMETSÄ ... XX

Viiden minuutin metsä ... XX

Mira Käkönen ja Elina Venesmäki

Metsää etsimässä ... XX

Mauno Särkkä, Tampere??

Mukillinen mustikoita ... XX

Kirsi Chavda, Helsinki

Keräily elämäntapana
suomalaismetsissä ... XX

Ossi Kakko, Vilppula

METSÄN PYHYYS JA NYKYAIKA ... XX

Pyhä ja kasvun rajat ... XX

Pauliina Kainulainen, Kontiolahti

Tabut ja paikallinen suojele ... XX

Johanna ja Ibrahim Togola, Mali

Joka tieteeseen tarttuu,
se tieteeseen hukkuu ... XX

Tere Vadén, Tampere

Jenukurubojen viesti
"valtavirrälle" ... XX

J.P Raju, Karnataka, Intia

ENTÄ SITTEEN? ... XX

Lopuksi: Suomi ja
maailman metsät ... XX

Anu Lounela, Helsinki

Kirjoittajat ... XX

Valokuvat ... XX

Siemenpuu-säätiö ... XX

Hanna Matinpuro, Helsinki

Aluksi

Suomalaisnainen istahtaa metsässä tuhat vuotta vanhalle kaatuneelle männynrungolle. Tunne on huimaava. Hän ymmärtää olevansa pieni palanen maailmankaikkeudessa ja täällä vain käymässä.

Samaan aikaan Intiassa metsässä elävä nainen nojaa puun vahvaan runkoon. Metsä elää; puulla on henki, samoin kaikella muulla hänen ympärillään. Metsä antaa hänelle, mitä hän tarvitsee, ja hän varoo ottamasta enempää.

Ensimmäinen esimerkki kertoo valokuvataiteilija Sanni Seposta. Toisen esimerkin nainen on

Sabitri Patra, joka on kasvanut kutia-yhteisön metsäyhteisössä Intian Orissassa.

Taloudellis-teknisessä puheessa metsä pelkistyy helposti raaka-ainevarastoksi tai nyt ilmastomuutoksen aikana hiilinieluksi. Siksi metsästä saattaa käydä myös teollinen puupelto. Luonnonmetsien suojelijat taas puhuvat usein lajien monimuotoisuudesta. Taloudelta ja tieteeltä pakenevat metsäkokemukset pyritään nekin yhteismitallistamaan. Metsäntutkimuslaitoksissa niitä yritetään standardisoida virkistytymis- ja hyvinvointihyödyiksi. Kaikki tavat ymmärtää met-

sää eivät kuitenkaan asetu näihin keskusteluihin eivätkä kaikki tunnista omaa metsäsuhdettaan niistä. Sabitri Patran artikkelissa brittiläinen kaivosyhtiö haluaa ostaa metsien peittämän vuoren, jota paikallinen dongria-yhteisö pitää jumalana. Mutta miten ihmeessä jumalalle määritellään hinta? Sanni Sepolla vanhat metsät liittyvät kykyymme ymmärtää todellisuutta. Mutta miten lasketaan itseymmärryksen tai eksistentiaalisten kysymysten hyvinvointihyödyt? Tässä kirjassa tilaa on annettu ihmisille, joille metsät tarkoittavat muutakin kuin selvästi las-

kettavissa olevia ja mahdollisesti vaihtokaupattavia hyötyjä.

Yhtenä kirjan tarkoituksena on tuoda yhteen Suomen ja Etelän keskusteluja metsästä, sillä ne ovat kulkeneet hieman erillisiä polkuja (saimon ympäristö- ja kehitysjärjestöjen huolenaiheet eivät ole aina löytäneet toisiaan). Suomesa suojellaan usein tiettyjä metsäalueita ja lajeja. Etelässä kyse on olennaisesti myös omavaraisuuteen perustuvista elinkeinoista, elämäntavoista ja kulttuureista. Luonnonsuojelijoiden ajamat suojelualueet on koettu Etelässä ihmisviihamielisiksi. Jotkut ovat kysyneet pilkallisesti, ovatko ihmiset Euroopassa kiinnostuneempia tiikereistä kuin paikallisista kyläläisistä? Lisäksi on muistutettu, että itse asiassa metsäyhteisöjen häätäminen kodeistaan täyssuojelun nimissä on ollut usein tuhoisaa myös eläimille ja metsän luonnolle. Ihmisistä tyhjennetyille suojelualueille on ollut helpompi perustaa yksilajisia puuplantaaseja ja avata ovet kaivosyhtiöille. Itse asiassa monet Etelän aktivistit sanovat, että täyssuojelu ja metsän tehohöydyntäminen eivät ole toisilleen niin vastakkaisia kuin saattaa näyttää, vaan pikemminkin saman kolikon kaksi eri puolta. Itse kolikko on moderni länsimainen tapa käsittää luonto ja kulttuuri toistensa vastakohdiksi. Mutta metsät voivat olla myös täynnä kulttuuria, siellä saattavat asua esi-isät ja met-

sän henget. Lisäksi ulkopuolisen silmiin koskemattomalta näyttävä lajirikas villi metsä voi olla pitkäaikaisen ja huolehtivan muokkauksen tulosta.

Suomen ja Etelän metsäpoluilla on myös risteyskohtansa. Kuten poromies Outi Jääskö kirjoittaa, Lapin metsiin on sidottu monin tavoin myös saamelaisten kohtalo. Saamelaisten huoli metsiin sidotun kulttuurin jatkuvuudesta muistuttaa monen Etelän metsäyhteisön tilannetta. Yhteyksiä voi löytää Suomesta laajemminkin. Maaseudun metsänomistajiin on suhtauduttu monesti samanlaisella ylenkatseella kuin Etelän paikallisyhteisöihin. Ainakin osittain tehometsätalous on istutettu metsänomistajiin valtion ja metsäteollisuuden pitkällisen painostustyön tuloksena. Valtio ei ole tukenut metsänomistajia, jotka halusivat asettaa metsän jatkuvuuden metsänhoidon tavoitteeksi. Toisaalta, kun on haluttu suojelua, on hiivitty salaa metsänomistajien alueilla ja julistettu Natura-alueita ilman kunnollista keskustelua metsänomistajien kanssa.

Kenellä sitten on oikeus metsään? Jokamiehen oikeudet eivät ole maailman enemmistön todellisuutta. Esimerkiksi Intian uusi metsälaki, jossa vihdoinkin annetaan metsäyhteisöille oikeus kerätä valtion metsistä erilaisia metsätuotteita, on pitkän taistelun tulos. Täytyy myös muistaa, että Suomen talousmetsät ja Etelässä nopeaa

tahtia leviävät puuplantaasit ovat hyvin erilaisia. Täällä tuotantometsissä marjastetaan, sienestetään, metsästetään ja retkeillään. Etelässä pääsy yksityisille plantaaseille on kielletty ja istutusten maisema on monotoninen ja hiljainen – aluskasvillisuus on myrkytetty ja linnut ovat muuttaneet pois. Toisaalta osa tämän kirjan suomalaisista kirjoittajista ottaa kriittistä etäisyyttä myös suomalaisten metsäoikeuksiin. Jokamiehen oikeudet ovat kyllä hieno asia, mutta millaisiin metsiin ne takaavat oikeuden?

Monet metsät

Kirjan ensimmäisessä osassa saamme käsityksen siitä, miten metsäyhteisöt eri puolilla maailmaa voivat juuri nyt. Ahtaalle ajettujen metsäyhteisöjen ongelmat eivät ole marginaalisia. Esimerkiksi Laosissa enemmistö elää edelleen omavaraistaloudessa ja on päivittäin tekemisissä metsien kanssa. Intiassa taas metsistä elävät alkuperäiskansat eli adivasit ovat vähemmistö, mutta eivät mikään pieni ryhmä. Intian metsäkysymys koskettaa noin 90 miljoonaa adivasia. Kyse ei ole vain kauniiden maisemien tai harvinaisten lajien, vaan kokonaisten elämäntapojen katoamisesta. Monet yhteisöt ovat säilyttäneet kestävän suhteen metsiin, vaikka niitä uhkaavat teollisuus, metsäviranomaiset ja monenlaiset kehityshankkeet. Joidenkin kunnioitta-

va suhde metsiin on katoamassa. Antonysamyn artikkelissa teollistumisen köyhdyttämät paikallisyhteisöt Tamil Nadun rannikolla ovat ajautuneet itsekkin tuhoamaan mangrovemetsiä. Metsäyhteisöjen tarinat kuvaavat ahdingon ohella myös uhattuina olevia metsiin liittyviä tapoja ja perinteitä. Artikkeleista välittyy myös rikas metsäkäsitysten kirjo. Miksi niiden äärelle kannattaa pysähtyä? Ehkäpä merkitysten moneuden ja yhteismitattomuuden ymmärtäminen avaisi horisonttiamme uudenlaisille ja kestävämmille tavoille ymmärtää ja kokea metsä. Metsän merkitysten mahdollisuusvaruutta voi laajentaa kuuntelemalla esimerkiksi sitä, mitä laasilaiset tarkoittavat kumppanimaalla ja miten dongrioiden asuttamalla vuorella puutarhat ja metsät sekoittuvat toisiinsa.

Kirjan toisessa osassa tarkennamme katsetta yhteen metsäyhteisöjä uhkaavaan ilmiöön, jossa Suomi on ollut voimakkaasti mukana esimerkiksi Indonesiassa ja Uruguayssa. Kyse on teollisten puuplantaasien leviämisestä. Uruguayssa teollista "metsää" on tupsahdellut aroille ja karjalaitumille paikallisten ihmisten vastustuksesta huolimatta. Puuplantaasit ovat muuttaneet merkittävästi maan maisemaa, maaseudun sosiaalista rakennetta ja tuoneet mukanaan uudenlaisia ympäristöongelmia ja riskejä. Indonesiassa sellu- ja öljypalmuplantaasit ovat tuhonneet luon-

nonmetsää, kiihdyttäneet ilmastomuutosta ja aiheuttaneet monenlaisia sosiaalisia jännitteitä ja konflikteja. Osion lopussa kirjailija Risto Isomäki pohtii kokonaisvaltaisesti ja lennokkaasti plantaasien osuutta planeettamme kohtalonkysymyksissä.

Monet Etelän metsäaktivistit pitävät Suomea ei niinkään metsäkansana vaan teollisten istutuspuiden kansana. Totta onkin, että ennen plantaasien levittämistä maailmalle, on tehometsätloutta ja sellu- ja paperiteollisuuden raaka-aineen tuotantoa jalostettu jo pitkään Suomen metsissä. Minkälainen kehitys on edeltänyt Suomen metsäasiantuntemuksen vientiä maailmalle? Miten Suomen metsäosaaminen on syntynyt ja mitä se on saanut aikaan? Muun muassa näitä kysymyksiä pohditaan kirjan kolmannessa osassa.

Suomen loikka agraariyhteiskunnasta teolliseen hyvinvointi-Suomeen oli nopea. Talouden kasvu on Suomessa rakennettu pitkälti metsien varaan, mutta varsinkin sellu- ja paperitehtaiden muuttaessa kovaa vauhtia halvempien kustannusten maihin tuntuu epäselvältä, onko selluteollisuutemme menestys sittenkään kulkenut käsi kädessä kansakuntamme etujen kanssa. Luonnonsuojelija Mauno Särkän mukaan metsäosaaminen on Suomessa tarkoittanut luonnonmetsien lähes täydellistä hävitystä ja metsämaisemien moninaisuuden katoamista. Vasta nyt näkemyk-

set vaihtoehtoisista metsänhoidon tavoista ovat alkaneet nostaa päätään. Tosin Venäjän puutuliuhan kirvoittamien puutalkoiden valossa "niskuroivia" metsänomistajia saatetaan edelleen pitää isänmaanpettureina.

Suomessa keräilytalouden merkitys on muihin teollisuusmaihiin verrattuna hämmästyttävän suuri. Voisi kuvitella, että suomalaisten olisi siksi helppo ymmärtää niiden Etelän metsäyhteisöjen huolia, joilta pääsy metsiin on eväty. Keräilystä Suomen talousmetsissä kirjoittaa Kirsi Chavda. Toisenlaisen näkökulman keräilykulttuurin tuo Ossi Kakko, joka on kokeillut, voisiko Suomen metsissä elää Etelän metsäyhteisöjen keräilijäpuutarhurien tavalla. Hän osoittaa että voi, mutta tehotalousmetsissä sienij- ja marjasadot jäävät niukoiksi.

Neljännessä osassa pohditaan kysymystä perinteistä ja metsän pyhydestä. Ne eivät kuulu vain eksotisoiduille yhteisöille trooppisissa metsissä vaan ovat olennainen kysymys myös Suomessa. Miksi keskustelu metsän pyhydestä nyt meilläkin nostamassa päätään? Ainakin se liittyy teknologiasta ja jatkuvan kasvun paradigmasta puuttuvan sisäisen rajan etsintään.

Teologi Pauliina Kainulainen kuvaa suomalaisten metsän pyhyttä korostaneiden uskomusten tuhoamista kristinuskon tieltä. Hän kuitenkin myös haastaa kuvan länsimaisesta perinteestä

ja kristinuskosta yksioikaisesti syypäänä ympäristöongelmiin. Kestävää metsäsuhdetta voidaan hänen mukaansa hakea kristinuskon sisältäkin. Saattaa olla, että oman kulttuurin niin sanottujen sisäisten oppositiovirtausten hyödyntäminen on helpompikin tie kestävämmän luontosuhteen edellyttämään muutokseen kuin täysin toisenlaisten kulttuurien perinteiden perään haikailu.

Tere Vadénin filosofisessa esseessä pohditaan, miten metsän myyttiset ja toisaalta tieteilis-taloudelliset merkitykset ovat suhteessa toisiinsa. Vadénin mukaan suomalaisten on pitänyt rajata oma piha ja talo metsästä. Mutta hän osoittaa, että metsä ei käännä eikä sitä pidäkään kääntää talon tai talouden kielelle. Talo mahtuu metsään, mutta metsä ei mahdu taloon.

Entä voisivatko Etelän metsäyhteisöt tulla avuksemme? Ainakin sellaiset, joissa talo on mahtunut metsään niin hyvin, ettei talon ja metsän erottelua välttämättä edes tehdä. Mutta onko myös niin, että olemme romantisoineet ja tavallaan projisoineet eräänlaisen harmoniseen luontosuhteeseen perustuvan identiteetin Toisiin? Ovatko metsäyhteisöt tavallaan pakotettuja "jalon villin" identiteettiin ajaessaan oikeuksiaan modernissa maailmassa? (Kirjan aloittavassa Hunajankerääjä J.P. Rajun viestissä "valtavirralla" kaikuva molemmat tulkinnat. Yhtäältä esimerkiksi Intian metsäyhteisöjen perinteissä on sellai-

sia, joiden mukaan elävät ovat onnistuneet luomaan tasapainoisen elämäntavan metsän kanssa. Toisaalta on ehkä niinkin, että kun yhteisöt on ajettu ahtaalle, on rauhallisen metsän paimenen identiteetti myös poliittisen taistelun väline ja tulos.

Ympäristöongelmiemme keskellä tarvitsemme ehkä tarinoita jatkuvan kasvun kehitysmallista kieltäytymisestä, mutta emme saisi projisoida toiveitamme niin kutsuttuihin alkuperäiskansoihin. He saattavat haluta muutoksia, jotka eivät käy yksiin modernin kehityskoneiston eivätkä länsimaisten modernisaatiokriittisten liikkeiden kanssa. Johanna ja Ibrahim Togoloiden Malin tarinassa käyvät selvästi ilmi ristiriitaisuudet suhteessa "kehitykseen" ja "perinteisiin" – modernisaation ongelmat tunnistetaan, mutta menneeseenkään ei haluta palata. Jotain vanhasta viisaudesta kuitenkin haluttaisiin säilyttää, vaikka luonnon pyhittäminen ei voisikaan tuoda ratkaisua nykyisiin ympäristöongelmiin.

Tämän kirjan tarkoituksena ei ole idealisoida perinteitä. On tärkeää ymmärtää, että kulttuurit ovat aina jatkuvassa muutoksessa. Samalla on hyvä muistaa, että modernin "saavutuksista" kieltäytyminen ja "perinteisiin" nojaaminen voi olla myös aktiivinen, tietoinen teko. Selvää on, että ratkaisuja eri tilanteisiin ei koskaan voida pakottaa ulkopuolelta. Tässä kirjassa kyse onkin lopul-

ta oikeuksista metsän moninaisiin merkityksiin ja mahdollisuuksista ylläpitää tai luoda kestäviä metsäsuhteita.

Anu Luohela on kääntänyt Lautaslummien bapit –artikkelin bahasa indonesian kielestä. Muut ulkomaisten kirjoittajien tekstit ovat meidän käännöksiämme englannista.

METSÄIHMISTEN ÄÄNI

Maailmassa monet yhteisöt ovat käyttäneet metsiä vuosisatoja tuhoamatta niitä. Metsäyhteisöjen kamppailussa kyse ei olekaan vain luontoarvoista, vaan oikeuksista elinkeinoon, elämäntapaan ja kulttuuriin. Metsäkulttuurien tavat elävät ja muuttuvat, eivätkä kaikki perinteet ole aina säilyttäneet luontoa. Monilla metsäyhteisöillä luontosuhteissa on kuitenkin sellaista kokemukseen pohjautuvaa viisautta, jota on hyvä kuunnella.

Kun kaivosyhtiö osti jumalan

SABITRI PATRA, ORISSA, INTIA

Sterlite-Vedanta -yhtiö vuokrasi Orissan osavaltiota Niyamgiri-vuoren louhiakseen siitä bauksiittia. Yhtiö haluaa häätää dongriat ja muut adivasit vuoren rinteiltä kaivoksen tieltä. Vuori on paikallisyhteisöille pyhä.

Intian itäisten osavaltioiden läpi kulkee Itä-Ghatien vuoristojoono. Orissassa on ainakin 29 adivasien eli Intian alkuperäiskansojen ryhmää. Monet ovat metsäyhteisöjä, joiden päivät muodostuvat

Dongriat ovat kehittäneet kiertäviä vuoroviljelmiä metsäisille Niyamgirin rinteille. Ennen kaskeamista puut leikataan noin 0,5-1,5 korkeudelta muun muassa talojen rakennusaineiksi.

ravinnon kuten juurien, hunajan, kypsien hedelmien ja muiden metsän antimien keräilystä. He metsästävät ja ovat harjoittaneet vuoristoissa metsissä kiertävää vuoroviljelyä jo tuhansien vuosien ajan. Adivasien asuttamilla alueilla metsä on säilynyt paremmin kuin muualla. Itä-Ghatien vuoristo on myös mineraaleista rikas.

Orissan Itä-Ghatien adivaseista lähes 90 prosenttia on kandhien ryhmään kuuluvia yhteisöjä. Kandhien kulttuurin ydinmaita ovat Orissan osavaltion syrjäiset ylängöt ja metsät. Nimi juontuu orian kielen sanasta kondh, se tarkoittaa nuolta.

Kandheihin kuuluu joitakin koko Intian vanhimpia ryhmiä, kuten kutiat ja dongriat.

Alueen adivasit elävät läheisessä suhteessa vuoristoalueiden metsiin. Dongriat ja kutiat ovat kehittäneet puutarhoja ja kiertäviä vuoroviljelmiä 460–1400 metrin korkeuteen merenpinnasta. Kutiat kasvattavat kiertoviljelyksillään yli kuuttakymmentä lajia. Metsien lomaan kasvatetut puutarhat eivät uhkaa luonnon monimuotoisuutta, adivasit istuttavat hyötykasveja ja hedelmiä kuten ananasta metsän muiden kasvien sekaan. Metsät ovat säilyneet ajan saatossa ympäristöön

sopeutuneiden menetelmien ansiosta. Vuoristoisilla alueilla maa ei soveltuisikaan pysyvämpään viljelyyn.

Kutioiden ja dongrioiden sääntöjen mukaan kylä voi käyttää tiettyjä alueita metsistä, kunhan

Adivasit

Intiassa alkuperäiskansoihin eli adivaseihin kuuluu yli 90 miljoonaa ihmistä, enemmän kuin missään muualla maailmassa. Suuri osa heistä on aivan viime aikoihin elänyt metsissä tai läheisessä suhteessa metsiin. Ainakin 30 miljoonaa adivasia on kuitenkin häädetty perinteisiltä asuinsijoiltaan kehityshankkeiden, kajoiteoillisuuden, luonnosuojealueiden ja istutustsien alta. Pitkän taistelun tuloksena adivasien epäoikeudenmukainen kohtelu on virallisesti myönnetty ”historialliseksi vääryydeksi” ja 1996 säädettiin uusi metsäoikeuslaki, jonka mukaan alkuperäiskansojen metsäyhteisöillä on oikeus käyttää, omistaa ja suojella metsiä ja elää perinteisesti heille kuuluneissa metsissä. Karnatakan osavaltion jenukurubojen elämäntapa on vaikeuksissa muun muassa Nagarholleen perustetun kansallispuiston takia. Uuden metsälain tulisi taata jenukuruboilte oikeus kerätä hunajaa ja muita metsätuotteita myös kansallispuiston alueella.

muut alueet jätetään toisille kylille ja osa pysyy poissa viljelykäytöstä. Kukin yhteisö saa pyhitettäväkseen ja palvottavakseen viljelemänsä maat ja metsät. Ennen vuoroviljelyn aloittamista kyläpäälliköt valitsevat kaskettavat alueet tarkoin. Riituaalissa kyläläiset jakavat viljelypalstat keskenään. Ennen kaskeamista alueelta leikataan puita 0,5–1,5 metrin korkeudelta muun muassa talojen rakennusaineksi. Yhtä aluetta viljellään yleensä kahdesta kolmeen vuotta. Tämän jälkeen se jätetään viideksi tai seitsemäksi vuodeksi ja metsä kasvaa taas takaisin. Jos viljelmä tehdään viisitoista vuotta vanhaan metsään, viidakko ei uusiudu niin helposti, koska nuorien puiden uudistumisvoima on kadotettu. Adivasien kiertoviljelyssä metsä uudistuu villinä puutarhana, he ylläpitävät metsää luomalla sitä.

Dongriat elävät lähellä Kalahandin ja Koraputin alueiden rajoja, ja Niyamgirin vuoret Länsi-Orissassa tunnetaan heidän maanaan. Heidän tärkein satokasvinsa on kurkuma. Lisäksi he kasvattavat inkivääriä, hirssiä ja chilejä. Dongar tarkoittaa kiertoviljelyyn käytettävää metsäistä vuorenrintettä. Jokaisessa ”dongrissa” asuu pyhä esi-isän henki, joka auttaa kasvattamaan satoa.

Naisilla on erityinen rooli kasvien hoidossa. Jäljellä olevista noin 8000 dongriasta miehiä on 3500 ja naisia 4500. Tuhannen naisen enemmistö kertoo naisten nauttimasta arvostuksesta.

Intian valtaväestössä naiset ovat vähemmistö muun muassa tyttölasten surmaamisen takia.

Metsän peittämä Niyamgiri-vuori on dongrioille kaiken toimeentulon lähde ja kulttuurin perusta. Kiertävän vuoroviljelyn kestävydestä kertoo se, että Niyamgirin tiheissä metsissä luonto on säilynyt monimuotoisena. Metsissä elää tiikereitä, laiskiaisia, norsuja, muurahaiskäpyjä, sivettikissoja, jättiläisoravia, peurahiiriä ja apinoita. Alueella on monia uhanalaisia korkean ilmanalan kasveja. Metsissä harjoitettu puutarhanhoito ja vuoroviljely ovat kuitenkin myös muokanneet isoa osaa metsistä – Niyamgirin metsäinen vuori on dongrioiden ja luonnonmetsien yhteinen luomus, jossa luontoa ja kulttuuria on mahdoton erottaa toisistaan. Dongrioille Niyamgiri on pyhä alue, jossa asuu jumala Niyam Raja Penu, jolle maa kuuluu ja jonka jälkeläisiä dongriat katsovat olevansa. He suorittavat uskonnollisia menojaan Niyamgirin kasvien, hedelmien, juurien, eläinten ja koko alueen elämän säilyttämiseksi.

Kaivosyhtiö pyhällä vuorella

Kansainvälinen kaivosyhtiö Sterlite-Vedanta on vuokrannut Niyamgiri-vuoren tyhjentääkseen sen bauksiittia sisältävästä aineksesta, jota suuri osa vuorta on. Yhtiö haluaa siksi häätää dongriat ja muut adivasit vuoren rinteiltä.

Vedanta aikoo perustaa 1150 metriä korkean vuoren huipulle bauksiitti-avolouhoksen. Tämä siitä huolimatta, että dongrioille vuori on pyhä. Sama yhtiö on jo aloittanut alumiinituotannon Lanjigarhissa. Yhtiö suunnittelee tuottavansa yli kolme miljoonaa tonnia bauksiittia ja miljoona tonnia alumiinia vuodessa. Louhos tuhoaisi herkkää metsää ja uhkaa alueella eläviä harvinaisia kasveja eläinlajeja. Se johtaisi myös maaperän eroosioon, saastuttaisi ilman ja veden ja tuhoaisi hedelmiä, juuria ja kukkia, joista paikallisten metsäyhteisöjen elämä on riippuvainen. Vaarana on, että myös 31 Niyamgirista alkunsa saavaa jokea saastuu. Ne laskevat kahteen suureen jokeen, Bansidharaan ja Nagabaliin, joista saavat juomavetensä sadattuhannet ihmiset Kalahandin ja Rayagadan alueilla Orissan osavaltiossa sekä Srikakulamin alueilla Andhra Pradeshin osavaltiossa.

Sterlite-Vedanta-yhtiö on hankkinut Niyamgiri-vuoren Intian valtiolta käyttöönsä 23 vuodeksi. Vedanta on kansainvälinen kaivosjätti, jonka pääkonttori on Lontoossa. Kauppoja tehtäessä alueella asuvien adivasien oikeuksista ei välitetty.

**Kutiat kasvattavat kiertoviljelyksil-
lään yli kuuttakymmentä lajia.
Taustalla näkyy edellinen
viljelyalue, johon on vuodessa
kasvanut nuorta metsää.**

Päätös luovuttaa maa Vedantalle rikkoo adivasi-
en perustuslaillista oikeutta omaan kulttuuriin ja
uutta metsäoikeuslakia, jossa adivaseille myön-
netään oikeus perinteisiin maihinsa. Lisäksi lain
mukaan paikallisilla kyläyhteisöneuvostoilla,
Gram Sabhoilla, on ensisijainen oikeus päättää
alueensa metsän käytöstä.

Kaivosyhtiö on tehnyt paikallisyhteisöille mo-
nenlaisia tarjouksia, mutta yhteisöjen mukaan ra-

**Vedanta on jo aloittanut alumiinintuotannon
Lanjiharissa. Tehtaan taustalla häämöttää Niyamgiri-
vuori, jonka huipulle yhtiö aikoo nyt rakentaa
bauksiittivolouhoksen. "Kun alumiinitehtaan
tuottamaa jätelietettä pääsee kuvan kaltaisesti
avoimesti ympäristöön, se saastuttaa pohjavedet ja
lähialueiden vesistöt pahanlaisesti."**

**"Adivasi-
en kiertäminen
metsä-
uudistuu villinä
puutarhana."**

ha ei korvaa tuhottua pyhää vuorta. Dongriat ovat
todenneet yksikantaan, että kaivoshanke tarkoit-
taa koko heidän kulttuurinsa loppua. Hanke uh-
kaa muitakin alueen adivaseja. Niyamgiri on
myös kutia ja jharnia kandhien koti.

Kaivos edellyttää ainakin 20 000 adivasin
pakkosiirtoa Vedantan perustamiin siirtokuntiin.
Siellä heitä odottaa surkean rajoitettu elämä.
Sterlite-Vedantan bauksiittikaivoksen ja alumiinin
rikastamon tieltä pakkosiirretään viisi kertaa

enemmän ihmisiä kuin yhtiö alueella työllistää.
Ja jokien saastuminen vaarantaa vielä paljon
suuremman joukon elannon ja vaikeuttaa puh-
taan veden saantia.

Niyamgirin Surakhya Samiti -kansalaisliike on
yrittänyt pysäyttää hankkeen ja vaatinut alueen
adivasi- oikeuksien kunnioittamista. Monet pai-
kallisista ovat todenneet, että he eivät aio lähteä
kodeistaan vaikka heidät tapettaisiin.

Niyamgiri on vain yksi esimerkki kaivosyhtiöi-
den invaasiosta Itä-Ghatien alueella. Yhtiöt ovat
vallanneet maita myös Jarkhandin ja Chattisgha-
rin osavaltioissa. Tilanne on Orissan osavaltios-
sa hälyttävä myös Boudh-Kandhamalsin alueella,
jonne on suunnitteilla lukuisia uusia kaivoksia.
Boudh-Kandhamalsissa kumpuilee metsien peit-
tämää kukkuloita, joiden lomassa siellä täällä on
kutioiden ja gondien pieniä kyliä. Kutiat ovat väl-
telleet yhteyksiä moderniin maailmaan ja heitä
pidetäänkin yhtenä kaikkein eristetyneimmistä
kandh-ryhmistä. Kutioiden kieli on kui, useimmat

**"Monet paikallisista
ovat todenneet, että
he eivät aio lähteä
kodeistaan vaikka
heidät tapettaisiin."**

heistä eivät ymmärrä Orissan maakunnan virallista kieltä oriaa. He elävät mieluiten itsenäisinä, mutta koska alueella asuvat voimakkaammat ryhmät ovat vieneet heiltä mahdollisuuden käyttää maata ja metsiä, he kärsivät usein aliravitsemuksesta ja elävät keskimäärin paljon lyhyemmän elämän kuin muut osavaltion asukkaat.

Uusi metsäoikeuslaki olisi parhaimmillaan saattanut tarjota kutioille mahdollisuuden saada

takaisin metsämaitaan, joita se on perinteisesti käyttänyt vuoroviljelyyn. Laki ei kuitenkaan käyttänyt vuoroviljelyyn. Laki ei kuitenkaan käyttänyssä vaikuta kyllin voimakkaalta suojelemaan adivaseja kaivosyhtiöiltä. Kaivosyhtiöiden tulo alueelle on kaikkea muuta kuin ratkaisu kutioiden ongelmiin – se uhkaa tuhota tämän aran etnisen ryhmän kulttuurin lopullisesti.

Vetoamme kansainväliseen yhteisöön, jotta kaivosjättien vastuuton toiminta estettäisiin.

Surakhya Samiti
–kansalaisliike on yrittänyt pysäyttää kaivos-hankkeen, joka merkitsisi loppua dongrioiden kulttuurille.

**”Monet dongrioista ovat
todenneet, että he eivät aio
lähteä kodeistaan, vaikka
heidät tapettaisiin.”**

Pitkä marssi metsien puolesta

Pushpa Toppon ja Suryamani Bhagatin,
kahden adivasinaisen haastattelu

Metsien ymmärtäminen vaatii
herkkyyttä. Kun puu on kaa-
dettu, näemme sen mahlan vir-
taavan ulos, se on kuin ihmisen
verta.

Jarkhandin osavaltion asukkaista kolmannes on adivaseja, Intian alkuperäiskansojen ihmisiä. Adivasi tarkoittaa kirjaimellisesti ”ihmistä, joka elää ilman alkua”, Jarkhand puolestaan tarkoittaa metsien maata. Nyt metsät, joissa adivasit ovat

Save the Forest Movementin
mobilisioima metsäoikeus-
marssi Vanadhikar Yatra alkoi
syyskuussa 2008 ja kesti
kolme kuukautta.

asuneet vuosisatojen ajan, tuhoutuvat hälyttävän nopeasti. Kulutusyhteiskunnan ahneus ajaa niitä alas. Jarkhand Jangal Bachao Andolan (Save the Forest Movement) aloitti toimintansa vuonna 1999. Pieni sosiaalinen liike on kasvanut järeäksi kampanjaksi. Sen johtojat on, että metsäyhteisöillä itsellään on paras kokemus ja tietämys, miten osavaltion metsät voitaisiin pelastaa. Liikkeen eturintamassa ovat ennen kaikkea naiset, joiden sidos metsään on usein säilynyt hyvin kiinteänä. Haastattelin heistä kahta, Pushpa Topoa ja Suryamani Bhagatia.

MOUSHUMI BASU, JARKHAND, INTIA

Minkälaisia ovat adivasinaisten kokemukset metsästä?

PUSHPA TOPPO: ”Jungle hai to jaan hai, jaan hai to jungle hai eli ’missä on metsiä, siellä on elämää ja missä on elämää siellä on metsiä’. Sananlasku on erityisen lähellä adivasinaisia, sillä naiset ovat vastuussa perheensä päivittäisistä tarpeista. He keräävät villivihanneksia, hedelmiä ja sienä, joita sitten valmistavat perheelleen. Jos joku sairastuu, he keräävät metsästä parantavia lääkekasveja. Talon luutakin on peräisin metsästä. Naiset täydentävät perheen toimeentuloa ha-

Marssiin metsäoikeuksien puolesta on osallistunut yli kaksisataa kylää.

Save the forest Movementin tavoitteena on painostaa Jarkhandin päättäjät toteuttamaan uutta metsälakia.

Monet osallistujista hankkivat värikkäitä asuja ja järjestivät tanssiesityksiä marssia varten.

kemalla metsästä puiden lehtiä ja myymällä niitä. Yritäpä löytää taloistamme jotakin, joka ei olisi sidoksissa metsään! Naisilla on valtava tietämys kasveista. He osaavat tunnistaa, mikä kasvi soveltuu mihinkin. Arvokas tieto välittyy sukupolvelta toiselle. Adivasi-miehillä on kiire pelloilla, heidän vastuullaan ovat kyntö- ja istutustyöt.”

SURYAMANI BHAGAT: ”Metsät pelastavat meidät nälältä, joskus jopa nälkäkuolemalta. Kuivina kausina puut tarjoavat meille hedelmiä ja kukkia, ne auttavat selviytymään. Ajattele vaikka Mahuakasvia (Madhuca Latifolia), sen jokaista osaa voidaan hyödyntää. Mahuan kukat keitettyinä Imlin kanssa (Tamarindus Indicus) ovat rikas kalsiumin lähde ja ravitseva ateria. Adivasi-naiset juttelevat mielellään kasvien ja niiden osien ravintoarvoista. Jokaisella puulla on läheinen suhde kansaamme ja sukumme on nimetty lajien mukaan. ”

PT: ”Modernissa maailmassa metsillä tehdään isoja rahoja. ’Kaadat vain summamutikassa kaikki puut ja kauppaat eteenpäin’ – sellainen on nykyinen ajatuksenjuoksu. Metsämme on pian riisuttu alastomiksi. Metsäviranomaisien tulisi olla metsien suojelijoita, mutta katsokaahan mitä vauhtia metsämme häviävät. Metsäyhteisöille metsien suojelu on lähes itsestäänselvää. Valitettavasti adivasien pitkäaikainen suhde metsään on monin paikoin katkaistu, usein sen ovat katkoneet juuri metsäviranomaiset.”

SB: ”Ymmärtääkö moderni ihminen enää puiden kieltä? Tiedätkö miten metsät puhuvat? Niiden kielen ymmärtäminen vaatii herkkyyttä. Kun puu on kaadettu, näemme sen mahlan virtaavan ulos, se on kuin ihmisen verta. Mutta kuka siitä välittää, jos puu on hiljaa eikä sen kieltä ymmärretä.”

”Metsäviranomaiset
ovat laittomasti perustaneet yhden puulajin istutuksia myös suojelualueille ja ihmisten peltoalueille.”

Miksi adivasi-naiset onnistuvat suojelemaan metsiä paremmin kuin viranomaiset?

PT: ”Adivasi-naiset vaistoavat ja ymmärtävät puiden tarpeita kuin omia lapsiaan. Kun he hakevat metsästä polttopuita, he eivät kerää mitä tahansa oksia, ainoastaan kuolleita. He tietävät, että puita ei voi katkoa mihin vuodenaikaan tahansa. Amavasyan aikana talvella, kun puut vasta val-

mistavat itseään solujen uudistamiseen, niitä voi leikata materiaalia esimerkiksi talojen kattojen rakentamiseen. Myöskään valkoiset muurahaiset eivät tuhoa tuona aikana katkottua puuta.

Sen sijaan keväisin, kun puut puukeutuvat vihreään ja uudet solut syntyvät, niiden oksia ei saa leikata. Tuolloin jopa lehden irrottaminen puusta on meille tabu. Jos kuitenkin hätätapauksessa joudumme käyttämään oksia, meidän on osoitettava puulle katumusta, käytettävä oksasta vain tarvitsemamme osa ja istutettava loput takaisin metsään. Kun puut sitten kantavat hedelmää, me emme voi kahmia kaikkea, vaan keräämme sen minkä tarvitsemme.”

SB: ”Kylässäni Kotharissa metsä on lähes tuhattu. Viimeiset kahdeksan vuotta olemme yrittäneet kannustaa kyläläisiä istuttamaan puita kuten Mahua, Sakhua (Shorea Robusta), Karaunia (Pongamia Pinnata), Neemiä (Azadiacta Indica) ja Kathalia (Hallocarpus Indicus). Niitä voi käyttää moneen tarkoitukseen ja ne ovat luonnon ekosysteemille siunaus. Miten jyrkkä vastakohta tämä onkaan metsäviranomaisien toimille. Viranomaiset ja hiiliyhtiöiden miehet ovat istuttaneet vain akasiaa tai eukalyptusta, jotka eivät lannoita maata eivätkä korjaa maan typpipitoisuutta. Näiden puiden oksilla näkee paljon harvemmin lintuja, eikä maa rikastu lintujen lannoittavasta vaikutuksesta. Mutta koska akasia ja eukalyptus kas-

vavat huimaa vauhtia ja ovat vihreitä ympäri vuoden, ihmiset helposti erehtyvät luulemaan, että istutukset tuovat metsät takaisin. Metsäviranomaiset ovat laittomasti perustaneet yhden puulajin istutuksia myös suojelualueille ja ihmisten peltoalueille. He ovat kaivaneet syviä ojia istutusmetsien ympärille pitääkseen metsäyhteisöjen ihmiset loitolla.”

PT: ”Monta kertaa esimerkiksi yhteenotoissa poliisin kanssa naiset ovat johtavassa asemassa. He kamppailevat rohkeasti ja voivat suojella miehiä, sillä poliisi kohtelee miehiä usein väkivaltaisemmin kuin naisia. Lujaluontoisilla ja itsevarmoilla naisilla ei myöskään ole sellaisia ongelmia juomisen kanssa kuin miehillä, siksi he hallitsevat monet tilanteet paremmin.”

Mikä rooli Save the Forest Movement -järjestöllänne on kamppailussa metsistä?

PT: ”Työllämme on neljä tukijalkaa. Yritämme vahvistaa kyläneuvostoja Gaon Sabhoja ja luoda metsäoikeuksia uudestaan niiden avulla. Perinteiset kyläpäällikkömme ovat neuvostojen johdossa, mutta kaikilla on sananvaltaa. Päätökset perustuvat konsensukseen, eivät enemmistön mielipiteeseen. Toiseksi yritämme saada kaikki kylät osallistumaan metsien suojeluun ja hoitoon. Haluamme perustaa yhteisömetisiä suojele-

van komitean, jossa kyläneuvostot ovat edustettuina. Metsäviranomaisia emme halua mukaan. Kannustamme naisia perustamaan osuuskuntia. Naiset keräävät metsän tuotteita ja yritämme auttaa heitä myymään niitä ilman liian monia välittäjiä. Osuuskunnan kokouksissa naiset voivat keskustella yhteisöjen ongelmista ja kerätä rahaa yhteisön hyvinvointia edistäviin hankkeisiin.

Neljänneksi haluamme keskittyä lapsiimme, tulevaisuutemme on heissä. Tietämys kulttuuristamme ja perinteistä uhkaa kadota, lapset vie raantuvat metsistä. Nuoriso valuu kaupunkieihin, me yritämme kääntää heitä takaisin metsien puoleen. Järjestämme tilaisuuksia, joissa metsään liittyviä perinteitämme käsitellään musiikin, tanssin ja runojen avulla.”

Mitä uusi laki metsäoikeuksista muuttaa?

SB: ”Metsäoikeuslaki vahvistaa kyläläisten omistajuutta metsiin. Viranomaiset ovat onnistuneet monilla alueilla keskittämään metsien hoidon itselleen. Metsät ovat kuitenkin säilyneet parhaiten paikkakunnilla, joilla perinteinen metsänhoito on jatkunut. Kaikilla olisi opittavaa esimerkiksi Khuntkhatin alueen kylästä. Niissä metsiin kuulumisen tunne vahvana. Kunpa se elpyisi meissä kaikissa.”

PT: ”Metsäkylien pitäisi hyötyä uudesta laista. Se toteaa yhteisöjen oikeuden perinteisesti käytössä olleisiin maihin ja metsiin. Monet kylät, joiden olemassaoloa ei ole edes tunnustettu, saavat nyt virallisia oikeuksia. Joillakin ihmisillä Länsi-Singbhumin, Palamaun ja Hazaribaghin piirikunnissa ei ole ollut äänioikeutta ja heiltä on evätty hyvinvointipalveluja ja koulunkäynti. Nyt tähän pitäisi tulla muutos.”

Olette marssineet metsäoikeuksien puolesta, miten se on vaikuttanut?

PT: ”Vanadikar Yatraan eli marssiin metsäoikeuksien puolesta on osallistunut jo kaksisataa kylää, aloitimme kaksi kuukautta sitten, syyskuussa 2008. Painostamme osavaltiota toteuttamaan uutta lakia. Marssimme on ollut värikäs, se on pursunnut musiikkia ja runoutta. Naiset ovat tässäkin olleet keskeisiä. Olemme kulkeet yli sadan kylän halki ja kattaneet suuren osan osavaltion metsäalueista. Hallituksen painostamisen lisäksi nostamme ihmisten tietoisuutta uusista oikeuksista ja kannustamme heitä vaatimaan itselleen mahdollisuutta osallistua lain toteuttamiseen.”

SB: ”Perinteisten soittimien säestyksellä olemme laulaneet esimerkiksi kappaletta ”Opetamme tietoa lääkekasveista, jotka suojelevat

Save the Forest Movement järjestää vuosittain ison seminaarin osavaltion pääkaupungissa. Tällä kertaa aiheena oli ilmastonmuutos.

terveyttämme. Yritämme saada ihmiset liittymään meihin. Ja näin onkin käynyt. Monet ovat innostuneet järjestämään tanssiesityksiä ja hankkineet värikkäitä asuja ja kukkia marssia varten. Kokonaisia kyliä on lähtenyt mukaan.”

Kuinka adivasinaiset ottavat metsien eläimet, kasvit ja henget huomioon?

PT: ”Meille metsä ei ole vain puiden kokonaisuus, vaan suhtaudumme metsään kuten jumalaan. Metsä on Jangal Devta eli metsäjumala. Metsässä olo on meille tuntemus, pyhyiden kokemus. Astuessamme metsään ensi kertaa päivän aikana tarjoamme kiven tai varvun kunnioituksen merkiksi ja lausumme rukoukseksi ’Metsäjumala, suojele meitä’.

Meillä on suora, sanaton yhteys eläimiin ja lintuihin. Osaamme lukea metsistä merkkejä. Esi-merkiksi lähistöllä olevan käärmeen voi tunnistaa lentoon lehahtavasta varpusparvesta.

Tietyiillä puilla on erityinen merkitys. Hääjuhlien näyttämö muodostuu yhdeksästä maahan painetusta oksasta, jotka symboloivat raskauden

yhdeksää kuukautta. Pisin niistä kertoo sulhaselle isyydestä. Tietyt kukat kertovat tärkeiden juhlapäivien lähestymisestä ja niiden väriiloisto pyhittää juhlamme.”

SB: ”Sadonkorjuun yhteydessä on ensin osoitettava kunnioitusta sadon antajaa kohtaan. Yhtäkään kasvia ei voi poimia ennen kuin se on täysin kypsä, jokaisella siemenellä on oikeus aikuistua. Tietyt metsän linnut kertovat meille sateen saapumisesta. Metsällä on oma tapansa puhua kanssamme jokaisessa elämämme vaiheessa.”

Miltä metsäoikeusliikkeen tulevaisuus näyttää, mitä aiotte tehdä?

PT: Yritämme saada huomiota sille, että metsien tuho vaikuttaa ilmastomuutokseen. Kokoamme myös metsäoikeuslain täytäntöönpanoon liittyvän vetoomuksen hallitukselle. Haluamme levittää tietoa uudesta laista.”

SB: ”Osavaltiomme hallitus tuntuu heränneen vaatimuksiimme. Adivasien asioiden ministeri Joba Najhi ja maan- ja luonnonvarojen verotuksesta vastaava ministeri Dulal Bhuiyan ovat julkisesti hyväksyneet viisi vaatimustamme:

1. Osavaltion on tunnustettava historialliset vääryydet, jotka laki pyrkii korjaamaan palauttamalla adivasien oikeudet omiin metsiinsä.

2. Hallituksen on tunnustettava lain edellyttämällä tavalla kylien merkitsemät yhteisömetsäalueet.

3. Kuten jo vuoden 1996 PESA-laissa säädetään, valtio ei saa puuttua Gaon Sabhojen eli kyläneuvostojen päätöksiin.

4. Hallituksen on tunnustettava kyläneuvostojen metsäoikeuskomiteat.

5. Hallituksen on taattava metsäoikeusliikkeen osallisuus metsälain täytäntöönpanoon kaikilla hallinnon tasoilla.”

(sivun 29 kuva)

Naisilla on Jarkhandin metsäliikkeessä johtava rooli.

Naisilla on Jarkhandin metsäliikkeessä johtava rooli.

**”Metsät ovat säilyneet
parhaiten paikkakunnilla,
joilla perinteinen
metsänhoito on
jatkunut.”**

Lapin metsät ja oikeus saamelaiskulttuuriin

OUTI JÄÄSKÖ, MUOTKATUNTURIN PALISKUNTA, INARI

Kaikkein nopeimmin asioita on parantanut viime vuosien yhteistyö ympäristöjärjestöjen kanssa – oikeuden päätösten myötävaikutuksella.

Istun tietokoneen ääressä valaistussa ja tasalämpöisessä talossamme Inarijoella. Näin joen ensi kertaa aikuisena, mutta jo joen nimi todistaa kuulumisesta esi-isilleni inarinsaamelaisille. Rakastan istuskella vapaana joella lipuvassa veneessä ja onkia, katsella vettä ja maata, josta sukupolvet ovat osanneet ottaa elannon itselleen ja jälkikasvulleen. Moderneista tehokkaista välineistäni huolimatta minä nousen maalle usein ilman saalista.

Rannassa ohitan varvikon alle peittyneitä, selvästi erottuvia kivilatomuksia, entisten asumus-

ten tulisijoja. Näissä mäntykankaissa on vieläkin varhaisempien esi-isieni rakentamia suuria peurakuoppaketjuja. Kuopparivejä näkyy molemmin puolin jokea, monissa niistä on kymmeniä noin kaksi kertaa kolme metrisiä kuoppia. Kuoppia ei kaiveltu hivin vuoksi ilman rautalapioita, kirveitä ja puukkoja. Ne sijoitettiin tarkasti juuri sellaisiin paikkoihin, joiden kautta peurat syksyllä kulkivat kesäisiltä tuntureilta ja meren rannasta kohti talven ruokamaita, jäkäläkuolpunoita ja luppometsiä. Niin kauan kuin peuroja oli, ne tulivat yhtä varmasti kuin lumi.

Peurat vähenivät, eikä niitä enää voinut jäädä odottamaan. Piti keksiä jokin keino varmistaa niiden tarjoama ravinto ja materiaalit. Jo aiemmin oli kesytetty muutamia yksilöitä houkuttelemaan laumat pyydysten luo. Ehkä jotkut ihmiset uhkarohkeasti luopuivat totutusta ja lähtivät seuraamaan laumaa sen vaellukselle ja kehittivät laumaan kiinteämmän ja syvemmän suhteen, josta lopulta tuli omistamista. Niin syntyivät poro ja poronhoito.

Meidän poromme, peurojen jälkeläiset, kulkevat näiden kuolpunoiden kautta aina vain. Niiden

pysäyttämiseksi meillä ei ole kuoppia eikä kepeistä ja vitsaksista rakennettuja hangasaitoja. Mutta meillä on rautalangoista tehdyt siulat, lautarehdoista pystytetyt erotusaidat ja EU-hyväksytyt teurastamot. Metsien ja paikkojen nimissä

”Saamelainen poronhoito on luonnosta riippuvainen, syvälinen ja tarkka järjestelmä, joka ylläpitää kieltä ja kiinteää sosiaalista yhteisöä.”

säilyvät esi-isiemme nimet, heidän asumisensa, tekemisensä, sattumuksensa ja tarinansa. On Bearttu_várri – Ansavaara, Boaresbáikevárri – Vanhanpaikanvaara, Goddebáh_in_opma – Peuranpumalaakio, Jovvna-Nillá gárdevuovdi – Jounin Niilan kaarreaitamaa, _álkk-Ovllá jeaggi – Salkko- Uulan jänkä, Ivvánjárvi – Iivanajärvi, Mállevuo__anvárri – Keitonkeittämävaara, Biergoláddu - Lihalampi, Mártte-Ándde várri – Martin Antin vaara, Lávvoája – Laavuoja, Suoidne_uohpanjeaggi – Heinänleikkaamajänkä, on jopa

Srea_gaáidejeaggi – Rautalanka-aitajänkä. Poromme tulevat yhä syksyllä tätä kautta tunturista alas ja menevät talveksi metsiin, palaavat kevääksi luppovyöhykkeelle ja jatkavat siitä tunturiin vasoma-alueelle. Ja me seuraamme mukavista taloistamme käsin esi-isiemme jälkiä, samoilla jutaamakeinoilla, laavusijoilla, jopa samojen puiden alla. Silmissämme näkyvät samat maisemat, niiden takana tieto vuodenkierrosta ja poron luonnosta.

Tie toi valtion ja turistit

Ulkopuolinen maailma on kurottanut näihin metsiin vasta viime vuosikymmeninä. Luontoa halkaiseva maantie pitää olla kulkemisen takia. Me hyödynnämme siitä joka päivä, tarvitsemme tietä, puhelinta ja sähköä yhtä paljon kuin toisetkin tämän ajan ihmiset. Mutta liikennettä on myös toiseen suuntaan. Tietä pitkin metsiin pääsevät muutkin kuin poronhoitajat.

Turisteja kiinnostaa uusi ja erilainen, luonto, rauha, vuodenaikat, porot ja saamelaisetkin. Jotkut turistit haluavat kokea luonnon rauhan koiravaljakolla tai moottorikelkkasafarilla, tai omalla erämaamökillä. Kun sellaisia ihmisiä tulee enemmän ja enemmän, heille tarvitaan enemmän metsiä, koska he eivät ole tulleet toisia turisteja katsomaan. Jotkut haluavat nähdä poroja ja tietää saamelaisista ja poronhoidosta. Yrittäjille voi tul-

la houkutus esittää muka saamelaista ohjelmaa ja käyttää saamenpukua miten sattuu, likaisena, huolimattomasti tai väärin puettuna. Toisaalta yhä useampi porosaamelainenkin tuottaa matkailupalveluita eikä ehdi enää yhteisiin porohomiin. Vaikutus tuntuu porotyöporukoissa ja muuttaa matkailuyrittäjän poronhoitoa. Jos porojen hoidon muokkaa sellaiseksi, että se on myytävissä turistille sopivissa palasissa ympäri vuoden, niin jossakin kohtaa se lakkaa olemasta poronhoitoa.

Tietä pitkin on tullut myös metsien nykyinen omistaja valtio hoitamaan omaisuuttaan. Valtiolle metsät ovat resurssi, joka puuta myymällä on tarvittaessa muutettavissa rahaksi. Metsän hakkaamatta jättäminen on valtiolle rahantulosta kieltäytymistä ja vain hakkuu on metsien hoitoa.

Poroille hakattu metsä on menetetty laidun. Kevään hankiajan ruoka, puissa kasvavat, hangeille putoilevat loppojäkälät, eivät ehdi kasvaa hoidettavan metsän puihin. Lyhytrunkoisista ja oksaisista männyistä jää runsaasti hakkuutähdetä, se peittää ja tukahduttaa jäkälää. Hakkuutähteet haittaavat porojen kaivamista ja kulke- mista. Aikanaan maa toipuu hakkuusta, mutta sitten tulee jokin seuraava metsänhoitotoimenpide: harvennus, väljennys, uudistus, ylispuun poisto, maanpinnan muokkaus, mitä niitä onkaan.

Kun pieniäkin hakkuualoja on tarpeeksi mon-

Vasanmerkkkuussa ovat kaikki mukana, miehet, naiset, lapset, isovanhemmat.

Vasanmerkkkuuseen kokoontuvat syksyllä kaikki poroperheet lapsista mummoihin.

Puista putoileva loppo on porojen elintärkeä kevät-talven ruoka.

Norjan Altasta löydetyissä noin 6000 vuotta vanhoissa kalliopiirroksissa on jo poroilta näyttäviä eläimiä ja nykyisenkaltaisia aitoja.

ta siellä täällä, metsä ei ole enää metsä. Porotokka ei voi luontevasti asettua riekaleisille kais-taleille, vaan hajoaa ympäristöön. Porot voivat mennä naapuripaliskuntiin, joista ne pitää hakea pois. Tämä lisää kummankin paliskunnan työtä. Tai porot siirtyvät oman paliskunnan muille alueil-

”Metsän kääpälajiston runsaudella ei ole poronhoidolle itseisar-voa, mutta hakattukin jäkäläkangas oikeassa paikassa voi olla kor-vaamaton.”

le, joiden kantokyky joutuu koetukselle. Kun laiduntutkijat havaitsivat kulumisen, valtioneuvosto määrää paliskunnan poromäärää vähennettäväksi ja joku joutuu taas lähtemään kotiseudultaan muihin porukoihin, muita kieliä puhumaan.

Valtio omistaa saamelaisalueen maista 90 prosenttia, joten valtion metsänkäyttö on poronhoidolle elämän ja kuoleman kysymys. Monissa paliskunnissa on taisteltu kymmeniä vuosia val-

tion hakkuita vastaan. Oikeuteen asti asiansa ovat vieneet Muotkatunturin ja Sallivaaran paliskuntien ja Ivalon paliskunnan Nellimin tokkakunnan poromiehet. Neuvottelut valtion kanssa kärsivät oikeustapauksiksi, koska valtio väistelee ja viivyttlee ja jättää ryhtymättä säätämiensä lakien edellyttämiin toimenpiteisiin saamelaiden poronhoidon turvaamiseksi. Oikeusjutut ovat pitkiä ja raskaita, eikä niistä ole vielä koitunut kouriintuntuvaa hyötyä.

Osin samaa latua ympäristöjärjestöjen kanssa

Kaikkein nopeimmin asioita on parantanut viime vuosien yhteistyö ympäristöjärjestöjen kanssa – oikeuden päätösten myötävaikutuksella. Yhteinen kamppailu metsien säilyttämisestä poronhoidolle on alkanut näkyä. Ympäristöjärjestöt ovat tiedottaneet porometsien tilanteesta valtiolta puuta ostavien firmojen asiakkaille, jotka vaativat puuntuotannolta eettisyyttä. Asiakkaiden painostuksesta ostajat ovat ilmeisesti kieltäytyneet vastaanottamasta puuta Inarin metsäpaliskuntien tärkeiksi laidunmetsiksi luokittelemilta alueilta.

Olemme käyneet ympäristöjärjestöjen kanssa perusteellisia keskusteluja metsien luokittelusta, koska metsän laidunarvo voi olla suurempi kuin suojeluarvo. Järjestöt haluavat suojella vanhoja koskemattomia metsiä missä ikinä niitä enää on.

Poronhoidolle merkittäviä ovat oman paliskunnan metsät, koska poroja ei saa viedä toisen paliskunnan alueelle. Metsän kääpälajiston runsaudella ei ole poronhoidolle itseisarvoa, mutta harkittakin jäkäläkangas oikeassa paikassa voi olla korvaamaton, kunhan maata ei enempää pilata. Poronhoidon tarvitsema metsien suojelu voi myös ylittää luonnon monimuotoisuuden tarvitseman suojelun määrän. Laidunmetsiä tarvitaan jo ka paliskunnassa, kun taas luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä tarkastellaan valtakunnallisella tasolla.

Keskustelemme myös poronhoidon vaikutuksista metsiin ja luontoon. Nykyinen poronhoito on vuosisataisen, jopa vuosituhantisen perinteen jatkumo, mutta nyky menetelmillä poromääriä voidaan pitää tasaisen korkeina loislääkityksellä ja hätäruokinnalla. Aitojen ja moottorijoneuvojen avulla porot saadaan pidetyksi tallessa omilla alueilla. Poronhoitajienkaan elannoksi ei enää riitä omavaraisuus lihan tuotannossa, vaan toiminnasta on saatava rahaa. Näistä syistä laidunmetsät eivät voi olla luontoreservaatteja, vaan niitä on voitava käyttää, ja käyttö saattaa myös näkyä. Poronhoidon tarkoitus ei ole tuottaa jäkälää, vaan taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia poronmistajille.

Metsät ja poronhoito saamelaisen kulttuurin takeina

Poronhoito ei ole pelkkää taloudellista toimintaa. Saamelaiskulttuuri ja poronhoito ovat syntyneet ympäröivästä luonnosta, sen monenlaisista antimista ja sen asettamista rajoituksista. Selviämisen näissä olosuhteissa on luonut sukupolvien ja tuhansien vuosien aikana kehittyneen kulttuurin, perimätiedon, mihin aikaan ja miten kutakin luonnon osaa voi hyödyntää. Saamelainen poronhoito on voimakkaasti luonnosta riippuvaisena syvällisen ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen järjestelmä, joka pitää yllä yksityiskohtaista ja laajaa sanastoa ja kiinteää sosiaalista yhteisöä. Poronhoitotöitä tehdään yhdessä, naapurit ja sukulaiset ovat mukana kukin omalla panoksellaan. Työtä tehdessä opitaan kieli, työmenetelmät ja niiden perustelut ja yhteistyö. Lapset saavat jo varhain oman poromerkin ja poroja, ja juurtuvat sitä kautta lujasti yhteisöön ja seutuun. Lapset kasvavat siihen, että luonto on suku ja koti, työpaikka ja virkistyskohde, historia ja tulevaisuus.

Perinteisistä elinkeinoista vain poronhoito on säilyttänyt yhteisöllisyytensä, niinpä saamelaisen kulttuurin, kielen ja luontotietämyksen säilyttämisen ja kehittämisen kannalta poronhoito on avainasemassa. Jos saamelaiskulttuuri halutaan säi-

Sanasto

hangasaita	kepeistä ja vitsaksista tehty johde- tai esteaita
jutaamakeino ja kuljetusreitti	porotokkien kulku-
jänkä	suo
kaarre	pyöreä porojen kokoamisaita
kuolpuna	tasainen mäntykangas
laavu	kartion muotoinen telttu, tiipii
luppo	puissa kasvavia jäkäliä
paliskunta	osuuskunnan tapainen poronhoitoyksikkö
rehto	aitaritilä
rova	vanha metsäpaloalue
saamelaisalue	Saamelaiskäräjälaissa määritelty saamelaisten kotiseutualue
siula	porojen johdeaita
tokka	noin tuhannen poron lauma

lyttää, poronhoidon edellytyksiä on vaalittava. Myös saamelaisalueen metsien käytössä on kuultava poronhoitoa. Nämä metsät, tämä luon-

”Valtio omistaa saamelaisalueen maista 90 prosenttia, joten valtion metsänkäyttö on poronhoidolle elämän ja kuoleman kysymys.”

to, sen tuotto ja merkitys, syntyvät edelleen joka päivä saamelaisten elämästä ja poronhoidosta.

Istun valaistussa ja tasalämpöisessä talosamme Inarijoella ja katselen suuria peurakuopaketjuja molemmin puolin jokea, esi-isieni aikoi- naan kaivamia. Meidän poromme ovat tänään sienimetsässä, uusi karva hohtaen, vahvoina ja kauniina kuin koru, joka kuuluu yhteen ruskan väriloiston kanssa. Poro suo meille maukasta lihaa, jossa vitamiinit ja ravintoarvot ovat kohdallaan, ja jonka me savustamme laavussa niin kuin peura- aikanakin. Nahasta ompelemme huolella juhla- kengät, joissa näkyy luonnon kauneus ja voima, saamelaisen yhteisön nöyryys luonnon edessä ja ylpeys omasta kulttuuristaan.

Lapset otetaan töihin mukaan pienestä pitäen.

”Monissa paliskunnissa
on taisteltu kymmeniä
vuosia valtion hakkuita
vastaan.”

Paikoilleen pysäytetyt basapit

HERI SUSANTO, ROMI JA PONIDI, INDONESIA

Ennen ei ollut vaikeaa
metsästää ja löytää metsien
tuotteita, mutta nyt metsät
ovat "rikki".

Kalimantanin viidakoissa elää punan basapien ryhmiä. Kiertävää metsäviljelyä harjoittavat basapit levittäytyvät Itä-Kalimantanilla Beraun, Itä-Kutain ja Bulungan piirikuntiin. Kun basapit raivaavat metsäpellon, heidän täytyy osata lukea luonnonmerkkejä. Hyvän merkin saadessaan metsäpellon muokkaaminen jatkuu. Huono merkki johtaa siihen, että pellon raivaaminen lopetetaan heti. Merkkejä luetaan lintujen laulusta tai tapah-

Kyläpäälikkö Rita

tumista metsässä. Vanhemmilta ja esi-isiltä kerätty tieto muodostaa normiston, jota yhteisö noudattaa.

Yleensä metsäpelto on niin lähellä, että yhteisön jäsenen koti sijaitsee pellolla. Niillä vallitsevan kierron mukaisesti kolmannella kerralla viljellään juurikasveja ja neljännellä "kovia kasveja" eli puita. Sen jälkeen basapit lähtevät etsimään toista peltoa ja jättävät alueen toipumaan, koska maa ei ole enää tarpeeksi hedelmällinen uuteen viljelykiertoon. Yleensä maata viljellään kahden toista kuukauden ajan kerrallaan ja kunakin vuo-

denaikana maa antaa eri kasvisadon. Tätä jatkuu kuusi vuotta, sen jälkeen alkaa uusi kierto ja perhe palaa taas kuusi vuotta sitten muokatun pellon luo. Vanha metsäpaikka tunnistetaan istutettujen kasvien avulla, silloiset nuoret puut ovat kasvaneet jo korkeiksi. Vain joitain puulajeja kaadetaan, upaspuu, benggerispuu, arenpuu ja mangrovepuut ovat hakattavia puita.

Maa-alueet jaetaan käytön mukaan ja aiemmat yhteisöt ovat määrittäneet kiellettyjä metsä-alueita, jotka toimivat "varastoina". Tällaisia metsiä voidaan hyödyntää vain yhteisellä päätöksel-

lä. "Kielletty metsä" merkitään upas-puulla, jota pidetään hyvin pyhänä. Peltometsäalueella viljellään, asutaan ja kerätään metsän tuotteita. Yleensä peltometsäalueet sijaitsevat tasaisella maalla. Vuorten rinteiltä taas on lupa ottaa puuta ja kerätä muita metsän tuotteita.

Näihin päiviin asti metsäpellot on merkitty välittäjäpatsailla. Ne kertovat, tuleeko metsämaata nyt viljellä tai muokata. Patsaalle kaivetaan maahan kuoppa ja se asetetaan paikoilleen. Oikean hetken tullen se vedetään maasta ja katsotaan, onko patsaan suussa kiinteää multaa, sen uskotaan ennakoivan hyvää riisisatoa. Jos multa on tarttunut patsaan nenään, tuholaiset syövät sadon. Jos taas multa on kiinnittynyt patsaan silmään, metsäpellon raivaamista ei kannata jatkaa. Riisin istutuksen aikaan yhteisön jäsenet eivät saa itkeä, muuten riisinjyviä tulee erityisen vähän. Raivatessa riisipeltoa on säästettävä yksi puu, jonka ympärille kiedotaan valkoinen kangas. Jos sääntöä ei noudateta, riisinjyvien pelätään putoavan lintujen syötäväksi.

Indonesiassa sademetsän tuhoaminen on ajanut alkuperäiskansoja ahtaalle.

”Sokerin sijasta kalimantanin basapit käyttivät sokeriruokoa ja tupakan korvasi sirih-lehtien pureskelu.”

Siirtolaiset saapuvat

Basapit olivat ensimmäiset asukkaat Itä-Kalimantanin rannikkoalueella, Teluk Sumbangissa ja sitä ympäröivissä metsissä. Purjelaivoilla saapui 1960-luvulla Sulawesi-saarelta siirtolaisia töihin Kalimantanin metsiin kaatamaan puita käsillä. Työläiset halusivat muitakin metsien tuotteita kuin puuta, esimerkiksi lintujen pesiä ja gaharua, pihkaa. Tuolloin basapit eivät tienneet metsästä tuomiensa tuotteiden korkeaa arvoa ja vaihtoivat niitä halpaan hintaan tupakkaan, suolaan ja öljyyn.

Siirtolaisia kohdeltiin kunnioittavasti ja arvohenkilöinä, koska heidän kanssaan saattoi käydä kauppaa. Basapien päällikkö Pak Bandar antoi arvostetuille uusille asukkaille luvan asettua Teluk Sumbangiin asumaan ja kaataa puita met-

sästä. Siirtolaiset nauttivat olostaan ja saivat mukavan toimeentulon. Pian heitä tuli yhä enemmän. He pystyttivät talojaan basapien maille ja alkoivat kasvattaa alueella kookosta ja viljelijät maata. Lopulta yhtiöt ja siirtolaiset ottivat maat haltuunsa: bugikset, maduralaiset, timorilaiset ja muut valloittivat Teluk Sumbangin.

Viidakot tuhottiin hetkessä ja alue muuttui kuivaksi ja kuolleeksi, jossa mikään ei näytä kasvavan. Seuraavaksi plantaasiyritykset levittäytyivät ja kaatoivat yhä enemmän basapeille elintärkeää metsää. Basapien oli siirryttävä etäämmälle. Bandar ja hänen joukkonsa kuljeksivat metsässä ja ilmestyivät silloin tällöin siirtolaisten asutuksille myymään tai vaihtamaan metsän tuotteita ja riistaa. Basapien poliittinen yhteisö ja sosiaalinen rakenne tuhottiin.

Vuonna 1983 basapien haluttiin asettuvan paikoilleen ja heille luvattiin taloja. Noin kolmekymmentä perhettä suostui jäämään aloilleen, mutta kun taloja ei kuitenkaan näkynyt, heidän täytyi rakentaa laudoista asumukset itselleen. Siirtolaisten hajottavasta vaikutuksesta basapien perinteinen yhteisöllinen gotong-royong eli vapaaehtoinen talkootyö miltei hävisi. Samalla muualta tulevat tuotteet syrjäyttivät paikallisen luonnon antimet. Aiemmin sokerin sijasta basapit käyttivät sokeriruokoa ja tupakan korvasi sirih-lehtien pureskelu. Peseytymisessä apuna oli

puunjuuria ja lehtiä. Ennen ei ollut vaikeaa metsästää ja löytää metsien tuotteita, mutta nyt metsät ovat ”rikki”. Eräs basap sanoi: ”vaikka elämä nomadina metsässä olikin raskasta, oli se kuitenkin parempaa elämää kuin tämä nykyinen.” Basapien täytyisi ostaa rahalla monia tuotteita elääkseen, mutta työn saanti on vaikeaa.

Perinteet katoavat

Kulkiessaan nomadeina Teluk Sumbangin metsissä basapit noudattivat tiukasti tiettyjä tapoja, jotka ovat nyt katoamassa. Naimisiin mennessään basap-miehen pitää tuoda bambukorillinen riisiä naiselle. Otettuaan korin vastaan naisen täytyy mennä miehen kanssa naimisiin tai hän tekee väärin ja jää velkaa. Rangaistukseksi adatpäällikkö ei enää voi vihkiä naista ja tämä jää vanhaksi piiksi. Vaihtoehtoisesti hänen täytyy maksaa määrätty korvaus ja antaa pronssinen käsikoru. Häiden lähestyessä perhe metsästää ja keräilee ruokaa ympäröivästä metsästä juhla-menoja varten.

Basapit ovat osanneet parantaa sairaita laulamalla, tanssimalla ja pyytämällä jumailta apua sairauksien poistamiseen. Kuumeen ja turpoamisen parantamiseen käytettiin ihmisennäköistä patsasta. Siirtolaisten mukanaan tuoma kristillinen kirkko on tehnyt hengellistä työtä basapien keskuudessa ja vanhoja rituaaleja on siirretty pii-

loon. Julkisista menoista on jätetty miltei kokonaan rukoukset muille jumalille. Salaa monet kuitenkin yhä käyttävät patsaita ja parantavat mantraa lukemalla. Toisaalta monet basapit käyvät ahkerasti kirkossa, jossa he rukoilevat joka perjantai-ilta.

Eristäytynyt yhteisö

Kukkuloilla asuvat Teluk Sumbangin basapit ovat kaukana muista ihmisistä. He ovat jakautuneet pieniin ryhmiin, joissa on yleensä yksi tai kaksi perhettä. He raivaavat metsäpellon ja välttävät yhteyttä ulkopuolisiin, varovaisuus johtuu toisen maailmansodan aikaisista huonoista muistoista, kun japanilaiset miehittivät Indonesiaa. Saadaksen suolaa, sokeria ja mausteita basapit myyvät maniokkia puolentoista kilometrin päässä sijaitsevaan kylään. He valmistavat myyntiin myös käsitöitä, kuten koululaukkuja. Monet basapit ovat uskomattoman lahjakkaita rottingin työstäjiä. Riisiä puolestaan ei ole tarkoitettu myytäväksi, mutta jos jollakulla ei ole riisiä hänelle lainataan sitä.

Kun siirtolaiset hakkaavat metsää, monet basapit osallistuvat puun käsittelyyn ja lainaavat sahoja välittäjiltä. Usein välittäjät antavat heille television tai videolaitteen osana palkkiota. Kauppiaat saattavat huijata, joskus he maksavat blambanganpuuta tuoville basapeille, mutta

usein puut vain otetaan heiltä. Monet siirtolaiset väheksyvät basapien elämäntapaa osittain ruokavalion takia. Basapit syövät sikaa, ja koska siirtolaisista suuri osa on muslimeja, he pitävät sikoja saastaisina. Siirtolaisten vapaina vaeltavat lehmät ja härät tuhoavat tai syövät basapien banaanit ja maniokit. Kun lisäksi vesilähteet ovat hupenneet neljään tai viiteen, maa soveltuu yhä

”Rahalla pitäisi ostaa monia tuotteita, mutta työn saaminen on vaikeaa.”

huonommin riisinviljelyyn ja monet basapit ovat muuttaneet pois,

Maakuntahallitus rakennutti 33 talon naapuruston auttaakseen ”eristäytyneitä alkuperäiskansoja”. Uudessa kylässä on sähkö ja vesi. Se sijaitsee tasaisella maalla lähellä alueen keskustaa, jotta basapit helpommin sekoittuisivat muihin ryhmiin. Jotkut lapset aloittavat peruskoulun, mutta monet eivät käy sitä loppuun eivätkä jatka ylemmille asteille.

Basapit

Basapit jakautuvat pienempiin alaryhmiin, kullakin ryhmällä on oma kulttuurinsa ja sosiaalinen järjestelmänsä. Esimerkiksi Basapaleng tarkoittaa ”suuri ihminen” ja basapaleng-yhteisöt asustivat ennen vuoristossa kalkkiluolissa. Basap daliun tarkoittaa ”hyvä laulaja” ja he asuvat joen rannalla. Basapien mukaan myös Basap marabulan-yhteisö kuuluu basapeihin. Basap marabulanit ovat pienikokoisia, valkoihoisia ja heillä on otsassaan pieni kuunsirppimerkki. He eivät halua tavata ihmisiä yhteisönsä ulkopuolelta. Heidän kulttuurissaan mystiset uskomukset ja niihin liittyvät tavat ovat vielä voimissaan. He eivät tapaa edes muita basapeja, jos mahdollista. Myös basap putungit ovat pienikokoisia ja vaeltavat jatkuvasti niin että yhteisöä nähdään harvoin, ja sen jäseniä on vaikea tavata. Punan basap-ryhmän nomadielämäntavat muistuttavat muiden punan-ryhmien elämäntapoja. Basapit eivät kuitenkaan halua itseään kutsuttavan punaneiksi.

Yulitap ja hänen perheensä asuvat Simpang Tiga:ssa (10 km Teluk Sumbangista). Riisinharvennukseen liittyvässä rituaalissa perheenjäsenet laittavat jalkansa lemong-riisiruoaan päälle. Samalla luetaan mantraa, jotta yhteisö välttäisi onnettomuudet ja seuraava sato olisi edellistäkin parempi. Rituaali kestää koko yön.

Basapien suhde luontoon murenee

Basapit ovat sosiaalisesti hyvin viisaita hoitaessaan keskinäisiä välejään ja tuskin koskaan syn-tyy suuria riitoja tai tappeluita. Hyvän elämän metsässä mahdollistavat sadot, riista, metsähu-naja, linnunpesät ja gaharu. Eikä metsään tarvita kuin keppi, sirppi ja viidakkoveitsi. Hallinnollisia rajoja tai valtionlakeja basapit eivät juuri tunne, mutta sen sijaan he tietävät hyvin missä voi met-sästää tai keräillä metsän tuotteita ja raivata

metsäpellon ja sanoa: "Täällä me olemme!" Ba-sapit arvostavat inhimillisiä ihmisiä ja yksinker-taista elämää.

Basapeja kutsutaan usein "sisämaan ihmisik-si", koska he elävät suurimman osan elämästään metsässä ja kukkuloilla eivätkä tunne mo-dernia maailmaa tai kouluja. Monet eivät ole olleet kosketuksissa ulkomaailmaan, mutta he osaavat jäljittää taitavasti eläimiä ja vaeltaa met-sissä ilman minkäänlaista pelkoa petoja koh-taan. Heidän uskonsa henkiolentoihin on osa

heidän luontouskoaan. Erityisen tärkeitä ovat suhteet esi-isiin. Yksikään basapi ei uskalla rik-koa perinteisiä sääntöjä, ja säännöt opitaan jo lapsina.

Siirtolaisten tulon aiheuttamat muutokset nä-kyvät kuitenkin selvästi basapien arkipäivässä. Kuinka he voisivat suorittaa rituaaleja, kun metsä on kaadettu? Esi-isien tarinat katoavat, eivätkä basap-lapset enää tunne niitä. Moderni elämän-tapa on jo ottanut monet basapit valtaansa ja he alkavat unohtaa historiaansa.

Basap-ryhmän jäsen Can-can asuu äitinsä ja siskonsa kanssa lähellä kalkkiloolia (6 km Teluk Sumbangista). Hän ei halua asua hallituksen asutuskylässä, koska nykyinen koti metsässä takaa rauhallisemman elämän.

Basapien tärkein metsästysase on nimeltään sumbit. Siihen laitetaan puun pihkasta saatavaa tappavaa myrkyä.

Lisäksi hallitus sekaantuu asiaan yhdenmukaistamalla basapien perinteitä ja modernisoimalla vaatteita ja uskomuksia. Basapit eivät kaipaa suurellisia asumuksia vaan rauhaa ja turvaa, ettei heidän tarvitsisi pelätä alueensa tuhoutumista. Basapeilla on oma tapansa hoitaa terveyttään. He tuntevat monia lääkekasveja ja pystyvät parantamaan vaikeitakin sairauksia. Basapit siis osaavat pitää itse itsestään huolta. Hallituksen ei tarvitsisi tehdä muuta kuin antaa heille turvallinen alue ja lopettaa heidän modernisointinsa.

Indonesian investointilait hyödyttävät yrityksiä, mutta ajavat basapit pois tärkeistä metsistä jättäen heidät loukkuun hakattujen metsäaukioi-

den keskelle. Samaan aikaan hallituksen "apupolitiikka" tekee heistä kerjäläisiä sen sijaan että voimistaisi heitä. Basapit eivät ole pyytäneet apua vaan he ovat huolehtineet Kalimantanin metsien hyvinvoinnista ja monimuotoisuudesta. Basapit oppivat esi-isiltään ottamaan vain sen minkä tarvitsevat. Niinpä heidän vetämisensä moderniin tuhlaavaan elämäntapaan tuottaa ongelmia, rauhattomuutta ja perheyhteyden katkeamista.

"Kaupungin paholainen" on ryöväntynyt basapeilta heidän esi-isien maat ja elannon antaneet metsät. Pyhät upaspuut on hävitetty. Basapit eivät myöskään hyödy yritysten läsnäolosta vaan köyhinä he syrjäytyvät. Pian basapien lapset eivät enää osaa metsästää tai etsiä metsän tuotteita. He eivät selviydy metsistä. He lakkaavat olemasta viidakon lapsia.

Yulitapin perhe keittää lemang-riisiruokaa. Lemang tehdään tahmeasta riisistä, johon sekoitetaan sianrasvaa, eri juurikkaita, sokeria ja taroa. Kun ruoka on tasoitettu se laitetaan bambun sisään ja paistetaan

”Vaikka elämä metsässä
olikin raskasta, oli se
kuitenkin paljon
parempaa kuin tämä
nykyinen.”

Tulevatko mangrove-metsät takaisin?

LOURDES ANTONYSAMY, TAMIL NADU, INTIA.

Vadakku Ammapattinamin kylä
Tamil Nadussa Etelä-Intiassa
pelastui vuoden 2004 tsunamilta
mangrovemetsiensä ansiosta.

Muinaiset tamilit varoittivat jo kaksi tuhatta vuotta ennen ajanlaskun alkua, että jos vuorista ja metsästä ei pidetä huolta, Tamil Nadusta tulee autiomaata. Nyt varoitukset ovat nopeasti käymässä toteen, yksi merkki on mangrovemetsien katoaminen yli 1100 kilometrin matkalta rannikolta.

Metsäkeskusteluissa rannikoiden mangrovet ovat usein jääneet vuoristojen ja tasaisen maan metsien varjoon, eikä niiden suojeluun ole kiinnitetty samalla tavalla huomiota. Vuoden 2004 tsunami, nosti mangrovemetsät keskusteluun aivan

uudella tavalla ja vähitellen mangrovemetsiä on alettu arvostaa. Mutta mangrovet eivät vain suojele myrskyiltä ja tsunameilta, ne myös pitävät suolaisen veden poissa rannan maaperästä, estävät pohjaveden muuttumista suolaiseksi ja taasoittavat alueen ilmastoa. Lisäksi ne ovat tärkeitä rannikon kalojen ja muiden eläinten kannalta.

Tamil Nadun osavaltion ja Puducherryn alueen rannat ja varsinkin jokien suistoalueet olivat aiemmin täynnä mangrovemetsiä. Mangrove on tiheää puiden ja pensaiden kasvillisuutta, joka tarjoaa kodin lukuisille kaloille, ravuille, vesilinnuille

ja muille eläimille. Mangrove tynnyttää armottoman meren aallot, ja siksi sitä nimitetään kauniisti alayathiksi. Sana on tamilia ja tarkoittaa aaltojen rauhoittamista. Sitomalla tehokkaasti maata mangrove ehkäisee rantojen eroosiota. Nykyisin enää Tamil Nadun Pitchavaramin ja Muthupetin alueilla on laajoja mangrovemetsiä, lisäksi Puducherryn Karaikalissa on jäljellä pienehkö alue.

Mangrovepuut pysäyttävät meren vaaralliset suuret aallot ennen rantaa.

Pienkalastajille mangrovemetsiköt tarjoavat kalarikkaita apajia.

Monet kalat ja äyriäiset lisääntyvät puiden lomassa.

Rantojen valloitus

Maatalouden vihreän vallankumouksen vastinpari vesistöissä on sininen vallankumous, se tarkoittaa tehostettua kalastusta ja kalankasvatusta. Kumpaakin ”vallankumousta” on perusteltu ruoan tarpeella. Mutta kumousten hyödyt jakautuvat epätasaisesti. Eniten voittoja ovat keränneet suuret yritykset ja varakkaammat viljelijät tai kalastajat, mutta luonnonvaroista riippuvaiset omavaraiset paikallisyhteisöt ovat joutuneet ongelmiin. Näin on ollut myös Intiassa ja Tamil Nadsissa. Varsinkin katkaravun teollinen viljely tuhoaa rannikkojen mangrovemetsiä ja paikallisia pieniä kalastajayhteisöjä.

Sininen vallankumous loi myös uutta teollisen mittakaavan kalastusta kuten troolari- ja syvänmerenkalastuksen. Taloudellisista hyödyistä osingoille päässeet kiinnittävät huomiota vain isoihin kalasaaliisiin sen sijaan, että huolehtisivat kalojen kutualueista ja rantoja suojelevista ekosysteemeistä kuten mangrovemetsistä. Yrityksistä on tullut luonnonvarojen hyväksikäyttäjiä ja saastuttajia. Perinteiset kalastajakylät ovat saaneet kuoliniskun ja ahtaalle joutuneet yhteisöt ovat myös ajautuneet kiistelemään keskenään. Rannikkoekologian suojelussa kalastajayhteisöjen roolia ei ole pidetty tärkeänä. Myöskään mangrovemetsien tärkeyttä ei ole tarpeeksi korostettu. Kalakantojen suojelemiseksi on annet-

tu vain yksi keino: kalastukseen on määrätty 45 päivän tauko, jonka aikana kalakantojen on määrä lisäntyä.

Jäljellä olevat mangrovemetsät vähenevät nopeasti. Syynä ovat metsien hakkaaminen katkarapuviljelmien tieltä ja viljelmien jätevedet, kemian- ja muun teollisuuden saasteet, kaupunkien jätevedet, karjan laiduntaminen, mangrovepuiden hakkaaminen polttoaineeksi sekä paikallisten asukkaiden vähäinen ympäristötietämys. Monien

**”Sininen vallankumous
esitteli kalastajille ja
ulkomaalaisille yrityksille
teollisen kalastuksen ja
kalankasvatuksen.”**

tekijöiden summana rannat ovat liettyneet, vuorovesien virtaukset heikentyneet, maaperän suolaisuus ja pH-arvot nousseet – näin ollen mangroveille ei tahdo löytyä suotuisia kasvuolosuhteita.

”Kuluneiden 20 vuoden aikana mangrovet ovat kadonneet todella nopeasti, koska niitä on

kaadettu eläinten rehuksi ja polttopuuksi”, sanoo kalastaja Sekar Punnakayalin ja Keezhavaiparin rannikon kalastajayhteisöstä. ”Noin 250 hehtaaria mangrovekosteikkoja on huvennut 25 viime vuoden aikana”, kertovat kalastajat Newton ja Gunrathinam Keezhavaiparin kalastajayhteisöstä ”Tällä hetkellä mangrovea on vain lahtien pohjuksissa.”

Yksi harvoista jäljellä olevista on Pitchavaramin mangrovemetsä ja se on suuressa vaarassa. Vellaraun suisto Pitchavaramissa on tullut paitsi katkaraputeollisuuden myös kaupunkien jätteen kaatopaikka. Kalastaja Kalimuthu sanoo, että katkaraputeollisuuden jätteet ovat heikentäneet luonnon rapukantoja ja jokiin lasketut kunnallijätteet lisänneet ahdinkoa. ”Joesta ja mangrovemetsistä riippuvaiset kalastajat kärsivät nyt.”

Pitchavaramia on mainostettu turistikohdeena ja elokuvien kuvausalueena. Entisen charmin sijasta maastossa näkyy muovipulloja ja muuta turistien jätettä. Monilla alueilla kemianteollisuus laskee jätevesiään jokeen, mikä on värjännyt koko joen suistoalueen punaiseksi ja myös ulompana oleva meri näyttää punaiselta.

Toinen surullinen esimerkki on Pulicatin laguuni, joka on Intian toiseksi suurin murtovesilaguuni. Alue on ollut kuuluisa luontonsa monimuotoisuudesta. Sen 60 kilometrin rantaviiva on osaksi

Tamil Nadun ja osaksi Andra Pradeshin puolella. Järven ympärillä on paljon kyliä, joiden asukkaat eivät ennen menneet kalaan merelle, vaan heidän järveltä saamansa runsas saalis oli riittävä.

”Mangrovekosteikot
ovat taanneet ran-
nikon kalastajille
toimeentulon ja
asukkaille suojan
meren aalloilta.”

Nyt Pulicatin ympärillä olevat kehityshankkeet kuten lämpövoimalat, Chennain kaupungin ja kemi-
antehtaiden jätteet ovat pilanneet ratkaisevasti
alueen ympäristöä. Pulicat on tamilia ja tarkoittaa
metsiä, jotka kantavat juurellisia hedelmiä –
mangroveja. Valitettavasti mangrovea ei kuiten-
kaan näy kuin harvoissa paikoissa. Vanha mies
yhdestä järvenrannan kylästä arvioi, ettei nykyi-
nen sukupolvi tiedä nimen Pulicat merkitystä, ei-
vätkä he tiedä, että mangrovea on ollutkaan.

Tuticorinin alueella suolateollisuus on vallan-
nut matalikkoja, joilla on aiemmin kasvanut ti-

**Mangrovekosteikko-
jen tärkeyteen ollaan
vasta heräämässä.**

heästi mangovea. Suolan käsittelyssä käytetyt kemikaalit ovat saastuttaneet rannat.

Käsitys muuttuu

Mutta eivät paikalliset asukkaatkaan ole syyttömiä. Eteläisessä Tamil Nadussa, Pudukkottain rannikkoalueella kalastajat sanovat, että Kanna Kadu (paikallinen tamilinkielinen nimi mangrovelle) kasvoi rannikolla ennen tiheästi, mutta sitä on hakattu polttopuuksi. Tivatessa, onko tämä oikein, kalastajat vastaavat, etteihän nyt omaa kätäkään voi polttaa ruoan valmistamiseksi. Ihmiset eivät usein koe mangrovemetsiä tärkeiksi eivätkä muista niistä saatuja hyötyjä, ennen kuin suuri osa niistä on jo tuhottu. Metsän merkitys ymmärretään vasta, kun sen suojaava vaikutus nähdään omin silmin. Vadakku Ammapattinamin kylä pelastui vuoden 2004 tsunamilta mangrovemetsien ansiosta. Uudenlainen asenne kuuluu kyläläisten puheesta selvästi. ”Suojelemme metsää kaikin keinoin, koska se pelasti henkemme”, sanoo kalastaja Ramasamy.

Keezhavaiparin kylästä kotoisin olevat naiset Pachiyammal ja Mariyammal kertovat, että Mannarinlahdella koralliriutat ympäröivät 21 korallisaarta, joita mangrovet suojaavat. Saarten ja mantereen välissä on laajalti merilevää ja kaloja. ”Mangrovemetsien ja koralliriuttojen muodostama alue ovat luonnon taimitarha, jossa kaikki

kasvaa ja leviää ympäriinsä merelle”, Pachiyammal sanoo.

Joillain alueilla mangrovemetsiä yritetään istuttaa takaisin. Asialla ovat hallituksen metsäosaston lisäksi useat kansalaisjärjestöt. Suomesta Siemenpuu-säätiö on tukenut noin 20 hehtaarin istuttamista Tuticorinin alueella. Kan-

”Suolan käsittelyssä käytetään kemikaaleja. Ne ovat saastuttaneet rannat.”

niyakumarissa mangrovemetsää on puolestaan istutettu 25 hehtaaria ja Mannarin alueella 50.

Paikalliset yhteisöt on otettu mukaan istutuksiin, ja tämä on lisännyt alueilla tietoisuutta metsien tärkeydestä. Ympäristötieteilijä tohtori Santanakumar kertoo, että uudelleen kasvaviin istutettuihin mangrovemetsiin on tulla muuttolintuja, muun muassa pelikaaneja ja haikaroita, samoin katkarapuja ja rapuja.

**”Suojellemme metsää
kaikin keinoin, koska se
pelasti henkemme.”**

Laosilaiset elävät luonnonmetsistä

PREMRUDEE DAOROUNG, THAIMAA

”Se on hallituksen määräys, joten meidän on annettava maamme plantaasiyhtiöille. Mutta toivomme, että hallitus jättää meille edes vähän maata riisinviljelyyn”. Maailmanpankin ja Suomen tukemat ohjelmat ovat avanneet ovea kansainväliselle teollisuudelle ja metsäplantaaseille.

Mekongin jokialueella sijaitsevaa Laosia voi kutsua Kaakkois-Aasian ainoaksi agraariyhteiskunnaksi, yli 85 prosenttia laosilaisista elää maaseudulla, useimmiten omavaraistaloudessa.

Vielä 1990-luvulle asti jopa 80 prosenttia kansasta oli suoraan riippuvainen metsistä, ja ainakin puolet kasvatti riisiä ja vihanneksia kaski- tai kiertoviljelyssä. Kiertoviljelyssä maa-aluetta viljellään 8–20 vuoden jaksoissa, ja perheet vaihtavat asuinpaikkaa viljelysyklin rytmissä. Tämänkaltaisessa järjestelmässä on hyvin vaikea tehdä eroa pellon ja metsän välille, sillä viljelty maa kasvaa takaisin metsäksi.

Paikalliset ihmiset luokittelevat metsät luonnon ominaispiirteiden ja käyttötarkoitusten mukaan. Oman nimityksensä saavat ainakin kuiva vuoristoalueiden metsä eli pa kok, nuori metsä eli pa lao ja alkuperäis- tai luonnonmetsä eli pa dong. Pa lao muodostuu sanoista maa ja kumpani. Alueita, joita käytetään kaskiviljelyyn ja joilla viljelyn jäljiltä kasvaa nuorta metsää, kutsutaan siis ”kumppanimaaksi”.

Ulkopuoliset ovat kärkevästi tuominneet kaskiviljelyn luontoa tuhoavaksi, joka lentokoneesta katsottaessa saattaa näyttää metsien vahingoit-

tamiselta tai hävittämiseltä. Mutta paikalliset eivät luontoa hyödyntäessään ole vahingoittamassa omaa ympäristöään ja vasta läheltä katsoessa ymmärtää, kuinka kunnioittavasti metsään suhtaudutaan. Viljelijät tuntevat tarkoin maa- ja metsäkierron pituuden ja viljelymenetelmät. Heille kertynyt luonnonviisaus on kiertoviljelyä harjoittavien kulttuurien ikivanhaa perintöä, se on syvällisempää kuin uudet kestävän luonnonhallinnan periaatteet, joiden taustalla hämmöttää rahatalouden logiikka.

Laosilaisille on elintärkeää myös metsän anti-

mien kerääminen. Varsinkin naiset lähtevät päivittäin metsään poimiakseen syötäviä vihanneksia, hedelmiä, bambun versoja, sieniä, lääkekasveja ja polttopuita. Naiset liikkuvat toistensa kanssa ryhminä. Usein kintereillä juoksee lapsia

”Alueita, joita käytetään kaskiviljelyyn ja joilla viljelyn jäljiltä kasvaa nuorta metsää, kutsutaan ”kumpanimaiksi”.

keräilemässä heinäsiirkoja tahmaiseen pihkaan kastetuilla tikuilla. Miehet käyvät metsässä harvemmin – heidän vastuullaan on metsästys ja kalastus.

Isoimmat etniset ryhmät viljelevät myös vihanneksia, mutta monet yhteisöt eivät tunne vihannestarhan käsitettä. Miksi vihanneksia pitäisi viljellä, kun niitä voi hakea metsistä? Länsimaalaisittain kaupungistuneille ihmisille voi antaa ahaa-elämyksen selittämällä kuinka Laosin kyläläisille

metsä on yhtä aikaa koulu, työpaikka, supermarketti ja temppele.

Laosin perinteinen maan- ja metsänhoito on useimmiten yhdistelmä yksityistä ja yhteisöomistusta. Metsät ovat usein koko yhteisön hoidossa ja metsätuotteiden hyödyntämistä säätelevät perinteiset tavat ja instituutiot. Vuonna 1992 Laosin metsäviranomaiset tutkivat yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa 25 kylää yhteensä yli kymmenessä maakunnassa. Monet tutkijoista olivat hämmästyneitä, kuinka keskeinen merkitys perinteisillä metsänhoidontavoilla maaseudulla edelleen oli ja kuinka paljon metsiä yhä arvostettiin.

Pyhä metsä tekee kylän

Metsien arvostus ilmenee yhteisöjen uskomusjärjestelmissä. Laos on buddhalainen maa, mutta animistiset uskonnot ovat säilyneet elinvoimaisina ja osin sulautuneet buddhalaisuuteen. Joidenkin lähteiden mukaan animismin eri muodot ovat ensisijainen uskonto jopa puolelle Laosin alueen ihmisistä. Monien henkilötodistuksessa lukeekin uskonnon kohdalla animismi. Metsien henget ja niiden edellyttämät velvollisuudet ylittävät monien arvojärestyksessä valtion lait.

Myös laosilaisessa buddhalaisuudessa luonnonhenget elävät mukana. Vuosittain suurin osa buddhalaisista juhlistaa metsänhengelle pidettä-

vää seremoniaa. ”Metsien henkien kunnioittaminen ja suojeleminen, on samalla myös yhteisön suojelua. Kylä ilman pyhää metsää ei ole kylä ollenkaan”, totesi eräs buddhalainen. Metsän hengille järjestettävät seremoniat keräävät vuosittain yhteen suuren määrän ihmisiä eri puolilla maata.

Uuden kylän perustaminen edellyttää joko edellisen asuinkylän tai lähiseudun metsien henkien kutsumista paikalle siunaamaan ja suojelemaan kylää. Ulkopuolisen silmille pyhä metsä saattaa näyttää aika tavanomaiselta, mutta paikallisten sydämissä se on korvaamaton. Olin keran juuri perustetussa kylässä, se oli hallituksen määräyksestä siirretty uuteen paikkaan. Kyläläiset olivat kokoontuneet yhteen ja keskustelivat huolissaan tulevaisuudesta. Suurena ongelmana nähtiin, ettei lähellä ollut metsää, johon edellisen paikan suojelevat henget olisi voitu kutsua asumaan. Lopulta päädyttiin pyytämään henkien välittäjä suorittamaan seremonia ja kutsumaan henget toisen kylän metsään. Ilman oikein suoritettua perinteistä seremoniaa kyläläiset eivät kokeneet olevansa turvassa. Metsien säilyttäminen ei ole olennaista vain ruokaturvan vaan myös yhteisön perinteiden ja eheyden kannalta.

”Kehityksen aikakausi”

Laos itsenäistyi vuonna 1954 ja joutui pian mukaan ensin Indokiinan sotaan ja muutaman vuoden kuluttua Vietnamin sotaan. Kommunistinen Pathet Lao -liike nousi valtaan vuonna 1975. Vuonna 1986 maassa aloitettiin uusi talouspolitiikka, ja erityisesti Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen taloudessa on siirrytty markkinatalouden suuntaan, vaikka virallisesti maa on edelleen sosialistinen.

Uuden talouspolitiikan myötä Maailmanpankki julkisti ”kehityksen aikakauden” Laosissa alka-neeksi ja on siitä lähtien ollut maassa merkittävä vaikuttaja – onhan Laos luokiteltu maailman vähiten kehittyneiden maiden joukkoon. Hallitus teki pian selväksi, että metsät ja joet on muutettava tulonlähteiksi, sillä perinteisessä omavaraistaloudessa luonnonvaroista ei heru rahatuloja. Tämä on johtanut luonnonvarojen muuntamiseen hyödykkeiksi ja niiden riistoksi.

Vuonna 1991 maan hallitus hyväksyi Trooppisten metsien ohjelman ja toivotti sen rahoittajiksi ja toteuttajiksi Maailmanpankin, Aasian kehityspankin ja myös Ruotsin SIDAn ja Suomen FINNIDAn. Samalla tehtiin tunnetuksi kiertoviljelyn vakauttamisohjelma, jossa haluttiin lopettaa perinteinen ylämaiden kaskiviljely ja kannustaa alavien maiden riisinviljelyä. 1990-luvulta lähtien hallitus on monien rahoittajien tuella myös jatkanut

biodiversiteetin suojelun laajentamista. Tällä hetkellä se muodostuu 20 eri alueesta, joissa on yhteensä noin 12,5 prosenttia eli 30 miljoonaa hehtaaria metsämaata.

Suomalaisten tukema ohjelma johti konflikteihin

Suomen tukema Maailmanpankin hanke Metsienhoito ja suojeluohjelma (FOMACOP) alkoi vuonna 1995. Ohjelman tarkoitus oli luoda alueita, joilla metsiä hyödynnetään entistä tehokkaammin ja niin, että paikalliset yhteisöt vaurastuvat. Mutta kun puutukkeja lopulta ryhdyttiin myymään, syntyi vakavia konflikteja ja ohjelma oli pakko keskeyttää vuonna 2000. Ongelmien yksityiskohdista ei edelleenkään ole tarkkaa tietoa. Joidenkin lähteiden mukaan ohjelmaan osallistuneet paikalliset olettivat, että tarkoituksena oli hyödyttää mahdollisimman monia ihmisiä. Hallituksen tavoitteena taas oli kehittää uusi metsienhoidon malli, joka oli etäällä paikallisten ihmisten tarpeista. Alueen ihmisille haitallisinta on ollut, että ohjelman lopettamisesta huolimatta metsäalueet eivät ole palautuneet yhteisöjen käyttöön. Ne on varattu uudenlaisten mallien kehittämiseen.

1990-luvulla aloitettiin myös maan ja metsän uudelleenjakoa, joka tähtäsi kiertoviljelyn lopettamiseen ja omavaraistalouden korvaamiseen ra-

”Kylä ilman pyhää metsää ei ole kylä ollenkaan.”

hataloudella, ”jotta maalle saataisiin lisää tulonlähteitä”. Monien mielestä ohjelman motiivina ei niinkään ollut huoli kiertoviljelyn metsää tuhoavista vaikutuksista, vaan monien etnisten ryhmien siirtäminen pois vuoristo- ja rajaseuduilta, jotta ne saataisiin paremmin keskushallinnon valvontaan.

Maanjako-ohjelmassa luvattiin antaa lailliset oikeudet paikallisille käyttää tiettyjä maa-alueita,

Paljonko metsää?

Laosin metsien pinta-alasta ei ole yksimielistä tietoa. Hallituksen lähteiden mukaan se oli noin 50 prosenttia 1980-luvulla ja olisi edelleen 41 prosenttia koko pinta-alasta. Riippumattomien lähteiden mukaan metsää on jäljellä enää 35 prosenttia. Metsät ovat Kaakkois-Aasian monsuuni-ilmaston alueille sopeutuneita. Yli puolet on kausivihantoja ja noin kolmannes trooppisia, aina vihannoivia metsiä.

mutta kyläläisille kuuluneita perinteisiä maita onnistuttiin siirtämään yksityisille yhtiöille. Alueet, joita kyläläiset nimittivät ”kumppanimaiksi”, julistettiin huonokuntoisiksi tai vahingoittuneiksi metsiksi. Näin ne saatiin muutetuiksi teollisiksi puupelloiksi, joko kumipuuviljelmiksi tai selluplantaa-seiksi. ”Se on hallituksen määräys, joten meidän on annettava maamme plantaasiyhtiöille. Mutta toivomme, että hallitus jättää meille edes vähän maata riisinviljelyyn”, totesi kyläläinen vuonna 2007, kun hänen maansa olivat menneet kumi-puuplantaasille.

Lukemattomat ylängöiltä tulleet ihmiset on jätetty oman onnensa nojaan täysin uudessa ympäristössä ja tilanteessa. Ylänkömaiden kiertoviljelijöiden on mahdotonta muuttua yhdessä yössä riisinviljelijöiksi. Varsinkaan, kun heille ei ole annettu tähän tarvittavia resursseja, kuten työeläimiä tai tietoa vaadittavasta vedenkäytöstä ja viljelymenetelmistä.

**”Suurin osa
laosilaisista on
päivittäin teke-
misissä metsän
kanssa.”**

Tutut ”kumppanimaat” plantaaseiksi

Suomalaisrahoitteinen metsänhoito ja maa-alueiden uudelleenjakohjelmat eivät osanneet antaa tilaa paikalliselle viisaudelle. Uudet ohjelmat perustuivat uskomukseen, että Laosin metsiä ja maita on hoidettu kurjasti ilman mitään hyötyjä. Kukaan ei halunnut kuulla ihmisiä, jotka ovat käyttäneet ja suojelleet metsiään vuosikymmeniä. Nyt heidän ja esi-isien vaivannäön tuloksia jaetaan ulkopuolisille, jotka eivät ole koskaan eläneet metsässä.

Maailmanpankin ja yksityisten yhtiöiden kautta laittomille hakkuille on avautunut uusia reittejä. Plantaasiyhtiöiden on annettu ottaa käyttöön ”huonokuntoisia” metsiä, näin yhtiöt ovat päässeet käsiksi myös luonnonmetsiin. Yleinen käytäntö on, että ennen kuin yhtiöt aloittavat puuviljelyn, ne hakkaavat myös maa-alueitaan ympärivää luonnonmetsää ja rikastuvat arvopuiden myynnillä.

Paikalliset yhteisöt eivät ole hakanneet puita näistä luonnonmetsistä vaan lähinnä keränneet niistä ruokatarpeita. Metsähakkuut näyttävätkin riistäytyneen käsistä. Vuonna 2007 H.E. Khamoun Bouphe, uudistetun maankäyttöviraston johtaja, tunnusti julkisesti tilanteen vakavuuden. Hän totesi, että ”monet plantaasit ovat päässeet hyödyntämään heikkoa valvontaa ja laajenta-

maan aluettaan hakkaamalla luonnonmetsiä. Tämä on ollut tuhoisaa ikivihreille luonnonmetsille.” Hänen puheissaan korostuivat metsien luontoarvot ja luonnon moninaisuuden häviäminen, mutta kyse on myös paikallisista elinkeinoista.

Tällä hetkellä kaupalliset plantaasit muodostavat suurimman uhkan Laosin pelloille ja metsille. Ulkomaiset investoinnit ovat kasvaneet varsinkin vuodesta 2000 lähtien. Metsähallituksen mukaan vuoden 2006 loppuun mennessä 109 yhtiölle oli myönnetty maa-alueita yhteensä 160 000 hehtaaria. Luku on sen jälkeen kasvanut rivakasti kuukausittain. Yhtiöiden saamat luvat vaihtelevat 30–50 vuodesta jopa 75 vuoteen, ne maksavat valtiolle äärimmäisen pienen vuosittaisen maksun – noin kuusi dollaria hehtaarilta.

Laosilla on paljon menetettävää

Rahatalouden opit ovat vaikeasti yhteensovitettavissa uskomuksiin jokien, metsien ja peltojen suojeluhengistä. Perinteinen tapa suojella metsää vaalimalla sen henkiä on hyvin erilainen kuin ulkopuolisten konsulttien luonnonsuojeluopit, konsultithan eivät ole eläneet päivääkään oikeassa metsässä. Niinpä vain kahden ”kehityksen” vuosikymmenen jälkeen ylänkömaiden metsäyhäteisöt ovat ajautuneet työläisiksi kiinalaisten, vietnamilaisten ja thaimaalaisten ja muiden ulko-

"Laosin metsät
ovat läsnä myös
kaupunkien toreilla,
joilla myydään
lukuisia erilaisia
keräilytuotteita."

Suurin osa Laosin naisista kerää joka päivä metsästä muun muassa sieniä, vihanneksia, hedelmiä, bambun versoja ja lääkekasveja.

(Sivun 67 kuva) Pyhät metsät ovat Laosissa yleisiä samoin kuin usko metsiä suojeleviin henkiin. Usein hengille rakennetaan oma talo, johon voidaan tuoda myös uhrilahoja.

maalaisten puuviljelmille mailla, jotka ennen olivat heidän yhteiskäytössään.

Markkinakehityksen ryntäys maahan on jättänyt vähän tilaa Laosin maaseudun ihmisille tai maan hallituksellekaan suojella itseään kansainvälisiltä hyödyn metsästäjiltä. On vaikea sanoa, mikä saisi Laosin hallituksen kääntymään kansansa puoleen oppiakseen kestäviä tapoja käyttää ja suojella metsää. Näin saattaisi tapahtua, jos hallitus vihdoin ymmärtäisi, että maan met-

**”Se että meillä on rahaa,
ei ole yhtä hyvä asia
kuin se, että meillä on
maata ja metsää.”**

sät ja elinkeinot ovat uhanalaisia, eikä tilanne ole paikallisten metsäyhteisöjen aikaansaannosta. Tutkimukset yhteisömetsien käytöstä osoittavat, että sukupolvelta toiselle perityt metsänhoidon tavat olisivat kestävin perusta Laosin metsien käytölle vielä nykyäänkin.

Ulkopuoliset näkevät ”kylä-elämän” usein tapakapajuisena ja muutoksia vastustavana. Yläkö-alueiden kiertoviljelyä harjoittavan kamu-yhteisön

edustaja kuitenkin totesi: ”Kyllä me tiedämme, että raha on hyvä asia, ja meilläkin pitäisi sitä jonkin verran olla. Mutta se, että meillä on rahaa, ei ole yhtä hyvä asia kuin se, että meillä on maata ja metsää.” Maaseudun ihmiset ja yläköaluiden asukkaat ymmärtävät kyllä, että elämä on jatkuvassa muutoksessa, ja muutoksiin on sopeuduttava. Mutta Laosin kyläläisilläkin tulisi olla oikeus kehitykseen, jota he pitävät mielekkäänä ja sellaiseen muutoksen tahtiin, jonka he kokevat parhaimmaksi. Jos metsien ”hoito” jatkuu nykyisellä mallilla, tulevat sekä laosilaiset että maan hallitus löytämään itsensä loputtoman metsätuhon keskeltä.

Niiden vuosikymmenten aikana, kun Laosia on kehitetty muun muassa suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijoiden ja rahan avustuksella, maan metsät ovat tuhoutuneet dramaattisella tavalla. Se ei ole vain niiden ulkopuolisten vika, jotka tulevat talousmetsien maista. Mutta se osoittaa, että huippu-palkoilla elävät asiantuntijat eivät ole osanneet suojella niiden ihmisten metsiä, jotka ovat elämäntavallaan vaalineet luonnon rikkauksia ja monipuolisuutta sykkivän ekosysteemin elämää. On ymmärrettävää, että tämänkaltaisen ”asiantuntijuus” on yhä vähemmän tervetullutta niiden mielestä, joilla on aito huoli Laosin ja muiden Mekongin alueen maiden elinkeinoista ja elämästä.

Mekongin metsien sydän

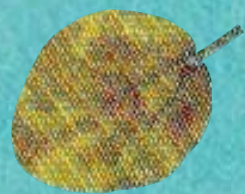
Laos on yksi Mekongin jokialueen kuudesta valtiosta. Jokialueella asuu suunnilleen 60 miljoonaa ihmistä. Alueen elinehto on Mekongin joki, joka saa alkunsa Tiibetistä, Himalajan vuoristosta. Sieltä se virtaa Kiinan, Burman, Laosin, Kambodžan ja Vietnamin kautta laskeutuakseen viimein Kiinan mereen. Laosin sivujoet, jotka saavat alkunsa maan metsäisiltä yläköseuduilta ovat Mekongin tärkeimpiä vedenlähteitä. Joki kiemurtelee 4800 kilometrin matkan Kaakkois-Aasiassa ja on koko maailman kymmenenneksi pisin joki.

Joen ekosysteemi on valtavan moninainen, sivujokia, tulvametsiä, soita, kosteikkoja, ruohomaita ja riisipeltoja. Hedelmällinen maa ja luonnonvarojen rikkaus on houkuttellut historian saatossa useita kansoja asettumaan aloilleen ja jokialue on kulttuurisesti rikas. Varsinkin Mekongin vuoristo- ja yläköseudut ovat etnisesti hyvin kirjavia. Laosissa on ainakin 68 erilaista etnistä ryhmää ja kieltä, Kambodžassa 20 ja Vietnamin vähintään 54. Näistä suuri osa kuuluu tain, Tiibetin burmalaisten tai monkhmerien ryhmiin.

Kaikkien kuuden maan historiassa metsät olivat kauan omavaraisuuden paratiiseja. Luonnonmetsien merkitys yhtenä omavaraistalouden perustana on säilynyt keskeisenä lähinnä Laosissa ja Kambodžassa.

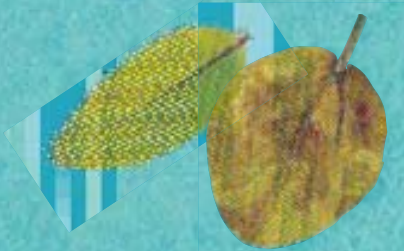
**”Metsien kehitys-ohjelmissa
”kumppanimaat” julistettiin
vahingoittuneiksi metsiksi
ja siirrettiin yhteisöiltä
plantaasiyhtiöiden
omistukseen.”**

TEOLLISUUDEN "METSÄ" LEVIÄÄ

Kaakkois-Aasian ja Etelä-Amerikan ohella teolliset puuistutukset valloittavat myös eteläistä Afrikkaa ja Kiinaa. Suomen talousmetsissä ihmiset voivat harjoittaa keräilyä jokamiehenoikeuksien turvin, mutta Etelän plantaaseilla aseistetut vartijat pitävät huolen siitä, ettei niillä kulje "asiattomia". Toisaalta mitään metsätuotteita ei puuviljelmillä kasvakaan. Kaikki aluskasvillisuus on myrkytetty. Kuitenkin monikerroksinen puutarhaviljely voisi olla osa planeettamme suurten kriisien ratkaisua.

Mistä puut tupsahtivat pampalle?

RAQUEL NÚÑEZ JA ELIZABETH DÍAZ, URUGUAY

Botnia -yhtiön tehdasta vastaan on muodostunut näkyvä kansanliike, protesteihin on osallistunut satojatuhansia ihmisiä. Suurimmat ongelmat ovat ”takapihalla” – puupelloilla, joista tehdas hankkii raaka-aineensa.

Lukuun ottamatta Uruguayn eteläosia, jossa asutus on tiheää ja maisemaa hallitsevat pellot, maaseutu muodostuu suurimmaksi osaksi vihreistä ruohoalueista, joilla lampaat ja lehmät laiduntavat. Siellä täällä on puusaarekkeita, ne tarjoavat eläimille suojaa auringolta. Maisemaa halkovat joet ja purot, niiden varsilla kasvaa tiheää alkupe räistä metsää. Ruohomaiden ekosysteemi ja maisema on tarjonnut perustan paitsi maan ruokaturvalle, myös kansalliselle identiteetille.

Lehmät ja lampaat eivät ole alkuperäisiä lajeja. Lehmät tulivat seudulle espanjalaisten valloit-

tajien mukana 1600-luvulla ja lampaat kaksisataa vuotta myöhemmin. Eläimet ovat sopeutuneet alueen olosuhteisiin ja laajamittainen karjankasvatus tuli maahan jäädäkseen. Elinkeino on ollut suurten maanomistajien hallussa. Suurtilallisten ”latifundiat” loivat maaseudulle eriarvoisuutta ylläpitäviä sosiaalisia rakenteita, joihin on kohdistunut suuri muutospaine. Toisaalta ympäristön kannalta karjankasvatus on ollut suhteellisen kestävä ja sen ympärille on muodostunut kokonainen elämäntapa. Gauchojen, lehmi-poikien, perinteistä on tullut merkittävä osa koko

Uruguayn kansankulttuuria. Karjatilat muodostavat monessa mielessä maaseudun sydämen, esimerkiksi karjanmerkitseminen ja lampaiden keritseminen ovat tärkeitä sosiaalisia tapahtumia.

Nyt kaikki on muuttumassa, mutta ei suinkaan paremmaksi. Uutena vierasperäisenä lajina on eukalyptus, jonka modernit globaalit valloittajat tuovat mukanaan. He eivät saapuneet rauhanomaisesti, vaan tunkeutuivat pikemminkin luotto-korttejaan näpsytellen itsekkäin motivein ja vaatimuksin. Maanomistusrakenne ei parantunut

Ruohotasangot hallitsevat Uruguayn maisemaa, mutta tiheää metsää voi löytää varsinkin jokien ja purojen varsilta.

Plantaasit ovat syrjäyttäneet karjan laidunmaiden lisäksi Uruguayn jo valmiiksi vähäisiä luonnonmetsiä.

Quebrada de los Cuervosin kansallispuisto on kappale Uruguayn alkuperäistä luonnonmetsää.

**”Lähistöllämme
oli ennen useita
lampia. Nyt ne ovat
kaikki kuivuneet.”**

heidän myötäään vaan jatkoi vinoutumistaan. Uusien plantaasien luvattiin tuovan uusia työpaikkoja ja samalla vähentävän köyhyyttä, mutta ne ovat vain lisänneet maaseudun ahdinkoa ja kiihdyttäneet sen tyhjentymistä.

Vierailu Paysandussa

Yksi merkittävä puuplantaasialan yritys on suomalaisen Botnian tytäryhtiö Forestal Oriental (FOSA). Yhtiön eukalyptusviljelmillä kasvatetaan vain yhtä puulajia ja ne on istutettu pääosin Uruguayn länsirajalle Paysandun, Río Negron ja Sorianon alueille. Plantaasit tuottavat puuta Botnian sellutehtaalle.

Alueella vierailu näytti minkälaisia valitettavia muutoksia puuviljelmät ovat tuoneet paikallisten ihmisten elämään. Luis Alberto ja Ana María omistavat pienen maatilan. Rautalanka-aita erottaa heidän maansa Botniaa varten tehdystä istutuksista. Talon ovelta avautuu näkymä suoraan

eukalyptuspuurivistöjen muodostamaan seinämään. Taivasta ei näy. Ana María ja Luis Alberto seisovat kuistillaan ja toteavat ”menetimme auringonnousun”. No, talon toisella puolella he voivat vielä ihailla iltaisin auringonlaskua. Ainakin toistaiseksi. ”Uuteen tilanteeseen on vain pitänyt sopeutua.”

Kauas horisonttiin avautuva maisema on kai-verrettu uruguaylaisten mieliin ja yhteisiin muis-

**”Kaikki kaivot,
jotka ovat alle 15
metriä syviä, ovat
kuivuneet.”**

toihin. Nyt vihreän lukemattomat sävyt ruohikkoalueilla ja jokivarsien metsissä on korvattu keino-tekoisten puuistutusten jättiläismäisillä lohkoilla. Maisema on muuttunut täysin ja paikalliset ihmiset ovat menettäneet maantieteellisesti ja historiallisesti merkittäviä maamerkkejä kuten San Francisco-joen. Ana María muistaa, kuinka hän aikoinaan tapasi koulumatkallaan ihailla reitiltä avautuvaa jokimaisemaa. Nyt joki on kadonnut.

Eukalyptusviljelmät ovat nielleet sen sisäänsä ja ahnaasti imeneet kuiviin.

”Lähistöllämme oli ennen useita lampia. Ne olivat kolme tai neljä metriä syviä, nyt ne ovat kaikki kuivuneet. Kuivuminen alkoi plantaasi-istutuksista. Maakaan ei tuota enää samalla tavalla kuin ennen”, toteaa alueella asuva Oscar. Lampien ja pienten jokien lisäksi plantaasit ovat imeneet alueen kaivot tyhjiin. ”Tässä osassa Paysandua kaikki kaivot, jotka ovat alle 15 metriä, ovat kuivuneet.” Tyydyttääkseen vedentarpeensa kotitalouksien on porattava kaivonsa 40–60 metrin syvyyteen, ohi kalliokerroksen, jonka läpi eukalyptuspuut eivät saa imetyksi vettä. Asukkaiden on maksettava poraaminen

**”Kotitalouksien on po-
rattava kaivonsa 40–60
metrin syvyyteen, ohi
kalliokerroksen, jonka
läpi eukalyptuspuut ei-
vät saa imetyksi vettä.
Se on erittäin kallista
ja vain harvalla on
siihen varaa.”**

itse. Se on erittäin kallista ja vain harvalla on siihen varaa.

Kotiseudulta lähteminen on tuskallista maistaan rakastaville ihmisille, mutta monien viljelijöiden on ollut pakko tehdä niin. Haastattelemamme ihmiset kertoivat esimerkkinä viljelijä Juanin tyypillisen tarinan. ”Hänen maansa jäi täysin eukalyptusten ympäröimäksi. Sitten häneltä loppui vesi. Lisäriesaksi muodostuivat plantaasien tuomat villisiat. Hän ei voinut muuta kuin lähteä kaupunkiin” Nyt maanviljelystyössä ahavoitunut Juan myy kaupungin kaduilla kosmetiikkatuotteita.

Maaseudun kouluja on jouduttu sulkemaan. Colonia Roncán, kahdenkymmenen perheen karjatilan ympärille muodostunut pieni kylä, katosi

kokonaan, kun plantaasiyhtiö osti alueen maat. Tilojen purkajat ovat huolehtineet, ettei aiemmas- ta asutuksesta jäänyt jäljelle mitään.

Karjankasvattajat, jotka eivät omista maata, ovat tukalassa tilanteessa, sillä plantaasi- teollisuus on saanut maan kysynnän ja hinnat kohtuuttomaan nousuun. Laidunmaan väheneminen on tehnyt maan vuokrauksen erittäin kalliiksi ja maattomat kasvattajat ovat joutuneet viemään karjansa minne ikinä kykenevät ja siirtymään pitkiä matkoja paikasta toiseen. Usein he ovat etsineet maita junaratojen läheisyydestä, ja junaon- nettomuuksien määrä on kasvanut.

Puuviljelmien saattamaksi joutuminen on tuonut myös toisenlaisen riskin – tulen. Meille ker-

Erythrina crista-galli,
coral tree...

rottiin, että ”tulipalo puuplantaasilla polttaa kasvot jo 500 metrin päässä”. Alueilla, joilla puuplantaasien keskittymä on suurinta, myös pakoreitit ovat puiden ympäröimiä. Tulipalon sattuessa puuplantaasien keskellä kulkevat harvat tiet voivat johtaa keskelle liekkejä ja tukkia pakotien.

”Puuplantaasit tulivat Uruguayihin suurten lu- pausten kera. Meille luvattiin työpaikkoja ja mui- ta hyötyjä. Mutta olemme huomanneet, että aino- astaan suuret yhtiöt ovat hyötynneet”, toteaa Ana María. Pienten plantaasien omistajat eivät kestä- laan kuuluvia rajuja hinnanvaihteluita. ”Plantaas-

si-buumin alussa naapurimme istutti mailleen puita saavuttaakseen menestystä. Hän investoi joka hehtaaria kohden 800 dollaria. Mutta hinnat laskivatkin niin, että hän joutui lopulta myymään paitsi istuttamansa puut myös omistamansa maan niiden mukana. Hän sai vain tuhat dollaria hehtaarilta.”

Vaikuttaa siltä, että lopulta kaikki puuistutukset päättyvät kahden suuryrityksen omistukseen. ”Ne muutamit pienet plantaasiyhtiöt, jotka tarjosivat töitä paikallisille ovat kaikki mennyttä”, toteaa Luis Alberto. Yksi toisensa jälkeen yritykset ovat siirtyneet joko suomalaisen Botnian tai espanjalaisen ENCEN tytäryhtiön Euforesin käsiin. Nämä yritykset taas eivät juurikaan palkkaa paikallisia työntekijöitä vaan ovat ulkoistaneet työntekijöiden vuokrauksen.

Laitamien muukalaiset

On selvää, että karjatiloilta työvoimaansa myyvät maalaiset ansaitsevat niukasti. Puuviljelmillä saa kyllä parempaa palkkaa, mutta tämä ei välttämättä paranna työntekijäperheen elämän laatua. Istutuksilla työskentelevä joutuu kattamaan paljon suuremman osan menoistaan itse. Plantaasityöläinen myös menettää omavaraistalouden mahdollisuuden tuottaa itse edullisesti ruokansa. Maattomat maatyöläiset joutuvat sopeutumaan plantaasityöhön, johon kuuluu jatkuva paikasta

toiseen siirtyminen ja aiempaa urbaanimpi elämämuoto.

Useimmissa tapauksissa työntekijät vuokraataan alihankkijoilta, jolloin heidät palkataan vain kausiluontoisesti ilman kunnollisia työntekijäoikeuksia. Suurimmaksi osaksi plantaasien työntekijät asuvat kaupungeissa ja työskentelevät istutuksilla. He kulkevat kaupungista toiseen työnvuokraajien osoittamien työrupeamien mukaisesti. Kaupungeissa heitä pidetään arvaamattomien muukalaisten aaltolina, outoina ulkopuolisina, joilla ei ole aikomustakaan asettua aloilleen. Usein he herättävät paikallisissa asukkaissa turvattomuutta.

Tilanne rikkoo maaseudun sosiaalisen kudelman. Kotinsa jättämään joutuvat perheet kiskotaan juuriltaan ja siteet tuttuihin sosiaalisiin yhteisöihin katkeavat. Sukupolvelta toiselle siirretyt perinteet ja tiedot uhkaavat kadota.

Outoja ilmiöitä plantaasien ympärillä

Alueen asukkaiden mukaan pampalle nousevat plantaasit aiheuttavat uudenlaisen mikroilmaston. Se edistää karpästen lisääntymistä kesäaikana ja mahdollistaa niiden selviämisen talven yli. Plantaasien tulon jälkeen karpästoukkataudit ovat lisääntyneet. Yksi paikallisista kertoi, että hän joutuu käyttämään nykyään lähes kymmen-

kertaisen määrän lääkkeitä, vaikka hänen karsansa koko on supistunut puoleen. Ilmaston muuttuminen ilmenee myös lisääntyneinä sumuina, jotka autoteillä lisäävät onnettomuuksien ris-

”Useimmissa tapauksissa työntekijät vuokrataan.”

kiä. Puuviljelmien tuottamat varjot myös hidastavat kuuran sulamista ja vahingoittavat siten ympäristön ruohomaita.

Eriskummallisesti puuplantaasien invaasio Paysandussa näkyy paikallisilla sahoilla puun puutteena. Esimerkiksi aitoihin käytettävä puu on kalliimpaa kuin ennen, koska sitä täytyy tuoda kauempaa. Näin teollisuuden alat, jotka eniten lisäävät puuraaka-aineen arvoa, ovat vaikeuksissa, kun kaikki tuotettu puu menee selluteollisuudelle. Tapaamme ihmiset valittivat meille näistä haitoista.

Eukalyptuspuiden muurit kohoavat korkeuksiin Paysandun teillä numero 26, 90 ja 25, kaupunkien Paso de la Cruz, Paso de los Mellizos,

Pandule, Pueblo Seco, Piedras Coloradas, Algor-
ta, Orgoroso, Quebracho ja Cerro Chato lähettyvil-
lä sekä Río Negron tiellä 24. Plantaasit eivät ole
merkinneet vain Uruguayn ruohomaiden tuhoa.
Niiden tieltä on kaadettu myös luonnonmetsää.

Puuplantaasien monokulttuurit eivät ole met-
sää. Ne ovat teollisuudenala, joka on aggressii-
visesti levittäytynyt maaseudulle. Tehdasmaisten
puurivistöjen ainoana tarkoituksena on ruokkia
suunnattoman ruokahalun omaavia paperimark-
kinoita ja tuhlailevaa paperin kulutusta. Ne eivät
missään nimessä tuo mukanaan hyvinvointia tai
sosiaalista oikeudenmukaisuutta eivätkä edusta
kestävää kehitystä.

”Plantaasien
tieltä on kaadettu
luonnonmetsää.”

Seyraavalla aukeamalla:
Uruguayn puupeltojen viljelyala
kasvaa suunnilleen 10 000
hehtaaria vuodessa.

Uruguayssa kasvaa Botnian puupeltoja

Vuoden 1987 metsälaki laadittiin suuren mittakaavan puu-
viljelmien edistämiseksi. Sen tavoitteena oli tehdä Urugu-
aysta maailman merkittävin sellu- ja paperiteollisuuden raaka-
aineen tuottaja. Niin kuin muissakin globaalin Etelän
maissa, kehitystä tukivat monet kansainväliset tahot, ku-
ten japanilainen JICA, YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö
FAO, Maailmanpankki ja useat kahdenväliset sopimukset.

Vuonna 2003 suomalainen Botnia saapui mukanaan tar-
jous miljardin dollarin investoinnista sellutehtaan rakenta-
miseksi. Tällä oli suuri painoarvo Uruguayssa, joka samaan
aikaan pyrki elpymään taloudellisesta kriisistä ja valuutan
devalvaatiosta.

Botnian tapauksessa suurta huomiota on saanut itse
tehdas. Tehdasta vastaan on muodostunut näkyvä kansan-
liike, protesteihin on osallistunut satojatuhansia ihmisiä.
Suomen maine on ollut koetuksella. Suurimmat ongelmat
eivät kuitenkaan ole itse tehtaassa, vaan sen ”takapihalla”
– eli puupelloilla, joista tehdas hankkii raaka-aineensa. Val-
tavat yksilajiset viljelmät eivät ole kestävä ratkaisu. Ne
ovat uhka luonnon monimuotoisuudelle, maan hedelmälli-
syydelle ja vesivarojen riittävyydelle. Niistä hyötывät ensisi-
jassa suuryhtiöt.

Uruguay ei ole ainoa Etelä-Amerikan maa, jossa puuplan-
taasit tai niin kutsutut vihreät aavikot ovat ongelma. Myös
Brasiliassa plantaasien levittäytyminen on synnyttänyt laa-
jaa liikehdintää, esimerkiksi Brasilian maattomien liike
MST taistelee Stora Ensoa vastaan.

**”Ana María ja Luis Alberto
seisovat kuistillaan ja
toteavat ”menetimme
auringonnousun.”**

Indonesian metsäkato

Indonesian metsäpolitiikan heikkous on valtasuhteiden epätasapainossa.

Indonesian metsäteollisuuden tuotantokykyä on kasvatettu noudattamalla kansallisia metsäohjelmia, joiden epärealistiset ohjelmat on laadittu muun muassa Maailmanpankin tuella ja niitä on toteuttanut suomalainen konsulttiryitys Pöry.

Indonesiassa metsiä tuhotaan toiseksi nopeimmin maailmassa. Uusin ongelma ovat laa-

Palmuöljyplantaasien tieltä hakattua metsää.

jentuvat teolliset puuplantaasit, jotka ovat aiheuttaneet useita nykyisistä metsäkiistoista.

Indonesiassa metsät on nähty yhdeksi suurimmaksi vientitulojen lähteeksi ja maahan on perustettu suuri määrä metsäteollisuutta, kuten sahoja ja sellutehtaita. Teollisuuden tuotantokykyä on aina vain kasvatettu, mutta tulokset on saavutettu kestävän metsänhoidon ja alkuperäiskansojen oikeuksien kustannuksella. Yli puolet maan metsistä on osoitettu puuntuotantoon, usein paikalliset maanomistussuhteet ja käyttö-oikeudet jäävät sivuun. Kun kysyntä ylittää kestä-

vän laillisen tarjonnan, luonnonmetsiin kohdistuva paine ja niiden laitton hyödyntäminen kasvavat. Indonesian kapasiteettia on kasvatettu noudattamalla kansallisia metsäohjelmia, joiden epärealistiset ohjelmat on laadittu muun muassa Maailmanpankin tuella ja niitä on toteuttanut suomalainen konsulttiryitys Pöry.

Indonesian metsäpolitiikan heikkous on valtasuhteiden epätasapainossa. Poliittisella eliitillä ja hallituksen viranomaisilla on liian merkittävä asema. Metsien tuhoutuminen on osittain tulos ta poliittisesta korruptiosta. Toisaalta hallinnos-

BOB PUERBA, INDONESIA

sa on läpinäkyvyyssongelmia. Hallituksen ohjelmat eivät ole ajantasalla maankäytöstä alueilla, jotka on ilmoitettu metsiksi. Suunnitelmat ovat kallellaan teolliseen metsäkehitykseen eivätkä ole onnistuneet ohjaamaan suuryhtiöitä kestävään metsien hyödyntämiseen.

**”Konfliktien syynä ovat
ennen kaikkea epäselvät
maanomistussuhteet.”**

Vuodesta 1970 lähtien eli siitä asti kun suuret metsäyritykset aloittivat toimintansa, metsäpeite on pienentynyt jatkuvasti, vaikka hallituksen ilmoittama metsäalue on pysynyt samana. 1970-luvulla metsää hävisi noin 0,6 miljoonan hehtaarin vuosivauhdilla. 1980-luvun lopulla vauhti kasvoi 1,7 miljoonaan hehtaarin vuodessa ja 1990-luvun lopulle tultaessa se oli kiihtynyt jo 2,83 miljoonaan hehtaariin vuodessa. Vuonna 2003 metsäministeriön mukaan metsää oli jäljellä noin 94 miljoonaa hehtaaria, eli noin puolet maan kokonaispinta-alasta. Ympäristöministeriön käyttämien satelliittikuvien mukaan alue oli edelleen kutistunut 83 miljoonaan hehtaariin

**”Avohakattua
suosademetsää
Riaun maakunnasta
Sumatralla matkalla
sellufirma APRILin
sellukattilaan.”**

vuonna 2006. 2007 FAO julkaisi raportin maailman metsien tilasta: Indonesiassa on maailman kahdeksanneksi suurimmat metsäalueet, joiden tuhoutuminen on toiseksi nopeinta koko maailmassa.

Indonesian hallituksen mukaan valtion metsämaita on 70 prosenttia maan kokonaispinta-alasta, vaikka todellinen metsäpeite on huomattavasti pienempi. Hallituksen alueilla on kaksi lupamennettelyä: niin sanottu hakkuulupa-alue (HPH), jossa periaatteessa puuta hakataan harventamalla ja istutusmetsäalue (HTI) tai plantaasimetsä, jotka "metsitetään" yksilajisilla viljelmillä muun muassa sellun ja öljyn tuotantoon. Paperilla hakkuulupa-alueet on sijoitettu pääasiassa luonnonmetsäalueelle ja istutusmetsäalueet jo hakatuille maille, mutta käytännössä tilanne on huomattavasti monimutkaisempi.

Hakkuuluvat

Kenraali Suharton hallintokauden alkaessa 1960-luvulla taloussuunnittelijat kehittivät lupajärjestelmän, joka myönsi yksityisille yrityksille hakkuulupia ja puutavaran vientioikeuksia. Metsähakkuut alkoivat Sumatran ja Kalimantanin saarilta niiden edullisen sijainnin takia. Vuonna 1979 Indonesian maailmanmarkkinaosuus puutavarasta oli 41 prosenttia. Maasta tuli maailman suurin tukkien tuottaja, ja sen trooppisten

jalopuiden vienti oli suurempi kuin koko Afrikasta ja Etelä-Amerikasta.

Alkuperäistä sademetsää on jäljellä eniten Papuan ja Sulawesin saarilla. Sumatralla ja Kalimantanilla alkuperäistä metsää on enää puolet hakkuulupa-alueista. Uusimpien tutkimusten mukaan suurinta osaa hakkuuoikeusalueista on hoi-

"Jännitteet paikallisyhteisöjen ja yksityisten yhtiöiden sekä hallituksen välillä ovat lisääntyneet."

dettu erittäin huonosti ja vahingoittuneiden metsäalueiden määrä on merkittävä.

Kymmenen viime vuoden aikana hakkuulupien pinta-ala on vähentynyt. Vuonna 2006 hakkuulupia myönnettiin 303 yhtiölle yhteensä noin 28 miljoonan hehtaarin alueelle. Tämä oli noin puolet siitä, mitä vielä vuonna 1993 myönnettiin. Tällä hetkellä noin 34 miljoonaa hehtaaria hakkuu-

oikeusalueista sijaitsee luonnonmetsissä. Vaikka tämä onkin huomattavasti vähemmän kuin ennen, luonnonmetsien häviäminen jatkuu edelleen.

Laittomat hakkuut

Laittomat hakkuut ovat tehneet mittaamattonta tuhoa metsissä ja paikallisille kulttuureille. Myös kansantalouden tappiot ovat suuret – Maailman luonnonsäätiön ja Maailmanpankin laskelmien mukaan Indonesian valtio on menettänyt laittomien hakkuiden takia tuloja vuosittain 1,5 miljardia dollaria, laittomasti hakatun puun kokonaisarvo on viisi miljardia dollaria. Luvut eivät sisällä ympäristöllisiä ja sosiaalisia vahinkoja.

Metsäteollisuuden alat sahateollisuudesta selluntuotantoon kilpailevat luonnonmetsien puuvaroista laillisesti ja laittomasti. Kattaakseen raaka-ainetarpeensa yhtiöt ostavat usein materiaalina laittomilta hakkaajilta. Metsäteollisuuden puunkulutus on kasvanut nopeasti viime vuosikymmenet. Kulutus kaksinkertaistui 12 miljoonasta 24 miljoonaan kuutiioon vuosien 1980 ja 1985 välisenä aikana. Pahin vuosi oli 2003, jolloin kulutus oli yhteensä 52,7 miljoonaa kuutiota. Vuonna 2005 kulutus laski noin 44,5 miljoonaan kuutiioon. Samana vuonna laillisesti tuotettiin luonnonmetsien hakkualueilta ja puuplantaseilta vain 24 miljoonaa kuutiota. Siis liki puolet

puuteollisuuden raaka-aineista on peräisin hämäristä lähteistä!

Vuonna 2005 metsäteollisuuden arvioitiin käyttävän 20,3 miljoonaa kuutiota laittomasti hakattua puuta. Vaikka se oli vain puolet aiemmas- ta (2002 metsäteollisuuden käyttämän laittoman puun arvioitiin olevan 42,2 miljoonaa kuutiota), laittomilla hakkuilla on edelleen keskeinen rooli metsäteollisuuden raaka-aineen tuotannossa.

Laittoman puun määrän laskeminen Indonesi- an tehtaissa ei valitettavasti tarkoita, että laitto- mat hakkuut olisivat vastaavasti vähentyneet.

Iso osa laittomien hakkuiden puista salakulje- tetaan ulkomaille ja salakuljetus saattaa olla kasvussa. Puuta salakuljetetaan maitse Malesi- an puolelle Kalimantanin saarella ja meriteitse esimerkiksi Papualta Kiinaan. Indonesianlaisen ja brittiläisen ympäristöjärjestön, Telapak-EIA:n ra- portissa on osoitettu, että pelkästään Papualta Kiinaan viedään vuosittain 3,6 miljoonaa kuutio- ta laitonta puuta.

Laittoman puun kysyntä ei johdu pelkästään halvemmista hinnoista, vaan myös epäselvistä maanomistussuhteista ja korruptoituneesta hal- linnosta. Laittomat hakkuut ovat lain saavutta- mattomissa, koska monilla metsien kaatajilla on läheiset suhteet armeijaan ja siviilihallintoon. In- donesiassa tätä kutsutaan KKN-järjestelmäksi, joka muodostuu sanoista Korupsi (korruptio), Ko-

”Ristiriitoja on ollut enemmän teollisten plan- taasien kuin suojelualueiden ympäristössä.”

lusi (vehkeily ja salaliitot) ja Nepotisme (lähipiirin suosiminen).

Teolliset puuviljelmät

Teollisia puuplantaaseja on perustettu alueille, jotka on luokiteltu tuotantometsiksi ja jotka halli- tuksen suunnitelmien mukaan tulisi ennallistaa tai istuttaa uudelleen. Vuoteen 2005 mennessä istutuksia oli vain alle viisi prosenttia 60 miljoon- nan hehtaarin alueesta, joka oli määriteltä kriitti- seksi ennallistamista tai istutuksia vaativaksi alueeksi. Metsäistutuksia hidastavat heikko laki- en toimeenpano, puutteet infrastruktuurissa, puutuotteiden alhaiset hinnat ja paikallisten yhtiö- jen, varsinkin alkuperäiskansojen, vähäinen osallistuminen.

Hallituksen ohjelmat teollisten plantaasien li- säämisestä tähtäävät puuntarpeen tyydyttämi-

seen laillisin keinoin. Mutta ne ovat tuoneet myös lukuisia uusia haasteita. Uudet suunnitel- mat edellyttäisivät päällekkäisten maa- ja metsä- alueiden perusteellisia kartoituksia ja omistusoikeus- tien määrittämistä. Tästä ei kuitenkaan ole huolehdittu. Odotettavissa onkin konflikteja hak- ku- ja suojelualueiden ja teollisten plantaasialuei- den välillä sekä plantaaseja perustaneiden suur- ten yhtiöiden ja paikallisyhtiöiden välillä. Ristik- käiset ja päällekkäiset maa-aluevaatimukset vai- kuttavat siihen, että hallitus ei todennäköisesti tule onnistumaan tavoitteessaan lisätä teollisten puuistutusten määrää viidellä miljoonalla hehtaari- lla vuoteen 2009 mennessä.

Metsäkonfliktit

Jännitteet paikallisyhteisöjen ja yksityisten yhtiöi- den sekä hallituksen välillä ovat lisääntyneet 1970-luvulta lähtien jatkuvasti. Tämä ei yllätä, sillä metsästä riippuvaisia yhteisöjä on häädetty mailtaan ja monet ovat menettäneet elantonsa huolimattomien hakkuiden ja plantaasi-istutus- ten takia. Ne ovat aiheuttaneet eroosiota, tulvia, kuivuutta ja useiden tärkeiden lajien kadon.

Erityisesti itsevaltaisen kenraali Suharton hal- linnon aikana alkuperäiskansojen mahdollisuus- det vaikuttaa epäoikeudenmukaisuuksiin olivat vähäiset. Koetut vääryydet jäivät kytämään ja epäluottamus hallitukseen ja viranomaisiin kas-

voi. Suharton hallinnon kaatumisen jälkeen konfliktit ovat voimistuneet ja usein purkautuneet väkivaltaisesti.

Konfliktien syynä ovat ennen kaikkea epäselvät maanomistussuhteet. 2005 luvulle asti vain 12 prosenttia kaikesta metsäalasta on ollut selvästi määriteltä. 1970- ja 1980-lukujen aikana maanomistuksia määriteltiin suurimmaksi osaksi ilman neuvotteluja eri osapuolten välillä eikä niissä otettu alkuperäiskansojen vaatimuksia huomioon. Kun Suharton hallinto kaatui, kiistat purskahtivat esiin. Vuosien 1997 ja 2006 välillä leh-

distö on uutisoanut 383 eri metsäkonfliktia. Suurin osa niistä sijoittuu 1990-luvulle. Viime vuosina konfliktien määrä on jonkin verran laskenut.

Konflikteja ja ristiriitoja on ollut enemmän teollisten plantaasien (noin 40 prosenttia) kuin suojelualueiden (noin 33 prosenttia) ympäristössä. Tämä on mielenkiintoinen havainto, todennäköisesti plantaasit koetaan hakkuita suuremmaksi uhaksi. Plantaasi hävittää metsän kokonaan, mutta hakatun metsän tilalle voi vielä kasvaa uusi metsä.

**APRIL-sellufirman
raivaamaa suosademetsää
Kamparin niemimaalla
Sumatralla.”**

”Plantaasi hävittää
metsän kokonaan, mutta
hakatun metsän tilalle
voi vielä kasvaa uusi
metsä.”

Kuilun partaalta

RISTO ISOMÄKI, BROMARV

Öljyä voidaan tuottaa niin sanotuista likaisista raaka-aineista kuten kivihiilestä, suoturpeesta ja öljyliuskeesta, mutta vaihtoehto olisi ilmaston kannalta katastrofaalinen. Toinen päävaihtoehto ovat biopolttoaineet, joita on mahdollista viljellä joko nälkää ja kasvihuonekaasujen päästöjä kasvattavalla tai niitä vähentävällä tavalla.

Tämän artikkelin keskeinen teesi on hyvin yksinkertainen. Ihmiskunta on erittäin vaarallisessa tilanteessa. Päälemme on yhtä aikaa kaatumassa ainakin kolme musertavan suurta kriisiä: kotiplaneettamme ylikuumeneminen, öljyn ja maakaasun nopeasti lähestyvä tuotantohuippu sekä ennätysmäisen nopea varallisuus- ja tuloerojen kasvu. Nämä kolme kriisiä muodostavat suuren osan reunaehdoista, joihin inhimillinen toiminta joudutaan jatkossa sopeuttamaan. Tämä on otettava huomioon myös tulevaisuuden metsäpolitiikan hahmottelussa. Jos emme löydä ratkaisuja, jotka

vastaavat yhtä aikaa kaikkiin kolmeen kriisiin, luisumme kuilun reunalta pahanlaatuiseseen kaaokseen.

Öljykriisi uhkaa ruoantuotantoa

Sivuutan tässä yhteydessä ilmastonmuutoksen pelkällä maininnalla, koska tärkeimmät planeettamme ylikuumenemiseen liittyvät uhkakuvat alkavat varmaankin jo olla kaikille tuttuja.

Myös lähestyvistä hiilivetyjen tuotantohuipusta on kirjoitettu paljon, mutta asian merkitystä ei

vielä ole kunnolla ymmärretty. Useimmat poliitikot näyttävät edelleen ajattelevan, että on tärkeintä kysyä, milloin maailman öljyvarat loppuvat. Tällä seikalla ei kuitenkaan käytännössä ole merkitystä. Oleellista on, missä vaiheessa suurin piirtein puolet maailman öljy- ja maakaasuvaroista on käytetty. Öljyn tuotanto saavuttaa näet äärimmäisen lakipisteensä suurin piirtein silloin, kun puolet Maapallon hyödynnettävissä olevista öljyvaroista on käytetty. Tämä Marion King Hubbertin jo vuonna 1956 ensimmäisen kerran esittämä teesi voi ensi kuulemalta tuntua järjenvastaiselta, mut-

ta kaikki viidenkymmenen viime vuoden aikana ta-
pahtunut on yhä uudelleen vahvistanut Hubbertin
teesit. Puoliväli on ratkaiseva, koska isoimmat öljy-
kykentät löytyvät aina ensimmäisinä ja koska jäljel-
lä olevan öljyn saaminen pinnalle muuttuu sitä vai-
keammaksi ja kalliimmaksi mitä vanhemmiksi ja
väsyneemmiksi öljykykentät käyvät.

Raakaöljyn tuotanto ei näytä enää kasvavan,
ja olemme siis sen tuotannossa Hubbertin en-
nustaman ylängön aaltopeltikatolla, vaiheessa
missä öljyn hinta sahaa jyrkästi ylös ja alas. Öljyn
kovat hinnannousut hidastavat taloutta. Taantu-
ma vähentää öljyn kysyntää ja laskee sen hintaa.
Talous elpyy jälleen ja tuloksena on uusi hinta-
sokki. Tilannetta on kuitenkin toistaiseksi peh-
mentänyt se, että kasvava osa maakaasusta on
ikään kuin muutettu öljyksi. Varsinainen kriisi uh-
kaa meitä vasta siinä vaiheessa, kun öljyn ja
maakaasun yhteenlaskettu tuotanto maailmassa
saavuttaa huippunsa eikä enää kykene vastaa-
maan kysyntään. Tämä vaihe ajoittuu jonnekin ny-

kyhetken ja vuoden 2020 väliin. Maakaasun tuo-
tanthuippua näet ennustetaan suurin piirtein
vuodeksi 2025.

Jos hallitukset eivät kymmenen vuoden sisäl-
lä varustaudu hiilivetyjen tuotanthuippuun pal-
jon nykyistä paremmin, iso osa ihmisistä voi hui-
pun jälkeen jäädä työttömiksi, pörssiosakkeiden
arvo romahtaa ja ihmisten eläkkeet sulavat nii-
den mukana. Seurauksena voi myös olla laajoja
nälänhätiiä eri puolilla maailmaa. Ehkä 80 pro-
senttia ruuastamme kasvatetaan tällä hetkellä
öljyn ja maakaasun avulla tuotetuilla keinolan-
noitteilla. Noin 40 prosenttia sadoista perustuu
keinokasteluun, jossa on suurelta osin kyse ve-
den pumppaamisesta maan pinnalle dieselöljyn
avulla. Traktorimme juovat öljyä. Ne on mahdolis-
ta korvata härillä ja hevosilla, mutta tällöin ehkä
kolmannes ruokaa ihmisille tuottavasta peltopin-
ta-alasta pitäisi käyttää rehun kasvattamiseen.

Hallitukset tekevät varmasti kaikkensa, jotta
öljyn hinta ei räjähtäisi pilviin. Tällöin käytännös-
sä on vain kaksi vaihtoehtoa. Öljyä voidaan tuot-
taa niin sanotuista likaisista raaka-aineista kuten
kivihiiilestä, suoturpeesta ja öljyliuskeesta, mutta
vaihtoehto olisi ilmaston kannalta katastrofaali-
nen. Toinen päävaihtoehto ovat biopolttoaineet,
joita on mahdollista viljellä joko nälkää ja kasvi-
huonekaasujen päästöjä kasvattavalla tai niitä
vähentävällä tavalla.

Varallisuuserot synnyttävät sotia

Entä kolmas suuri ongelmamme? Karkeasti yk-
sinkertaistaen voisi sanoa, että toisen maail-
mansodan jälkeen hallitukset pyrkivät pienentä-
mään muutaman vuosikymmenen ajan tulo- ja va-
rallisuuseroja. Parin viime vuosikymmenen aika-
na on kuitenkin taas menty toiseen suuntaan, ja
tällä hetkellä tulo- ja varallisuuserot kasvavat eh-
kä nopeammin kuin koskaan aikaisemmin.

Uusliberalistinen talouspolitiikka ja globali-
saatio ovat todennäköisesti lisänneet talouskas-
vua ja monet niistä ihmisistä, jotka nyt kokevat
köyhtyvän, ovat saattaneet todellisuudessa
hieman vaurastua. Ihmiset eivät kuitenkaan koe
vaurastuvansa, jos he samalla köyhtyvät suh-
teessa muihin. Tilastojen mukaan tulo- ja varalli-
suuserojen suuruus vaikuttaa nykyään teollisuus-
maissa ihmisten kuolleisuuteen erilaisten psyko-
logisten tekijöiden kautta jo vähintään yhtä pal-
jon kuin köyhyyden todellinen syvyys.

Ihmisten välisten varallisuuserojen kärjistymi-
nen on tikittävä aikapommi, joka jossakin vai-
heessa tuo väistämättä mukanaan uuden sarjan
verisiä vallankumouksia ja sisällissotia. Olisi tär-
keää kääntää nämä suuntaukset ennen, kuin
päättäjät jälleen kierivät hiekalla.

**”Suomessa on tasan yksi
täysimittainen puu:
Heinolan rantapuistossa
kasvava satavuotias tsaa-
rinpoppeli.”**

"Intiassa suunnitellut anilakeittimet pystyvät kunkin ruuanlaittokerran sivutuotteena hiiltämään mitä tahansa hienojakoista biomassaa korkealaatuiseksi puuhiileksi."

"Poltettava biomassa ladotaan keittimen keskellä olevaan avoimeen palotilaan ja hiilletävä aine sullotaan sitä kiertävään, lähes ilmatiiviisti suljettuun lieriöön. Tuli sytytetään päältä, jotta nokihiukkaset ja palavat kaasut eivät pääsisi palamattomina ilmaan. Hiilletävästä biomassasta prosessin aikana vapautuvat kaasut osallistuvat palamiseen."

"Anilakeittimien hillestä tehdään poltettavia puuhiilipuristeita tai peltojen ja puutarhojen maanparannusainetta. Puuhiili kasvattaa maaperän hiilivarastoa ja vähentää ravinteiden huuhtoutumista."

Tsaarinpoppeli (*Populus petrowskiana*) on 33 m korkea ja sen ympärysmitta on metri.

Metsä ongelmana ja ratkaisuna

Tulevaisuuden metsäpolitiikan pitäisi lähteä liikkeelle näistä kolmesta suuresta haasteesta. Metsäpolitiikassa ei kuitenkaan saisi tehdä liian suuria kompromisseja muiden tärkeiden tavoitteiden suhteen. Vuoristometsät sitovat maaperäänsä sadekaudella valtavia määriä vettä ja luovuttavat sen hitaasti jokiin. Ne ovat ratkaisevan tärkeitä ainakin kolmen miljardin ihmisen veden saannille. Erityisesti trooppiset metsät ovat hyvin tärkeitä myös luonnon monimuotoisuuden kannalta, koska vähintään 90 prosenttia kaikista planeettamme maaekosysteemien lajeista elää niissä.

Satojen alkuperäiskansojen toimeentulo ja kulttuurit ovat täysin riippuvaisia metsistä, ja metsistä kerätty polttopuu, rehu sekä syötävät hedelmät, pähkinät, siemenet, palot, sienet, verot ja juuret ovat merkittäviä myös useimmille kolmannen maailman maiden valtaväestöille. Metsien virkistyskäytön taloudellinen, mielenterveydellinen ja jopa uskonnollinen merkitys on yhä suurempi.

Joka tapauksessa kaikkein tärkeintä on varmaankin pysäyttää Maapallon metsien pinta-alan ja metsien keskimääräisen hehtaarikohtaisen hiilivaston pieneneminen. Toisaalta meidän pitää myös keksiä keinoja tuottaa polttoaineksi sopivaa bio-

massaa kestävällä tavalla, joka huomioi sekä ympäristön että sosiaalisen oikeudenmukaisuuden.

Tällä hetkellä ihmiskunnan hiilipäästöistä noin viidennes aiheutuu virallisen arvion mukaan trooppisten metsien tuhoamisesta. Luku on ajoittain ollut vielä selvästi korkeampi, koska suosademetsien hakkuista johtuvat turvepalot Indonesiassa ovat pahimpina vuosina tuottaneet yksin suunnilleen 30 prosenttia kaikista ihmisen aiheuttamista hiilipäästöistä.

On kuitenkin todennäköistä, että maankäytön muutoksista aiheutuvat päästöt ovat todellisuudessa vielä virallisia arvioita suuremmat. Kun sademetsä raivataan pelloiksi tai laidunmaiksi, puuston sisältämästä hiilestä suuri osa vapau-

”Maailman tuottavimmat biodieselkasvit, afrikkalainen ja eteläamerikkalainen öljypalmu eli persikkapalmu, ovat luonteeltaan isompien puiden aluskasvillisuutena rehottavia varjopuita.”

tuu ilmakehään melkein heti. Maaperän humukseen ja puiden juuristoihin sisältyy uusien tutkimuksien mukaan myös tropiikissa paljon luultua suurempi hiilivarasto. Jos metsä kaadetaan, hiili vapautuu pikku hiljaa ilmakehään. Maaperästä vapautuvaa hiiltä ei ole huomioitu virallisissa tilastoissa, koska tällaisia päästöjä koskevat tiedot ovat liian puutteellisia.

Myös puuston iän aleneminen vaikuttaa metsien yhteenlasketun hiilivaraston kokoon jopa enemmän kuin se, miten iso prosentuaalinen osuus maapinta-alasta on metsien peitossa. Esimerkiksi suomalaisista metsistä suurin osa on tällä hetkellä hakkuuaukkoja, nuoria taimikkoja ja niitä hiukan vanhempia mutta edelleen kovin hentoisia näreikköjä ja vesakkoja. Suomen metsissä on tilastojen mukaan keskimäärin vain noin 80 kuutiota runkopuuta hehtaarilla. Luku on muertavan pieni, kun muistetaan että pohjoisen havumetsävyöhykkeen todella vanhoista, luonnontilaisista metsistä löytyy usein jopa 2000 tai 3000 kuution suuruisia hehtaarikohtaisia runkopuumääriä. Tällaista ikivanhaa, luonnontilaista metsää ei Suomessa ole nähty ties miten monen sataan vuoteen. Tästä syystä meillä on ollut mahdollista saada monet ihmiset uskomaan, että jopa tammi, mänty ja lehtikuusi lakkaavat kasvamasta viimeistään, kun ne saavuttavat suurin piirtein sadan vuoden iän.

Jos ”oikean puun” alarajaksi määritellään suhteellisen vaatimattomat 20 kuutiota, Suomessa on tällä hetkellä tasan yksi täysimittainen puu: Heinolan rantapuistossa kasvava satavuotias tsaarinpoppeli. Tämä on mielestäni oman aikamme ”suomalaisen kansallismaiseman” ehkä kaikkein masentavin piirre.

Pohjoisilla alueilla metsämaan auraaminen ja laikuttaminen ovat epäilemättä vähentäneet myös metsien maaperän hiilivarastoa. Eräät uudet tutkimukset ovat arvioineet venäläisten metsien maaperän keskimääräiseksi hiilivarastoksi 200 tonnia hehtaarilta, mistä iso osa vapautuu aivan varmasti ilmakehään, kun maa aurataan syvältä ja kovalla kädellä. Maailman rannikoiden mangrovemetsien hävittäminen on niin ikään laskenut ilmakehään valtavia määriä hiilidioksidia, vaikka kukaan ei olekaan esittänyt yhteenlasketua arviota näiden päästöjen koosta.

Suomi kasvattamaan haapaa

Yksi mahdollinen tapa suurentaa metsien hehtaari-kohtaista hiilivarastoa on suojeltujen metsien osuuden kasvattaminen. Tämä vähentää talouspuun tuotantoa, mutta kasvattaa luonto-, lintu- ja villieläinturismin mahdollisuuksia. Lisäksi metsien virkistyskäyttöön, sienestykseen ja marjastukseen liittyvä arvo paikallisen väestön näkökulmasta kasvaa.

Kiinnostavana mahdollisuutena olisivat erilaiset jatkuvan kasvatuksen mallit, joiden avulla voidaan tuottaa yhtä aikaa tukki-, sellu- ja energia-puuta. Niiden ideana on kasvattaa metsissä koko ajan eri-ikäisiä puita. Jatkuva kasvatus johtaa hyvin suureen keskimääräiseen hiilivarastoon ja paljon normaalia suurempaan kuutioina lasketuun puun tuotantoon hehtaaria kohti. Korjuukustannukset kasvavat, mutta ongelmaan olisi todennäköisesti mahdollista kehittää teknisiä ratkaisuja, jos metsäyhtiöt ja viranomaiset lakkaisivat pitämästä jatkuvaa kasvatusta sairautena. Kotiplaneettaamme kaikkein tuottavimmat maankäytön muodot näyttävät lähes poikkeuksetta perustuvan erilaisiin jatkuvan kasvatuksen malleihin.

Suomen olosuhteissa olisi todennäköisesti järkevää myös käyttää osa metsistämme nopeakasvuisten puiden kuten haavan, poppelien ja pajujen istuttamiseen. Meillä on tähän mennessä lähdetty siitä, että Suomen pitäisi keskittyä kasvattamaan vain hidaskasvuisia havupuita. Ne tuottavat pitkäkuituista sellua, joka on tähän asti ollut suomalaisen metsäteollisuuden tärkein kilpailuvaltti. Brasilialaiset ja uruguaylaiset ovat kuitenkin sittemmin oppineet tekemään lyhytkuituisesta eukalyptuksesta käytännössä yhtä hyvää paperia, kuin mitä pitkäkuituisista havupuista saadaan. Tämä todennäköisesti tarkoittaa sitä, että Suomessa kannattaisi jatkossa tuottaa en-

tistä enemmän nopeakasvuista energiapuuta. Näin kiertoaika lyhenee, mutta hehtaarikohtainen hiilivarasto kasvaa paljon nykyisten metsiemme keskiarvoa suuremmaksi.

Etelässä yhteiskunnalliset ja ekologiset reunaehdot ovat hyvin erilaisia kuin Suomessa. Ete-

**”Suomen olosuhteissa
olisi todennäköisesti
järkevää käyttää osa
metsistä nopeakas-
vuisten puiden kuten
haavan, poppelien ja
pajujen istuttamiseen.”**

lässä jäljellä olevien sademetsien pelastaminen on tärkeää muun muassa suunnattoman biodiversiteetin ja suurien hiilivarastojen takia. Indonesiassa yleiset suosademetsät ansaitsevat erityistä huomiota, sillä niiden turvekerros voi sisältää jopa 2000 tonnia hiiltä hehtaarilla. Jo hakatujen suosademetsien uusintaminen olisi hyvin

tärkeää, jotta puusto alkaisi jälleen suojata turvekerroksen pintaa auringon paahteelta ja kuivumiselta. Yhtä oleellista olisi nopeasti tukkia hakuuuyhtiöiden soille kaivamat kanavat, joita pitkin arvokkaat tukit on uitettu pois suosademetsistä, sillä aukinaiset kanavat kuivattavat ympäröivän sademetsän pintakerrosta.

Vesivarojen kannalta oleellisinta olisi lisätä vuoristometsien pinta-alaa ja niissä kasvavan puuston ikää ja tiheyttä. Tuhottujen mangrove-metsien uudistaminen on tärkeää kalakantojen ja koralliriuttojen suojelemiseksi ja rannikon tulva- ja tsunamisuojausten kannalta. Se myös pysäyttäisi mangrovesoiden mudan hajoamisen hiili-dioksidiksi ja muuttaisi mangrovemetsän jälleen suureksi hiilinieluksi. On arvioitu, että hehtaari luonnontilaista mangrovemetsää poistaa vuosittain ilmakehästä noin 40 tonnia hiiltä. Kolmannes tästä hiilestä vapautuu melkein saman tien takaisin ilmakehään ja toinen kolmannes varastoituu mangrovesoiden mutaan. Viimeinen kolmannes liukenee meriin suhteellisen pitkäikäisenä hiiliyhdisteinä, joiden hajoaminen vie muutamasta vuosikymmenestä sataan vuoteen, ja tiettyillä alueilla osa varastoituu koralliriuttoihin.

Puutarhametsiä tropiikkiin

Tropiikissa kannattaisi myös nopeuttaa siirtymistä tavanomaisesta peltoviljelystä monikerrok-

seen kotipuutarhaviiljelyyn. Tällöin peltojen tilalle tulee eräänlaisia keinotekoisia puutarhametsiä. Monikerrokset kotipuutarhat ovat jopa peltoviljelyyn hyvin soveltuvilla alueilla tyypillisesti hehtaaria kohti 5–10 kertaa tuottavampia kuin peltoviljelmät. Rinnemailla, vuoristoissa ja kuivilla alueilla ero on vielä merkittävästi suurempi.

Sellupuuta tuottavat monokulttuurit ovat ilmastomuutoksen näkökulmasta paljon vaikeammin arvioitava maankäytön muoto. Niiden ilmastollisia vaikutuksia ei ole koskaan kunnolla tutkittu, mutta vakavia huolenaiheita on ainakin kaksi. Toinen liittyy plantaasien alle jäävän maaperän hiilivarastoon ja toinen typpilannoitteen maassa tuottamaan typpioksiduuliin.

Etelä-Amerikassa eukalyptusplantaaseja on usein perustettu alueille, jotka ovat aiemmin olleet monivuotisten heinä- ja ruohokasvien hallitsemaa pampaa. Luonnontilaisille heinäaroille syntyy yleensä mollisoleiksi kutsuttuja maannoksia, joissa on erittäin suuria hiilivarastoja, jopa 500 tonnia hiiltä hehtaarilla. Lyhytkiertoisten ja voimakkaasti lannoitettujen eukalyptusviljelmien perustaminen tällaisille paikoille todennäköisesti pienentää maaperän hiilivarastoa merkittävästi. Koska asiasta on vaikea löytää huolellisia tutkimuksia, siitä on kuitenkin mahdoton sanoa mitään varmaa.

Lyhytkiertoisilla eukalyptusviljelmillä käytetään usein voimakasta typpilannoitusta. Vaikka

tällaisten plantaasien osuus Maapallon maapinta-alasta on hyvin pieni, niiden prosentuaalinen osuus voimakkaasti teholannoitetusta pinta-alasta on ratkaisevasti suurempi. Nobelin kemianpalkinnon saanut ilmkehän kemian tutkija, hollantilainen Paul Crutzen on arvioinut, että typpilannoitteiden tyyppisestä 3–5 prosenttia voi pitkän päälle muuttua maaperässä typpioksiduuliksi, mikä on pitkäikäinen ja erittäin voimakas kasvihuonekaasu. Nykyisin voimassa oleva virallinen arvio on vain yksi tai korkeintaan kaksi prosenttia. Jos Crutzen on oikeassa, typpioksiduulipäästöjen osuus voikin olla 20 prosenttia eikä vain noin 8 prosenttia ihmisen tuottamista kasvihuonekaasuista.

Hiilinegatiivisia biopolttoaineita

Nykyisessä biopolttoaineiden tuotannossa suurimman ongelman on muodostanut plantaasin eli ison, voimakkaasti lannoitetun monokulttuurin ajatus. Jos ajatellaan, että biopolttoaineet pitää tuottaa suurilla plantaaseilla, tieltä täytyy aina heti raivata pois kasvillisuus, kuten esimerkiksi suosademetsä – ja alueella aiemmin eläneet ihmiset.

Biopolttoaineiden raaka-aineita voisi kasvatata myös hajautetusti sadoilla miljoonilla pienillä tiloilla. Esimerkiksi monikerroksisissa kotipuutarhoissa on helppo kasvattaa yhtä aikaa sekä bio-

dieselin ja bioetanolin raaka-aineita että ruokakasveja. Myös suuri osa kasviöljyn sivutuotteena syntyvistä siemenkakuista ja muista puristusjätteistä voidaan jalostaa ihmisille kelpaavaksi ravinnoksi, samalla tavalla kuin esimerkiksi soijaöljyn siemenkakuille jo tehdään.

Alueilla, joilla maanomistus on keskittynyt hyvin epätasaisesti, hiilinegatiivisten biopolttoaineiden tuotantoa voitaisiin edistää myös maareformien kautta. Etelän köyhimmille perheille voitaisiin lahjoittaa esimerkiksi pari miljardia hehtaaria maata, sillä ehdolla että kyseiset maat muutettaisiin ruokaa ja hiilinegatiivisia biopolttoaineita tuottaviksi monikerroksisiksi kotipuutarhoiksi. Rahoituksen pitäisi tulla osin teollisuusmaiden ja kolmannen maailman hallituksilta ja osin öljyyhtiöiltä, jotka köyhien ohella hyötysisivät suuresti tällaisista ohjelmista. Jos öljyä ja maakaasua ei korvata biopolttoaineilla, useimmat nykyisen kaltaisista öljyyhtiöistä lakkaavat olemasta.

Myös sademetsissä olisi mahdollista kasvatata biopolttoaineiden raaka-aineita muuttamatta metsän olennaisinta luonnetta. Esimerkiksi Amazonasin sademetsissä kasvaa luonnontilaisena muutamia miljardeja viljeltyä öljynsiemeniä tuottavia puita. Maailman tuottavimmat biodieselpalmat eli persikkapalmu, ovat luonteeltaan isompipuiden aluskasvillisuutena rehottavia varjopui-

ta. Öljypalmua olisi mahdollista kasvattaa sademetsien aluskasvillisuutena suuria puita kaatamatta, samaan tapaan kuin kaakaota nykyään kasvatetaan Kamerunissa.

Aasian luonnontilaisten mangrovemetsien todellinen valtalaji on usein varsinaisten mangrovepuiden välissä tiheinä, luikertelevina kasvustoina rehottava nipapalmu. Nipa on suomalaisen Aira Päivökkeen tutkimusten perusteella maailman ehkä paras etanolikasvi. Se pystyy tuottamaan 11 000 litraa alkoholia hehtaaria kohti vuodessa, kaksi kertaa enemmän kuin sokeriruoko, jota on yleisesti pidetty lajin hallitsevana maailmanmestarina. Mangrovemetsiä uudistettaessa saattaisi siis olla tarkoituksenmukaista palauttaa niihin varsinaisten mangrovepuiden ohella myös niiden välissä luikertelevat nipapalmujen ryppäät.

Terra preta -menetelmän etuja

Kaikkien näiden viljelytapojen yhteydessä voisi hyödyntää myös niin sanottua terra preta -menetelmää. Amazonasin alkuperäiskansat viljelivät sademetsien maaperää arviolta 2500 vuoden ajan sekoittamalla keskenään kompostia ja hienojakoista puuhiiltä. Ravinteet takertuivat puuhiilen murusiin eivätkä huuhtoutuneet runsaiden sateiden mukana jokiin tai alempiin maakerrostumiin. Viljely jätti jälkeensä mustan maan aluei-

ta, jotka tunnetaan nimellä terra preta do Indio, intiaanien musta maa. Terra preta -alueiden maaperässä on kahden ylimmän metrin matkalla tyypillisesti noin 500 tonnin suuruinen hiilivarasto, mistä 16–100 tonnia on tutkimuksien mukaan puuhiiltä ja loput humusta. Puuhiili on biologisesti täysin hajoamatonta, eikä mikään sienä tai bakteeri pysty käyttämään sitä hyväkseen.

Terra preta -viljelyn tärkein ominaisuus on sen ravinteiden huuhtoutumista vähentävä ja lannoitteen tarvetta vähentävä vaikutus. Amazonasisa puuhiilen ja lannoitteen seoksella käsitellyt peltotilkut ovat tuottaneet yhdeksän kertaa parempia satoja kuin vertailualat, jotka ovat saaneet saman suuruisen annoksen lannoitteita. Kun sateet eivät ole yhtä rajuja kuin sademetsissä, puuhiilen lisäämisellä saavutettu hyöty ei ole yhtä suuri. Mutta esimerkiksi Kiinassa tehdyissä kokeissa puuhiilen lisääminen on kasvattanut sadat kaksin- tai kolminkertaisiksi. Puuhiili on halpaa mutta keinolannoitteet kalliita. Terra preta -viljely siis vähentää viljelijöiden kustannuksia ja parantaa heidän satojaan tavalla, joka myös kasvattaa maaperän hiilivarastoa ja vähentää lannoitteiden käytön aiheuttamia hiilidioksidin ja typioksiduulipäästöjä Terra preta -viljely on siis kustannuksiltaan negatiivista hiilen varastointia.

Esimerkiksi biodieselin tuotannon yhteydessä syntyy monta kertaa enemmän erilaisia siemen-

kakkuja, puristusjätteitä ja puumaisia jätteitä kuin itse öljyä. Jos näille ”jätteille” ei ole muuta käyttöä, ne voitaisiin muuttaa puuhiileksi ja varastoida maahan.

Terra preta -viljelyn leviämistä voitaisiin tukea esimerkiksi jakamalla köyhille perheille kehitysyhteistyövaroin aurinkokeittimiä ja niin sanottuja Anila-keittimiä. Anila-keittimet ovat Intian Mysoressa suunniteltuja keittoliesiä, joilla on mahdollista hyödyntää erilaista pienikokoista biomassaa keittoenergiaksi. Palaminen on hyvin puhdasta, koska se alkaa ylhäältä ja leviää alaspäin. Lisäksi Anila-keittimen keskellä on ilmaton tila, johon sullottu biomassa kuumenee keittämisen aikana hienojakoiseksi puuhiileksi. Köyhät ja vähän rikkaammatkin perheet voisivat käyttää aurinkokeittimiä silloin kun aurinko paistaa ja Anila-keittimiä silloin kun aurinko on laskenut tai kun sataa. Köyhille perheille voitaisiin itse asiassa jopa maksaa korvauksia siitä, että he muuttavat pienikokoista biomassaa puuhiileksi ja poistavat näin hiiltä ilmakehästä.

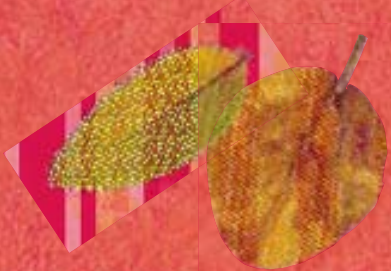
Yllä luonnostellut ohjelmat torjuisivat samanaikaisesti sekä ilmastonmuutosta että tulo- ja varallisuuserojen kasvua. Ne olisivat myös tärkeä osavaraus hiilivetyjen tuotantohuipun mukanaan tuomiin ongelmiin.

”Öljypalmua olisi
mahdollista kasvattaa
sademetsien
aluskasvillisuutena
suuria puita
kaatamatta.”

TEHOVILJELMÄ JA LUMOTTU SUOMALAISMETSÄ

Suomen rooli Etelän puuplantaasien leviämässä on merkittävä. Suomalaiset metsäteollisuusyritykset ovat globaalin metsäsektorin suurimpia toimijoita. Kauan sitten metsä oli Suomessakin pyhä. Sitten tuli kristinusko, ja kansa pantiin hakkaamaan pyhät puunsa. Sotien jälkeen selluteollisuuden käännytystyön tuloksena avohakkuista tuli koko maan tapa. Suomi nousi metsätieteen asiantuntijaksi ja vei tehometsäosaamistaan kaikkialle maailmaan. Tästä huolimatta metsä merkitsee suomalaisille yhä muutakin kuin hakattavaksi kypsyvää puuta. Jokamiehen oikeudet takaavat pääsyn metsiin – mutta minkälaisiin metsiin?

Viiden minuutin metsä

Valokuvaaja Sanni Sepon haastattelu

MIRA KÄKÖNEN JA ELINA VENESMÄKI, HELSINKI

Suomalaisten sanotaan olevan metsäkansaa, mutta talousmetsien ja avohakuiden aikana on epäselvää, mitä se tarkoittaa.”

Sanni Seppo, olet tehnyt yhdessä Ritva Kovalaisen kanssa kirjan suomalaisten metsiin liittyvästä uskomusperinteestä. Puiden kansasta on tullut jo eräänlainen klassikko. Mistä tämä aihe?

”Metsäntutkimuslaitoksen pääjohtaja Eljas Pohtila totesi 1990-luvun alussa suunnilleen, et-

”Pelottava metsä on tuhottu metsä tai ihmisen luoma mekaaninen metsä, jossa puut tököttävät vierä vieressä järjestelmällisissä riveissä.”

tä täytyykö viimeinenkin puu suojella, jotta kaikki metsämme rämettyvät läpipääsemättömiksi ryt-eiköiksi, joita kauniisti aarniometsiksi kutsutaan. Sittenkin myös Sauli Niinistö on monta kertaa toistanut tätä kärjistystä ja tokaissut lisäksi, että ’kaikki tämä sen takia, jotta jokainen tupajumi ja torakka saisi viettää monimuotoista ja onnellista elämää’. Järkytyimme halveksuvasta tavasta puhua vanhoista metsistä ja niiden arvoista. Koimme ongelmaksi, että metsistä puhuttiin vain taloudellisen kannattavuuden tai luonnon monimuotoisuuden kannalta. Luonnonsuojelijat puhuivat

prosenteista ja lajien katoamisesta, ja taloudesta puhutaan sitten toisella termistöllä. Kukaan ei puhunut siitä, että vanhat metsät ja puut ovat ihmisille tärkeitä.”

Teiltä on tulossa uusi kirja. Se kertoo nykypäivän ihmisen metsäsuhteesta?

”Puiden kansaa varten aloimme etsiä kaikenlaista kirjallista materiaalia, ja päädyimme Suomen Kirjallisuuden Seuran arkistoihin, vanhan kirjallisuuden ja kansantieteen pariin. Aloimme kerätä metsiin ja puihin liittyvää mytologiaa ja päätimme

tehdä kirjan luonnonuskonnon pyhistä metsistä ja uhripuista. Nykypäivän metsäsuhdetta käsitte-
limme vain vähän ihan kirjan lopussa, vaikka se
oli alkuperäinen ajatuksemme. Nyt halusimme
keskittyä nykypäivään. Kirjan työnimi on Metsän-
hoidollisia toimenpiteitä. Haluamme kertoa valo-
kuvien avulla, mitä Suomessa metsissä tehdään:
mitä tarkoittavat avohakkuut tai taimikon hoito.
Toisessa kirjan osassa ihmiset kertovat, miltä
tuntui, kun metsänhoidolliset toimenpiteet tulivat
heidän alueelleen. Ne ovat surullisia tarinoita,
mutta yritämme etsiä myös positiivisia tarinoita
suojeluvoitoista ja metsänomistajista, jotka ovat
halunneet tehdä toisin.

Minulle on ollut koko ajan mysteeri, minkälai-
nen suomalaisten metsäsuhte on. Suomalaisten
sanotaan olevan metsäkansaa, mutta talousmet-
sien ja avohakkuiden aikana on epäselvää, mitä
se tarkoittaa. Usein sillä tarkoitetaan myös hä-
vettävää takapajuisuutta. Puiden kansa -kirjan
kautta ihmiset tuntuivat tunnistavan itsensä ja
löytävän vahvistuksen tai eräänlaisen syvemmän
ymmärryksen omista kulttuurisista juuristaan. Ih-
miset kokivat ylpeyttä siitä, että metsät ovat
meille tärkeitä. Toisaalta vieraskirjat täyttyivät jo
silloin murheellisista tarinoista, miten rakas puu
tai metsä kaadettiin. Meitä ihmetytti, kuka se sit-
ten on, joka hakkaa ja kuka se, joka rakastaa.
Sitä pohdimme myös tässä uudessa kirjassa.

Aloitimme hankkeen Ilomantsissa, missä olen
käynyt paljon lapsena marjassa. Silloin metsää
vielä oli. Metsäntutkimuslaitokselta tilasimme
karttoja siitä, minkä ikäistä metsää missäkin oli.
Sieltähän saa inventointeja, joita firmat käyttävät
ahkerasti. Siten metsäyhtiöt näkevät, että tuolla
on satavuotiasta tai seitsemänkymppistä met-
sää, hakkuukypsää siis. Sitten tulee kirje met-
sänomistajalle. Päätimme aloittaa tutustumisen
vanhoista metsistä, mutta kartta oli ehkä kaksi
vuotta vanha. Metsät oli järjestään hakattu. Ai-
noa vanha metsä löytyi silloisen Enso-Gutzeitin
edustushuvilan ympäriltä. Aloimme kutsua met-
sää minuuteissa, eli laskimme kuinka monta mi-
nuuttia kestää, ennen kuin tulee hakkuualue tai
taimikko vastaan. Löysimme parin, kolmen mi-
nuutin metsiä, eli metsä loppui aina juuri, kun se
oli alkanut. Oli kuin olisi metsästänyt sateenkaa-
ren päättä. Vielä järkyttävämpää oli katsoa met-
siä ilmasta käsin ja nähdä kokonaiskuva metsä-
luonnon pirstaloitumisesta.”

**”Metsässä mikään ei ole
pysyvää, ei tervaskanto-
kaan. Aika tekee
tehtäviään, vanhat metsät
muuttuu, sitä sanotaan
elämäksi.”**

Tämän haastattelun yhteydessä julkaistaan kuvasarjasi ihmisistä metsässä. Kertoisitko siitä hieman?

”Halusin tehdä kuvasarjan, millainen metsä on ihmisille tärkeä. Tein asiasta pienen kyselyn. Tein myös muita metsää koskevia kysymyksiä. Onko metsällä jokin koko tai ikämääritelmä? Milloin taimikosta tulee metsä? Mikä on metsän ja metsikön ero? Toteutin kyselyn metsämuseo Luostossa, eli vastanneilla oli varmasti jonkinlainen suhde metsään. Sitten kuvasin ihmisiä heille tärkeissä metsissä tai heille tärkeiden puiden äärellä.

Minusta oli jännittävää, että valtaosa kuvaili sammaleista, pehmeää metsää, itse asiassa vanhaa aarniometsää. Joillekin tärkeitä saattoivat olla lehtimetsät, joillekin koivikot, mutta yleensä aina vanha metsä. Valikoin joitakin kohteista, ja se oli aika hurjaa. Ihmisen kuvailema metsä saattoikin olla kaadettu, vain muisto lapsuudesta. Tai alue oli niin pieni, etten mieltäisi sitä metsäksi ensinkään. Joskus matkustimme ihmisen kotoa päivän ja sitten hakkuiden keskeltä löytyi muutaman hehtaarin pläntti, joka oli jäänyt ja oli tärkeä. Ymmärsin kuinka harvat voivat elää rakastamansa metsän lähellä ja vain harvoille rakastettu metsä on oikeasti olemassa. Suurelle osalle ihmisistä, jotka puhuivat metsän tärke-

ystä, metsä olikin eräänlainen kuvitelma, jolla ei aina ole suhdetta todellisiin metsiin. Tuli mieleen sellainenkin, että ihmisille tärkein oli mielikuva, joka usein on peräisin luontokuvista, satukuvituksista ja isänmaallisista aineistoista.”

Osaavatko ihmiset tehdä eron luonnontilaisen ja talousmetsän välillä?

”Kukaan ei kuvannut ihannemetsäkseen sellaista, minkä olisi voinut tulkita heti talousmetsäksi, mutta varmasti harva on nähnyt todella vanhaa metsää ja kokenut minkälainen tunnelma sellaisessa metsässä voi olla. Olin juuri kuvaamassa vanhassa metsässä Näränkävaaralla, joka sijaitsee Kuusamosta itään. Välillä haltioiduin niistä maisemista, ja välillä raivostuin, kun tällaisia paikkoja on niin vähän. Siellä oli paljon 200–300 vuotta vanhoja puita, jopa 600 vuotta vanhoja. Kunnollisen erämetsän kokeminen on vaan niin vaikeaa, minne tästäkin lähtisi? Ihminen, joka rakastaa ja ymmärtää metsiä, on yhtä uhanalainen laji kuin joku liito-orava, luontaisia elinympäristöjä ei enää juuri ole kummallekaan. Vanha metsä alkaa olla valtaosalle suomalaisista tuntematon. Se on varmasti suhteessa siihen, että metsissä liikutaan vähemmän – kuka haluaa käydä metsissä jos ne ovat vain taimikkoa ja risukkoa.”

Pitäisikö meidän perustaa lisää suojelu-alueita?

”Metsiensuojelu on tärkeää, mutta en ole itse innostunut kansallispuistoista, joissa pitää kulkea merkittyjä polkuja. Sellaisissa, joissa on koko ajan kylttejä, että parkkipaikalle on 300 metriä. Minusta luonnon kokemiseen liittyy myös, että se ei ole täysin hallittavissa. Ihmiset etsivät koko ajan extreme-kokemuksia ihan muualta. Minusta olisi tärkeää kokea, että luonto on sinua isompi eikä välttämättä aina turvallinen. Suojelualueilla luonto yritetään pakata siistiin, kesyyän ja turvalliseen muotoon, josta on helppo lähteä takaisin ja istahtaa valmiille nuotiopaikoille. Luonnon pitäisi olla mahtava ja suuri, kuin kansallisromantiikan kuvastoissa ja samalla kuitenkin ehdottoman turvallinen ja siten ihmisen vallalle alistettu. Sellaisia paikkoja on vähän, joissa voi kokea luonnon itsessään, nimenomaan kokea sen. Sen ajan ja jatkumon, niin, ettei taustalla jyrisisi koko ajan joku tie ja olisi polkuja viittoineen. Tutkimuksessa nikin kävi ilmi, että metsä on ihmisille tärkeä, koska siellä pääsee hetkeksi pois kulttuurin ja yhteiskunnan normeista, paineista ja säädöksistä. Metsä ei ole pelkästään kaunis ja vanha ja upea. Se voi myös olla pelottava ja löyhkäävä ja mitä tahansa. Koen vastenmieliseksi, että teho- luonnon vastapainona yritetään tarjota romanti-

"Metsä, miljoonien ihmisten miljoonilla hyvillä ajatuksilla kuorrutettu unenomainen, kaunis. Joka kerta siellä on antauduttava. Itse häviää, liittyy maisemaan. Haluaisi pitää kiinni, olla jossakin eikä luopua, menettää enää."

nen ja söpö luonto. Kaikki suomalaiset pitäisi tipauttaa jonnekin metsän keskelle, että he eksyisivät edes kerran."

Miksi eksyminen on tärkeää?

"Siten voit kokea oman pienuutesi. Ei ole pelottava vaan hieno kokemus tajuta olevansa pieni tässä ajan jatkumossa, joka ei ole meidän hallittavissamme. Pelko sinänsä ei ole olennaista, vaan kokemus luonnossa ja osana luontoa. Ihmisen valta häviää, kun hän on pienenä luonnossa. Sekin tuntuu hyvältä. Yksi maatunut puu voi olla 2000 vuotta vanha, ja siitä näkyy vain, että sammal on koholla puun muodossa. Sitten tajuaa, että koko maa on niitä täynnä. Ne ovat suuria kokemuksia – yksinkertaisia, mutta avaavia. Tärkeintä on juuri oman olemisen suhteuttaminen aikaan. Kyse on kosmisesta kokemuksesta, suhteesta maailmankaikkeuteen ja omaan kulttuuriin. Pyhissä lehdöissä aikanaan kohdattiin nimenomaan esi-isiä, eli suvun merkityksellisiä

**"Metsän merkitys ja arvo
kytkeytyvät myös historiaan
ja esi-isiin."**

henkilöitä ja luonnonjumalia. Esi-isät ja heidän läsnäolonsa ja hyväksyntänsä päätöksille oli tärkeää. Ne ovat olleet paikkoja, joissa ei muutettu mitään, ei katkottu puita eikä oksaakaan. Siten ne ovat olleet yhdistelmä ajattomuutta ja toisaalta luonnon muutosten kautta kuitenkin osa ajallisuutta. Ihmisille on tärkeää kokea olevansa osa elämän ketjua, jossa on siteitä aikaan ennen ja jälkeen. Silloin toiminnassa otetaan huomioon esi-isät ja tulevaisuus: kunnioitetaan esi-isiä ja tehdään tekoja, joilla tulevaisuus turvataan. On hyvä huomata, että olet vain piipahtamassa täällä. Nythän korostunutta on nykyhetki. Elämme tämän hetken herroina ja kuvittelemme voivamme hallita kaikkea – myös tuhota kaiken, jos meitä huvittaa."

Mitä Suomessa tapahtui? Mitä tapahtui metsäomistajille? Metsäsuhteellemme?

"Vielä 1900-luvun alkupuolella oli tavallista, että isännät tunsivat metsänsä, eikä heille olisi tullut mieleenkään avohakata niitä. Sitten ihmiset pakotettiin avohakkaamaan ja näkemään metsät taloudellisina hyötyinä. Suomen tehomet-

sätalous on vaatinut melkoisen määrän käännetyshöytä. 1950-luvulta asti metsänomistajalta on määrätietoisesti otettu pois päätantävaltaa omaan metsään ja sen hoitoon. Laki määräsi ja suomalaiset ovat oudon kuuliaisista. Tosin vielä 60-luvulla oli tavallista, että omistajat eivät halunneet tehdä niin kuin määrättiin. Pokkuroinnilla saattoi kuitenkin olla kohtalokkaat seuraukset. Olemme lukeneet määräyksiä vastustaneiden haastatteluja. Määräykset olivat käsittämättömiä. 1950- ja vielä 70-luvullakin saatettiin miltei määrätä omistaja joittamaan vähäpuinen suo ja laittamaan paikalle paljon lannoitteita. Kaikki tiesivät, ettei tässä rupea metsää kasvamaan, mutta moni totteli. Ne, jotka toimivat toisin, ovat olleet hiljaa. Metsäteollisuutta on aina hoidettu kuin se olisi jonkinlainen kansallinen kysymys, vaikka suurin osa metsästä on yksityisomaisuutta. Kyseessä on muka meidän yhteinen etumme, vaikka oikeastihan on puhuttu selluteollisuuden edusta. Nytkin puhutaan, että jos puukauppa ei käy, tehtaot joutuvat lähtemään. Puhutaan metsänomistajien haluttomuudesta myydä puuta ja siitä, että tämä on pahaksi koko Suomelle. Silloin ihmisten, jotka eivät halua myydä metsää, koska he rakastavat sitä, on parasta olla hiljaa."

Missä näkyy, että avohakkuut ovat olleet kova pala metsänomistajillekin?

"Tämä on vähän kuin vaiettu tragedia, koska tästä on niin epäisänmaallista puhua. Se on vastoin 'Suomi elää metsistä' -mantraa. Kyllä maaseudullakin kärsitään hakkuista. Mutta niistä kärsitään hiljaa. Ilomantsissa ei kukaan suostunut sanomaan olevansa luonnonsuojelija, vaikka ihmiset olivat monesta asiasta ihan samaa mieltä meidän kanssamme. Kahdenkeskisissä keskusteluissa, peräkammarin puolella ja hiljaisella äänellä, ihmiset sitten alkoivat puhua. Jos yksi uskalsi puhua, uskalsi toinenkin. Ei ole totta, että metsäluontoa osataan arvostaa vain kaupungeissa. Mediassa on lyöty kiilaa luonnonsuojelijoiden ja paikallisten välille, ja tavallaan kiila onkin olemassa. Se vahvistui tietysti myös Naturan myötä, joka Suomessa hoidettiin hävettävän huonosti. Ei ihme, että monet metsänomistajat hermostuivat ja kimpaantuivat 'luonnonsuojelijoille'.

Huomasimme, että asiasta olisi puhuttava toisella tavalla. Suomessa metsänomistajille ei tarjota järkeviä vaihtoehtoja avohakkuille. Eihän metsänomistaja saa selluteollisuuden raaka-aineen tuottamisesta edes parasta tuottoa, ja esimerkiksi sahateollisuus on hirveän huonoissa kantimissa, koska sahateollisuuden tarvitsemaa

puuraaka-ainetta ei löydy. Metsänhoito voisi hyvin olla elinkeino ilman tehoviljelyä ja avohakkuita. Nyt vastustus avohakkuista kohtaan on ehkä lisääntynyt.”

Virossa on pyhiä lehtoja ja puita on merkitty karttoihinkin. Miten heidän metsäsuhteensa on säilynyt niin erilaisena?

”Yksi ensimmäisistä syistä oli kristinusko, joka tuli molempiin maihin, mutta suomalaisia käännyttivät toiset suomalaiset. Se oli vakavaa, totista puuhaa. Eestiläisiä käännyttivät saksalaiset, joita pidettiin herraskansana ja joiden määräyksiä ja näkemyksiä ei haluttu ottaa vastaan. Tietysti neuvostoaikana uskonnoilla ei ollut merkitystä, ja tämä piti ehkä paremmin yllä henkistä luontosuhdetta. Tähän mennessä on tehty paljon niin sanottua poimintahakkuuta ja risut on kerätty näitiksi metsästä. Avohakkuista on vain vähän. Suomalaiset metsäasiantuntijat ovat valitettavasti menossa jo sinnekin.”

Suomalaiset vievät mielellään metsäasiantuntemustaan kaikkialle?

”Kyllä, se on järkyttävä asia. Minun ikäiseni metsäammattilaiset, siis 40–50-vuotiaat, puhuvat paljon siitä, että heidän opiskeluaikanaan ei pu-

huttu luonnon hoidosta tai ekologiasta. Eli heidän saamansa koulutus on keskittynyt yksinomaan siihen, miten maksimoidaan puun tuotanto. Yksikin sanoi, että aloitettuaan itse opettajana metsäoppilaitoksessa hän opetti salaa luonnon monimuotoisuutta. Suomessa on harvinaisen tehokkaasti runnottu läpi tehometsätalouden ajattelu, niin käytäntöön kuin koulutukseen ja koko näkemykseenkin. Niitä jälkiä paikataan vielä pitkään.”

Tämän kuvan teksti
puuttuu.

(seuraavan sivun kuva)

”Kun semmoseen
aarniometsään syvälle
menee, se on kun
kirkkoon astus. Oksaa-
kaan ei tohdi taittaa.”

”Kaikki suomalaiset pitäisi tipauttaa jonnekin metsän keskelle, että he eksyisivät edes kerran.”

Metsää etsimässä

MAUNO SÄRKKÄ, TAMPERE

Palokärjen kirkaistessa avautuu silmieni eteen lumoava satumetsä. Puuvanhusten valtakunta, jossa kilpikaarnaisten mäntyjen seassa on kivikossa jököttäviä keloja, joiden tyviä ovat liekit aikoinaan nuolleet.

Kävelen rinnettä alas. Jylhät männyt väistyvät vai-telioiden kuusten tieltä, joista osa on jo nöyryntynyt lopullisesti, kaatunut maahan, ja lahonneen sam-maloituneena on liki huomaamaton kulkijan jalan alla. Metsässä kiemurtelee lähes ihmisen kuljet-tavia muurahaisenpolkuja miehenkorkuisten pe-sien välillä. Koivupötkkelöitä kirjovat tikkojen lu-kuisat kolot. Pieni puro vie minut rehevään laak-soon, jossa haavat, lepät, koivut ja raidat kasva-vat runsaina suurten kuusten seassa.

Prologi

Ajan kolmatta päivää kuoppaisia metsäautoteitä pitkin kesken Suomen takamaita. Näen rikkire-vittyä maisemaa, jossa on vuorotellen aukkoa, taimikkoa ja vanhemman metsän silppua. Olen rajannut kartalle metsäalueita, jotka näyttivät lu-paavilta satelliittikuvassa, suurimmat ovat liki ne-liökilometrin kokonaisuuksia. Toistaiseksi tum-mat läiskät ovat osoittautuneet tiheäkasvuisiksi nuoriksi metsiksi, aikoinaan harvennetuiksi ta-louskuusikoiksi tai vasta parturoiduiksi aukoiksi. Pahin tapahtui eilen illalla.

Lähestyin metsätien päätä sateisena iltana. Olin ajatellut leiriytyä tien kääntöpaikalle ja läh-teä aamulla tutkimaan sen lähellä sijaitsevaa metsää. Jo tien haarassa aavistin pahimman. Painava lasti oli myllännyt metsätien. Jätin auton levikkeelle ja kävelin viimeiset pari sataa metriä. Kuulin voimistuvan metsäkoneen äänet. Ohuen verhoavan puuston läpi kuulsivat koneiden valon-heittimet. Poikkesin syrjään, puiden suojaan, ja tarvoin muutamat askeleet aukon reunaan.

Kuormaaja pinosi järeää tukkia metsätien var-teen. Mäen rinteessä sade piiskasi pientä, vielä

jäljellä seisovaa arvometsän tupsua, jota metsäkone kiirehtien viimeisteli. Laajalta aukolta pistivät silmiin lukuisat kelot, majasteettiset haavat ja monitoimikoneen myllertämät lahoppuut. Siinä oli ollut oikea metsä, kallisarvoisessa rauhassa kauan kasvanut. Laskin kannolta satakaksikymmentä vuosirengasta ja istahdin sille turtana.

Suomalaisen metsä-kulttuurin kahdet kasvot

Suomalaisuutta on rakennettu paljolti luonnonkauneuden ihailun varaan. 1800-luvulla Zacharias Topeliuksen Maamme-kirja ja maalaustaiteen kultakauden mestareiden kuten Akseli Gallen-Kallelan ja Pekka Halosen maalaukset ovat iskostaneet mieliin kuvan oikeasta suomalaisesta metsästä. Mutta kuohuvien koskien ja aihkimänniköiden ohella isänmaalla on myös toiset kasvot, raastetut ja rikkirevityt.

Voimallinen metsätalous on muuttanut 1900-luvun jälkipuoliskolla peruuttamattomasti metsien rakennetta ja myös ihmisten suhdetta metsään. Ennen 1940-lukua metsiä hoidettiin pitkälti harsintahakkuilla, jolloin hakkuissa poistettiin vanhimmat ja järeimmät puut. Metsään jäi vain pieniä aukkoja ja sen rakenne ja puulajisuhteet säilyivät suhteellisen luonnonmukaisina.

Toisen maailmansodan jälkeen siirryttiin tehometsätalouteen, jossa puita alettiin käsitellä pel-

toviljelyn ihanteiden mukaisesti. Avohakkuussa vanhan metsän koko puusto kaadettiin kerralla ja muokattuun maahan istutettiin uusi puusukupolvi. Istutusta seurasivat taimikonhoito, harvennukset.

**”Uudenlainen
metsän estetiikka
painettiin metsä-
teollisuusyritysten
esitteisiin ja koulu-
jen oppikirjoihin.”**

hakkuut ja puuston järeydyttyä metsätaloudellisesti arvioituun ihanne mittaansa katkaistiin se taas avohakkuulla kannoistaan sileäksi. Yhden tai kahden puulajin tasaikäisissä metsiköissä raaka-aine oli helposti korjattavissa. Yliopistollinen metsäntutkimus valjastettiin tukemaan yhden vaihtoehdon metsätaloutta ja metsäpolitiikan ensisijaiseksi tavoitteeksi nostettiin puuntuotannon maksimointi.

Tehometsätalouden toimintatavat muokkasivat myös metsän kauneusihanteita: järeistä, tasarakenteisista ja nopeakasvuista talousmänniköistä tuli normi, osa kanonisoitua kansallis-

maisemaa. Valoisuutensa ja helppokulkuisuutensa vuoksi ne miellyttivät myös monien luonnossa liikkujien silmää. Uudenlainen metsän estetiikka painettiin metsäteollisuusyritysten esitteisiin ja koulujen oppikirjoihin.

Loikatessani vaivoin leveän suo-ojan ylitse mietin, tietävätkö hakkuiden lisäämisestä suurimman vastuun kantavat poliitikot, metsäntutkijat ja metsäteollisuusyritysten toimitusjohtajat, miltä Suomi todella näyttää?

Metsätalouden käytännöt ovat pehmenneet 1990-luvulta alkaen aavistuksen, ja metsänomistajien kiinnostus vaihtoehtoisia metsänhoitokeinoja kohtaan on kasvanut 2000-luvun alkuvuosina runsaasti. Avohakkuut pirstovat Suomen metsäpeitettä silti pahemmin kuin koskaan, ja metsänomistajia kehoitetaan puutalkoisiin ympäri maata kansallistunteeseen vedoten, vaikka kyseessä ovatkin lähinnä globalisoituvan metsäteollisuuden edut. Tehometsätalouden tuottamasta rumuudesta vaietaan. Metsämessuilla ei näytetä panoriamakuvia muokatusta avohakkuualoista, joilta kannotkin on korjattu tien varteen energiapuuksi tönöttämään.

Pohjoisen karuissa olosuhteissa pärjääminen on aina perustunut kykyyn hyödyntää luontoa. Esimerkiksi piittaamattomuudesta käy tyypillisen suomalaisen maiseman, suon kohtalo. Vanha kansa pelkäsi ja vihasi soita. Suot eivät myös-

kään päässeet osaksi kansallisromanttikojen luomaa suomalaista maisemaa. Maailman pisin metsäojaverkostomme kertoo karua kieltä soiden kohtalosta. Se kertoo myös hyötysuhteen muokkaamasta metsäsuhteesta. Talousajattelun mukaisesti ojitetusta suosta tulee metsä, kun se kuivuttuaan alkaa kasvaa puuta kannattavuuslaskelmien edellyttämän määrän. Metsäluonnon moninaisuus ja siihen Suomessa olennaisesti kuuluvat soistuneet metsät ja metsäiset suomet – korvet ja rämeet – ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

Ekologinen estetiikka

Mitä me menetämme, kun metsä avohakataan ja korpi ojitetaan? Metsän rauhan, kauneuden ja syvemmän ymmärryksen paikastamme suuressa kokonaisuudessa? Vai metsille tyypillisiä lajeja ja niiden elinympäristöjä?

Luonnonsuojelijan stereotypiana pidetään usein tiettyyn eliölajiryhmään vinksautanutta biologia. Tämä yksioikoinen käsitys ei yllätä, onhan luonnonsuojelua pitkään perusteltu julkisuudessa uhanalaisilla lajeilla, joiden olemassaolosta tavalliset luonnonystävätkin eivät välttämättä ole koskaan kuulleetkaan. Luonnontieteelliset perustelut ovatkin eittämättä liiaksi korostuneet luonnonsuojelussa metsien esteettisten ja kokemuksellisten arvojen ohella. Onko tämä väistämätöntä?

”Estetiikka ja ekologia eivät ole toisensa poissulkevia tekijöitä. Tieto vaikuttaa myös kauneudentajuun. Oikeastaan vasta yhdessä ne luovat rikastuttavan lähestymistavan todelliseen, havaittavaan metsään.

Estetiikka ja ekologia eivät ole toisensa poissulkevia tekijöitä henkilökohtaisessa luontosuhteessa saati laajemmin metsistä käytävässä keskustelussa. Tieto vaikuttaa myös kauneudentajuun. Oikeastaan vasta yhdessä ne luovat rikastuttavan lähestymistavan todelliseen, havaittavaan metsään. Jokainen metsässä liikkuja ihaillee varmasti topeliaanisen aihkimännikön maise-

ma-arvoja ja helppokulkuisuutta. Luontoa kokonaisuuksina tarkkailevan ihmisen arvostuksiin vaikuttaa kuitenkin myös tietämys metsäluonnon eliölajeista ja niiden välisistä vuorovaikutussuhteista. Tavallisesti ruminakin pidetyt luontokohdet voi kokea kauniiksi niiden biologisen arvon takia. Majavan synnyttämä, kauttaaltaan kuolleiden puiden reunustama puronrantametsä voi näyttäytyä huikaisevan kauniina.

Pohjimmiltaan luonnon kunnioitus syntyy voimakkaista elämyksistä. Vaikka julkisuudessa luonnonsuojelua perustellaan usein tieteellisin argumentein, löytyy luonnonsuojelun henkilökohmainen oikeutus lopulta konkretiasta. Rakkaan metsän tuhoutuminen avohakkuussa on kouriintuntuvasti koettavissa. Unohtumattomat luontokokemukset ovat iskostaneet luonnonystävän mieleen sen, mikä luonnossa on lopulta tärkeintä: että se on.

Tämä unohtuu usein ilmastonmuutospainotteisessa metsäkeskustelussa. Metsien ympäristönsuojelullisten hyötyjen pelkistäminen hiilitaloiseihin etäännyttää ihmiset metsien suojelun peruslähtökohdasta, metsäkokemusten rikkaudesta. Moninainen metsäluonto on kokonaisvaltaisesti aistittavissa ja sen arvo välittömästi ymmärrettävissä. Sen sijaan hiilinielua ei ihminen voi kokea.

Yksipuolistuvat metsät

Vaikka usein julkisuudessa puhutaan juuri vanhojen metsien häviämisestä, on Suomesta katoamassa majesteettisten puuvanhusten lisäksi paljon muutakin. Metsän ominaisin piirre on erilaisten elinympäristöjen mosaiikkimainen vaihtelu. Tämän elämää pursuavan lehtojen, kangas- ja kalliometsien, korpien ja rämeiden sekä puuston siimeksessä solisevien purojen luontaisen vaihtelun on tehometsätalous meiltä vienyt.

Metsien puolustajan tavoitteena onkin nykyään metsäluonnon kokonaisuuden pelastaminen. Modernin luonnonsuojelun tärkein tavoite on säästää riittävä määrä kullekin alueelle tyypillistä luontoa, joka takaa elinympäristöjen ja eliölajien säilymisen pitkällä aikavälillä. Siksi luontoa on suojeltava tasaisesti kaikkialla. Viimeisiä inarilaisia luonnonmetsiä suojelemalla ei voida pelastaa lehtoa Uudellamaalla tai korpea Keski-Suomessa. Ihmisillä on oikeus rauhoittua lähimetsässään ja tietää, miltä alkuperäisluonto heidän kotiseudullaan näyttää.

Avohakkuun jäljiltä rikki revitty maa on metsätuhon voimakkain ilmentymä. Hakkuut on modernin metsätalouden voittokulussa myyty ihmisille luonnollisena osana metsän elinkaarta. Mutta tuhon kuvana se jättää vain harvan kylmäksi. Tämän rumuuden kuvaston pitäisi olla huomatta-

vasti laajemmin esillä, jotta yhä useampi ihminen ymmärtäisi, miten huonosti suomalainen metsä voi. Samoin pitäisi tuoda esille paljon nykyistä voimakkaammin katoavan metsäluonnon kauneus koko laajuudessaan.

Sitä oikeaa metsää etsiessäni olen hiljalleen ymmärtänyt, että metsäsuhteeni on rikas mutta ristiriitainen. Kerätessäni tietoa arvokkaista, suojelemattomista metsistä etsin lajeja ja luokitteluja, ja kirjoitan ahnaasti muistiinpanoja elinympäristöjen luonnontieteellisistä piirteistä, joiden toivon vakuuttavan luonnonsuojelusta päättävät viranomaiset metsän arvosta. Samalla tiedostan, että jos menetän kykyni herkistyä Metsälle, menetän kaiken sen, mikä minusta on tehnyt luonnonsuojelijan. Metsä on paljon enemmän kuin kaikki yhteenlasketut mielikuvat siitä. Kokonaistaideteos, jota sanat eivät riitä kuvaamaan.

Epilogi

Evästauolla tien penkalla kevätaurinko hyväilee kasvojeni ja punakylkirastas viheltelee viereisessä kuusikossa. Katson muistiinpanoja kartallani kahden kuluneen päivän ajalta. Rukseja rajaus-ten päällä merkkinä pettymyksistä ja kartan kääntöpuolella kirosanoilla maustettuja harakanvarpaita... Joitakin keskinkertaisuuksia ja yksi ilonaihe, muttei vielä täysosumaa.

Seuraava kartalle rajaamani metsä on poikke-

uksellisen laaja, lähes neliökilometrin kokoinen. Satelliittikuvassa se erottui selvärajaisena, hyvin tummana ojikkojen ja hakkuiden keskeltä, ja lännestä se rajoittui taimikkoon. Peruskartalla korkeuskäyrät näyttävät kiemurtelevan vinvasti kivikoisessa maisemassa ja lähimmälle metsäautotielle on yli kilometri. Puunkorjuu tästä metsästä ei olisi helppoa. Metsän keskellä näyttää olevan ojitattoman suonotko, jonka halki kiemurtelee puro. Tuiki harvinainen poikkeus seudulla, jolla lähes jokainen pienikin soistuma on ojitettu.

Kävelen taimikon halki sata metriä ja tulen vanhan aukon laitaa. Sen takana seisoo vanhojen mäntyjen rivistö, joiden joukosta nousee muita korkeampana käkkyrälatvainen kelo ja useita vasta lehteen puhjenneita järeitä haapoja ja koi-juja. Pulssini alkaa sykkiä tiheämmin, kiristän kulkua ja saavun metsän rajalle, josta tuulenkaadot ovat laonneet aukolle. Kurkistan sisään puuden välistä ja astun varovasti ensimmäiset askeleet paksulla sammalpeitteellä.

Palokärjen kirkkaistessa silmiäni eteen avautuu huikea satumetsä. Puuvanhusten valtakunta, jossa kilpikaarnaisten mäntyjen seasta nousee keloja, joiden tyviä ovat liekit aikoinaan nuolleet. Eteenpäin kävellessäni huomaan kuinka jylhät männyt väistyvät vaitelioiden kuusten tieltä, joista osa on jo nöyryntynyt lopullisesti, kaatunut maahan ja sammaloitunut liki huomaa-

mattomaksi kulkijan jalan alle. Metsässä kiemurtelee liki ihmisen kuljettavia muurahaisen polkuja miehenkorkeisten pesien välillä. Haapa-jättiläiset kummastelevat minua korkeuksista ja yksittäinen raitavanhus myhäilee hiljaa itseksseen. Koivupökölöitä kirjovat tikkojen lukuisat kolot.

Kiiruhdan kauniiden puuyksilöiden täyttämän notkon poikki ja ylös mäkeä, kunnes uuden alamäen koittaessa taas hiljennän askellustani ja jään istumaan huohottaen maahan kaatuneen rungon päälle. Silloin korviini tarttuu erikoinen

ääni. Jossain allani, maan syvyyksissä vesi kumisee lohkareiden välissä. Huomaan, kuinka sammaleinen rinne hohtaa auringon heikossa valossa: se tihkuu. Helmeilevistä pisaroista muodostuu noro, se kasvaa iloisesti laulavaksi puroksi, jonka varsilla saniaisit hiljalleen avautuvat kevääseen pitkän kylmän jälkeen. Vettä seuraamalla päädyn rehevään laaksoon, jossa haavat, lepät, koivut ja raidat kasvavat runsaina valtaviin kuusten seassa. Tunnen kiinteän kangasmaan loppuvan allani ja saappaani uppoavan vetiseen rahkaan. Aurinko pilkottaa yläöksien välistä, se

tuo muutaman säteen hämärään korpeen. Puro kiemurtelee tasaisena suon halki, sitä reunustavat mättäillä kasvavat puut. Jostain yläilmoista luikauttaa tiltalti sävelensä.

Istahdan suon reunalle kuusista järeimmän juurelle ja painan pääni sitä vasten. Pulssi hakee jaloissani ja huomaan ensimmäistä kertaa matkan aikana väsymyksen hiipivän jäseniin. Korven viileys rauhoittaa, raukeus leviää kehooni. Hieron poskeani karheaa kaarnaa vasten kuin rakkaan ihoa etsien ja nukahdan pihkan tuoksuun.

**”Unohtumattomat
luontokokemukset
iskostavat luonnon-
suojeleijan mieleen sen,
mikä luonnossa on
tärkeintä: että se on.”**

Mukillinen mustikoita

KIRSI CHAVDA, HELSINKI

Äidit iskevät kahden desin jogurttimukit meidän lasten käteen. Ensin työ, sitten huvi. Keräämme marjat pikavauhtia, nenät ahkerasti mättäitä kohti. Vasta kun mukit ovat täynnä marjoja, koittaa vapaus.

Ostan Hakaniemen torilta pakastimen viimeisten tyhjien kolojen täytteeksi puolukoita. Samalla vannon mielessäni, että kunhan nuorempi lapsi oppii kävelemään ja unohtaa päiväunet, pakastimestamme alkaa löytyä itse poimittuja marjoja.

Suljen silmäni ja muistan lapsuuden mustik-karetket. Aurinko paistaa – mustikkaan mentäessä paistoi aina. Kuulen, kuinka voipaperi rapisee ja astiat kolisevat, rappusista kuuluu tomeria askeleita. Äiti pakkaa eväitä ja kaivaa kellarista marjastusastiat. Sitten ahtaudumme autoon. Metsätien varressa seisoo tuttu porukka. Serkku

ja hänen perheensä. Olen täynnä odotusta, sillä tiedän, että päivästä tulee yhtä juhlaa. Tänään serkkuni ja minä seikkailemme!

Keräämme marjat pikavauhtia, vasta kun mukit ovat täynnä, koittaa vapaus. Valloitamme suuret jääkauden metsään unohtamat kivenlohka-reet, tutkimusmatkailijan antaumuksella raivaamme tiemme metsän holvin alla, jossa äänet ovat vaimenneet kuiskauksiksi.

Parasta on uiminen. Polskimme vedessä kuin nuoret saukonpoikaset, kunnes lopulta kuuluu voipaperin rapina ja villi-ihmisen kiljuva nälkä tyy-

dytetään eväillä. Ruoka ei koskaan ole maistunut yhtä hyvältä.

Kotipihan viereiset metsiköt olivat lapsuuteni maisemaa. Metsä muuttuu koko ajan. Sen tunnelma vaihtelee vuodenajasta toiseen. Päivällä metsä oli lasten valtakunta, mutta auringon las-kiessa esiin nousi toinen, salattu puoli.

Metsikön poikki kulki oikopolku, jota pitkin pyöräilin kotiin. Muistan vieläkin jokaisen polun-varren kiven ja puunjuuren. Syysiltoina tumman-puhuvat kuuset vartioivat polkua ja heittivät sy-vänsiniset varjot. Hiljaiset, tummat puut huokui-

vat sanatonta uhkaa. Ne pakottivat polkemaan pyörää rivakammin. Pimeä metsä tekee meistä pieniä pelokkaita eläimiä, ja houkuttelee esiin yli-luonnollisen kauhun tunteita.

Lähimetsä oli armeijan omaisuutta, mutta vierailijoihin ei suhtauduttu tiukkapipoisesti. Talvella kyläseura järjesti metsässä hiihtokilpailuja. Muistan talviset päivät ja hiihtoladun, jota reunustavien puiden välistä pilkotti lempeänkeltainen aurin-gonvalo. Metsän erityinen lahja meille lapsille oli syvä monttu, jonka rinteet antoivat minisuksille ja pulkalle mahtavat vauhdit. Muina vuodenaikoi-na kävelimme pitkin puronvarsipolkuja ja vanhaa radanpohjaa.

**”Mutta jos kohta
metsä muuttuu koko
ajan, niin metsä
muuttaa myös ih-
mistä. Jäyhyyteen
taipuvainen isäni
tuntui läheisimmäl-
tä juuri metsäret-
killä.”**

Mutta jos kohta metsä muuttuu koko ajan, niin metsä muuttaa myös ihmistä. Jäyhyyteen tai-puvainen isäni tuntui läheisimmältä juuri metsä-retkillä. Metsä rauhoittaa ja rentouttaa, antaa ti-laa ajatella omaa tarkoitustaan, se tekee ihmi-sen nöyräksi. Ja ujosta suomalaisesta se tekee henkevän keskustelijan, joka ei kavahda vaikeita-kaan aiheita. Muistan kävelyretken äidin kanssa. Lähestyin murrosikää ja äitini halusi valmistaa minua aikuisuuteen. Mikäpä olisi parempi paikka puhua kuukautisista ja siitä, miten miesten kans-sa tullaan toimeen, kuin suojaavien puiden alla tutussa metsässä. Pian sen jälkeen metsä kato-si elämästäni, vähitellen liukui pois, ja maailma vei mukanaan. Unohdin puut ja vihreän valon, en osannut niitä edes kaivata.

Eväsretkiä ja dementian ehkäisyä

Arja Hopsu-Neuvosen toimistossa metsä tulee heti vastaan. Hän on Marttaliiton ruoka- ja ravit-semusasioiden kehittämispäällikkö. Toimiston ik-kunoilla on kankaisia tatteja. Lattialla makoilee joukko sienikoreja, jotka odottavat, että joku kan-taisi ne metsään. Hopsu-Neuvonen on alunperin kotitalousopettaja, joka on tehnyt vuosikausia marttatyötä eri tasoilla. Hän on juuri palannut aa-mu-TV:n lähetyksestä, jossa hän on jälleen muis-tuttanut suomalaisia sienestämisen iloista. Hä-

nen työnsä on edistää luonnonmarjojen ja sien-ten hyödyntämistä suomalaiskodeissa.

Perinteisesti isovanhemmat ovat vieneet lap-sia metsäretkille. Muuttoliike on kuitenkin etään-nyttänyt nuoret sukupolvet sekä metsästä että isovanhemmista. Kaupunkilaisten luonteva met-säsuhde on viime aikoihin saakka säilynyt kesä-mökillä. Sinne paetaan viettämään alkeellista elämää, mökki on kaupunkikodissa vanhaksi käy-neiden astioiden, naistenlehtien ja mummonver-hojen viimeinen pysäkki. Syksyllä mökki laitetaan kiinni odottamaan seuraavaa kesää.

Viime vuosina mökkikulttuuri on kuitenkin al-kanut muuttua. Mummonmökkit ovat häviämässä talviasuttavien high-tech-huviloiden alta, jotka saattavat olla isompia kuin perheiden kaupunki-asunnot.

Arja Hopsu-Neuvosen mukaan metsä merkit-see siellä kulkeville liikuntaa, sienien ja marjojen keruuta ja eväsretkiä. Metsässä liikkumiseen houkuttaa hapekas ilma, linnunlaulu, haavan leh-tien musisointi tuulessa, rauha ja jalalle muka-van epätasainen maasto. Kaikki aistit saavat vi-rikkeitä, joten dementiaakin tulee ehkäistystä.

Maaseudulla on rauhallista muutenkin, joten metsään mennään hyötymään – keräämään mar-joja ja sieniä säilöttäviksi. Joillekin Itä- ja Pohjois-Suomen asukkaille marjastaminen voi olla talou-dellisestikin tärkeää, sillä saalis kerätään verova-

paaseen myyntiin. Marja-apajalta toisen luo pyyhkäistään autolla laajaa metsäautotieverkkoa pitkin.

Monien kaupunkilaisten yhteys metsään on kadonnut, sinne ei edes osata kaivata. Ne joille metsä on tärkeä, suuntaavat reititetyille ulkoilualueille. Valmiilla polulla on helppo taivaltaa, eikä tarvitse pelätä eksymistä. Kaupunkilaisten metsäsuhde on silti ristiriitainen. Hopsu-Neuvonen kertoo ihmisten kyselevän usein Marttaliitosta järjestettyjä metsäretkiä, sillä heiltä puuttuu metsä minne mennä, kuljetus sekä kaveri, jonka kanssa lähteä. Eksyminen, metsän eläimet ja myrkylliset sienet pelottavat.

Erilaisia saalistajia

Varttuneempi väki säilöö marjat ja sienet. He saattavat tehdä juuri keräämistään marjoista piirakan, jossa on paksultti marjoja, loput laitetaan talvea varten. He keräävät ja säilövät tuttuja ja turvallisia sieniä – usein rouskuja.

Nuoremmat saalistajat lähtevät ensisijaisesti ulkoilemaan. Reippailun ohessa he keräävät ohimennen hiukkasen marjoja ja sieniä, joista tehdään saman päivän ateria. Heille metsä on luomumarketti, josta saa ilmaiseksi poimia puhdasta ja terveellistä lähiruokaa.

Tutkimukset tukevat Arja Hopsu-Neuvosen havaintoja marjastuksen yhteydestä asuinympäris-

**”Vuonna 2005
vähän yli 60 prosent-
tia 15–74-vuotiaista
suomalaisista
oli kerännyt
marjoja.”**

töön, mökkeilyyn ja sukupolviin. Vuonna 2005 vähän yli 60 prosenttia 15–74-vuotiaista suomalaisista oli kerännyt marjoja. Tämä on teollistuneeksi länsimaaksi harvinaisen korkea luku. Maaseudulla asuvista, kesämökkeilevistä vanhempien sukupolvien naisista marjasti liki yhdeksän kymmenestä. Nuorista kesämökkiiä karttelevista kaupunkilaismiehistä oli marjastanut alle kolmannes.

Metsässä liikutaan Hopsu-Neuvosen mukaan pariskuntina, kahden pariskunnan porukoina, nais- tai miesporukoina tai ydinperheinä. Lapsiperheet löytyvät ruokailukatosten liepeiltä, jossa vanhemmat opastavat lapsiaan metsäelämään ja käpylehmien tekoon. Nuoriso karttaa metsämenoa. Lapsuuden jälkeen sinne palataan vasta vakituisen kumppanin löydyttyä tai kun itsellä on lapsia.

Hopsu-Neuvonen veikkaa, että joka toinen sienestäjä on mies. Suppilovahveroista on jo tullut villitys. Marjoista tehdään jälkiruokia ja ja leivonnaisia. Naiset arvostavat marjojen terveellisyttä ikään katsomatta, miehiin terveystietäkökulma kolahtaa vasta viisikymppisenä.

Metsäavuton kaupunkilainen

Poljen pois Marttojen toimistolta. Sovittelen itseäni Arja Hopsu-Neuvosen piirtämään kuvaan suomalaisten metsäsuhteesta. Kuva tuntuu kovin tutulta isoisovanhemmista lähtien. Sotien jälkeen puolukkaan lähdettiin maitokärryn kanssa. Äitini kertoi, ettei mummon kanssa puolukkaan lähdetäessä otettu mukaan mitään pikkutuokosta – marjat kerättiin valtavaan pyykkikoriin, tosi mielessä päivät pitkät, kotiin ja koulun puuroja varten.

Myös minä katkaisin välini metsään lapsuuden jälkeen. Palasin metsään omien lasteni kanssa, sillä halusin siirtää omat lapsuudenkokemukseni eteenpäin. Pääkaupunkiseudun kansallispuiston sijaan kävimme vanhempieni ja lasteni kanssa viime kesänä retkellä lapsuuteni metsässä.

Ylpeänä seurasin, miten isäni suli metsässä myös kolme vuosikymmentä myöhemmin, kolmevuotiaan lapsenlapsensa seurassa. Eväiden syö-

misen ja uimisen hohdokkuutta ei tarvinnut tyttäreille yrittää suuremmin siirtää: jo niiden mainitseminen sai aikaan iloista hihkuntaa.

Muutin pääkaupunkiseudulle pikkupaikkakunnalta, joten sovin hyvin myös Arja Hopsu-Neuvosen kuvailemaan uusmetsäävuttomien joukkoon. En tiedä minne mennä, kun alan ajatella puita. Missä on minun uusi lähimetsäni?

Aiemmin vanhempani pitivät huolen marjatussuunnasta ja ulkoilumetsiköitä löytyi läheltä. Pääkaupungin ulkoilualueet ja kansallispuistot huolella tehtyine polkuineen ja viittoineen eivät tunnu oikeilta. Kypsään ikään ehtineet talousmetsät ovat minun metsiäni, sillä sellaisissa lapsena kuljin.

”Kypsään ikään
ehtineet talousmetsät
ovat minun metsiäni,
sillä sellaisissa
lapsena kuljin.”

Keräily elämäntapana suomalaismetsissä

OSSI KAKKO, VILPPULA

Puristan maitoa pähkinäpensaan pähkinöistä ja sembramännyn kävyistä. Keitän puuroa isohirvenjäkälästä. Talven yli selviydyn syömättä lihaa, kalaa, maitotuotteita tai kananmunia.

I On kevät ja makaan kerrostalohuoneen lattialla katsellen auringossa kylpeviä koivuja. Jokainen hengenveto tuntuu lasimurskeelta keuhkoissani ja silmäni ovat turvoksissa. Syön turhaan lääkärin määräämiä allergialääkkeitä ja suunnittelen koivujen hävittämistä sukupuuttoon. Vuosien vierieessä ymmärtän vieraantuvani elämästä ja eräänä päivänä osan kuljettajalta lipun ja lähdän löytääkseni oikeaa elämää sykkivän alkumetsän.

Kävelen pitkin lapsuusmuistojeni leikkipaikan lammen reunaa, josta metsä on kaadettu, maas-

tonmuodot tasoitettu puskutraktoreilla ja paikalle pystytetään kerrostaloja. Etsin vanhaa kylpypaikkaa, mutta solisevan puron virtaus on ehtynyt ja hiekkapohjainen allas on kadonnut. Neuvottomana harhailen hoidetussa metsässä, jossa kaadettuja nuoria puita lojuu sikin soikin peittäen maanpinnan kasvillisuuden. Kompuroin tuntikausia ja kaadun ojaan, jonka metsätraktori on kauhallaan kyntänyt. Pyöräilen Maailmanpankin rahoituksella perustettuja metsäautoteitä ja ohi vilahtelee enimmäkseen kärsimystään itkeviä rääseikköjä, yhden lajin rivi-istutuksia, ojitettuja

soita, hakkuuaukioita ja taimikoita sekä muutama muinaismuistoalue. Menneiden sukupolvien elinympäristöönsä jättämät jäljet kaikkine merkityksineen ovat haihtuneet sellukattilan unohtumisen kitaan. Ilmakuvat vahvistavat havaintoni.

Kannan polkupyörääni ja loikin ennen perustamistaan rankasti hakatun kansallispuiston kalliolla. Suuntaan leiripaikalle auringon laskeutuessa. Polun varresta poimin suuren ja kiinteän punikkutatin, mutta en jaksa odottaa sen paistumista. Keskellä yötä herään ja oksennan pusikkoon tataria. Yritän syödä variksenmarjoja ja mustikoita,

mutta ne eivät pysy sisälläni. Tuuperrun suolle ja luulen kuolevani. Vasta iltapäivällä herään ja edessäni kasvaa hillaa. Syön muurahaisen toukkia.

Yhtenä päivänä lekottelen onnellisena mättäällä ja ihailen korkealle taivaisiin kurrottavien

”Jokamiehen oikeudet ovat valitettavan haavoittuvia, hyviä keräilyalueita tuhotaan järjestelmällisesti.”

mäntyjen kilpikaarnaisia runkoja. Löysin lopulta alkumetsäni! Syleilen jättiläishaapaa, jonka rungolla kasvavat jäkälät muistuttavat salaattia. Juon lähdepurosta virtaavaa vettä. Katselen pajuja, joista kolme ihmistä ei yllä ympäri kurottamaan. Olen mustikkameressä. Astelen letkahdellen sammalikossa ja haaveilen pukeutuvani tauhakäävistä valmistettuun säämiskään. Lahopuulta löytyy sormen paksuisia toukkia ja maa on mustaa multaa. Hyväilen paksua tervaleppää ja

huomaan, että onton tammen sisään mahtuisi vaikka asumaan. Syön metsäorvokin lehtiä ja lelaan aikaa taaksepäin.

II

Jokapäiväisessä ravitsemuksessa aion oppia hyödyntämään luonnonvaraisia kasveja. Aluksi tunnen vain nokkosen. Syön puiden silmujen lisäksi lehtiä ja kärsin aliravitsemuksesta. Irtaudun tieverkostosta.

Opin keräämään juuria, versoja, lehtiä, kukkavarsia, kukkia, siemeniä, mahlaa, marjoja ja siemeniä. Säilön kuivaamalla ja hapattamalla. Kasvatan juureksia. Idätän siemeniä. Liotan kuivattuja marjoja. Puristan maitoa pähkinäpensaan pähkinöistä ja sembramännyn kävyistä. Keitän puuroa isohirvenjäkälästä. Syön hyvinheikinsavikan siemeniä ja siperianhernepensaan papuja. Talven yli selviydyn syömättä lihaa, kalaa, maitotuotteita tai kananmunia.

Yhtäkkiä huomaan järjestäväni kursseja villivihannesten maitohapposäilönnästä. Opetan kulinarismia luonnonkasveilla ja olen havainnut, että monet villivihannekset kasvavat mehevämmiksi lehtipuiden katveessa. Katselen vanhoja ruskehtavia kuvia tutkiakseni mummojen kukkapenkeissä kasvaneita vihanneksia.

Keräilytalous tarvitsee lukuisia menetelmiä kasvien tuottavuuden tai laadun ehostamiseen.

Näihin kuuluvat polttaminen, leikkaaminen, karsiminen, harventaminen, kuoriminen, valikoiva sadonkorjuu, kasteleminen, tiettyjen kasviparheiden säästäminen, siementen kylväminen, taimien istuttaminen ja siirtäminen, lannoittaminen sekä kattaminen. Taitava metsuri onkin itse asiassa marja- ja sienisatoja vaaliva puutarhuri, sillä yksittäisten puiden tai puuryhmien harkittu poimintahakkuu edistää ruokasienten kasvua ja lisää marjasatoa.

Luonnontaloudessa lannoitus tapahtuu heinien lakastuessa, puiden karistaessa lehtensä ja lahoppuun maatuessa. Metsäpalo tuottaa tuhkanlannoituksen lisäksi runsaasti osittain palanutta lahoppuuta ja kytenyttä puuhiiltä. Omavarainen pienviljelijä levittää puulämmityksen tuhkaa kevään puutarhaansa 10–30 litraa aarille. Pienimmät puuvartist taimet saavat litran ja suurimmat heidemäpuut 20 litraa vuodessa. Tuhkan hivenaineet liukenevat kasvien tarpeisiin nähden ihan teellisesti jouduttaen alku- ja keskikesän kasvua, kypsyttäen syksyn mittaan siemenet ja saattaen kasvit talvilevolle. Lasken tilastoista Amazonasin Terra preta -maaperään lisätyn vuosittain 100–500 grammaa puuhiilijauhoa aarille.

Suomen 2,3 miljoonan hehtaarin peltoala olisi mahdollista supistaa 540 000 hehtaariin, mikäli kaikki asukkaat saavat 10 aarin kotipuutarhan hoidettavakseen. Tämä riittää yltäkylläiseen oma-

varaisuuteen ja tuottamaan kaupallista ylijäämää, kunhan lähimetsistä löytyy hyviä sieni- ja marjapaikkoja. Pienimuotoista kotieläintaloutta harjoitettaessakin nykyistä peltopinta-alaa voidaan supistaa miljoonalla hehtaarilla.

Nautin tulisijan lämmöstä ja ihailen katon rajassa terttuina kuivuvia pihlajanmarjoja. Siemäilen paahdetuista juurista haudutettua juomaa ja samastun esivanhempiini, jotka viljelivät hampua ja kaskinaurista. Kaskihalme antaa meheviä nokkosen, idänukonputken, ohdakkeiden ja maitohorsman versoja, sekä huhtasieniä ja paikalle kasvaa lehto. Puut ja pensaat kierrättävät syvältä maaperästä ravinteita pintamultaan lehtikarikkeen, oksien ja lahopuun muodossa. Syntyy ravitsevaa mustaa multaa. Käytännössä kaikki pysyvässä maatalouskäytössä olevat pellot ovat alun perin olleet lehtoja.

III

Teollisen maatalouden näennäinen tehokkuus perustuu siihen, että suurelta pinta-alalta saadaan yhtä lajia myytäväksi polkuhinnalla teollisuuden tarpeisiin. Mitä suuremmaksi tuotanto kasvaa, sitä enemmän tarvitaan koneita, minkä seurauksena myös tuotantokustannukset kasvavat. Tuotanto saadaan näyttämään kannattavalta piilottamalla kustannukset tukijärjestelmien taakse. Todellisuudessa maanviljelyä ei kannata ra-

hapalkalla harjoittaa niin kauan kuin maataloustyön arvo on kauppa- ja teollisuustyön arvoa alhaisempi.

Hengitän syvään. Väite jonka mukaan Suomen metsät kasvavat nykyisin enemmän kuin koskaan on pelkkä tilastollinen harha. Kuutioiden mittaaminen ei paljasta puun tiheyttä, eikä kerro minkä verran puuhun on sitoutunut hiiltä. Ensiluokkaiselle puusepänpuulle tyypillinen tiheäsyinen vuosikasvu tarkoittaa painavaa ja hiilipitoista puuainesta, jollaista ei avohakkuuta seuraavasta talousmetsästä korjata. Kantojen repiminen, maaperän kyntäminen, taimien istutus ja puiden laajamittainen muuttaminen paperiksi tai polttoaineiksi ei voi tapahtua köyhdyttämättä maaperän eloperäistä hiilipankkia, joka ylläpitää maanpäällistä elämää. Jokaisella avohakkuukieroksella ryöstetään ja huuhdotaan vesistöihin vuosituhansien tuotto, joka pysyy poissa myös tulevilta sukupolvilta. Lihava vuosikasvu ei korvaa menetettyä tiheyttä, vaikka sellua kasvaisi jokaisella tuhotulla hilla- ja karpalosuoilla.

Tilannetta kuvaavaa on että 1950-luvulla hilla oli vielä niin yleistä, että siitä maksettiin samaa hintaa kuin puolukasta. Jokamiehenoikeudet ovat valitettavan haavoittuvia hyvien keräilyalueiden järjestelmälliselle tuhoamiselle. Keruutuotteiden verovapaa myynti on mahdollistanut rahallisen toimeentulon yhteiskunnan ulkopuolella,

”Kaskihalme antaa me-
heviä nokkosen, idänu-
konputken, ohdakkeiden
ja maitohorsman versoja
sekä huhtasieniä. Paikal-
le kasvaa lehto.”

mutta ei ole suojellut arvokkaita elinympäristöjä globaalin maailmantalouden megaprojekteilta ja lyhytnäköisiltä tuotto-odotuksilta. Vuosikymmen-
ten aikana esitetyt arviot Suomen marjasadoista kattoivat kauan vain kourallisen lajeja, vaikka olo-
suhteissamme menestyviä syötäviä marjoja ja hedelmiä on vähintään 30 eri lajia. Miksi emme
tarttuisi toimeen ja istuttaisi pelloille etelä-poh-

”Menneiden sukupol-
vien elinympäristöön-
sä jättämät jäljet
taitavat olla kaikkine
merkityksineen sel-
lukattilassa.”

joissuunnassa kasvavia ruokaa tuottavia puu- ja
pensaskaistoja 14 metrin etäisyydelle toisis-
taan?

IV

Elämme maailmanhistorian kuudennen suuren
sukupuuttoaallon aikakautta. Mikäli asenteis-
samme ei tapahdu muutosta ja tavoittelemme
edelleen luonnon herruutta, ovat kaikki ponnis-
tukset turhia. Sellaista teknologista ratkaisua, jo-
ka mahdollistaisi nykyisten tuotanto- ja kulutus-
tottumusten ylläpidon ei ole olemassa. Kyseessä
on elämäntapa, joka ei voi jatkua. Siksi huomion
on käännettävä monimuotoisten metsien ja met-
säpuutarhojen arvoon ilmastonmuutoksen ja aa-
vikoitumisen torjunnassa.

Paikallista keräily- ja puutarhataloutta metsäi-
sessä ympäristössä harjoittavat kulttuurit torju-

vat ilmastonmuutosta niin tehokkaasti kuin mah-
dollista. Kohtuullisessa mittakaavassa toteutetut
paikallisiin olosuhteisiin sovitettut teknologiat, jot-
ka lähentävät ihmisten suhdetta ympäristöön ja
auttavat elinkelpoisten ympäristöjen palauttami-
sessa voivat olla avuksi ihmiskunnan keskeisten
ongelmien ratkaisussa.

Luonnontaloudessa eläminen tarkoittaa sa-
maistumista vuodenvaihteluun. Yhteisölliset vuo-
denaikaisjuhlat ovat lepotaukoja, jotka antavat
tärkeille hetkille merkitystä ja juhlistavat työn
saavutuksia. Sadonkorjuun kohteet vaihtelevat
viikoittain kuten myös pienviljelijän tehtävät. Het-
keen on tartuttava ennen kuin se karkaa, eikä
ajan perässä auta juosta, koska silloin kesä me-
nee ohi. On turha kyntää loputonta sarkaa, kun
vuoden tehtävät voisivat olla monipuolisia koko-
naisuuksia viihtyisässä ympäristössä. Mitä muu-
ta tahdot elämältä pyytää?

**”Taitava metsuri on myös
marja- ja sienisatoja vaaliva
puutarhuri – harkittu
poimintahakkuu edistää
ruokasienten kasvua ja lisää
marjasatoa.”**

METSÄN PYHYYS JA NYKYAIKA

Monet suomalaiset kokevat yhä metsässä rauhoittavaa pyhyttä. Metsäyhteisöissä metsäluontoa taas pidetään usein aktiivisena, kaikilla sen olioilla on sielu. Näin ollen metsän olioihin pyritään suhtautumaan kuten lähimmäisiin. Ei välineellisesti vaan päämäärinä itsessään. Olisiko näissä katsomisen ja kokemisen tavoissa jotakin, jonka kautta modernin ongelma – luonnon ja kulttuurin vastakkainasettelu voitaisiin ylittää?

Pyhä ja kasvun rajat

Kristillisessä teologiassa on havahduttu etsimään luontomyönteisiä, elämää puolustavia piirteitä. Kansainvälisen ekoteologisen keskustelun pyrkimys on muuttaa todellisuuskäsityksemme nykyistä kokonaisvaltaisemmaksi.

Muinaisten suomalaisten mielenmaisemassa puilla uskottiin olevan persoonallisia voimia. Ensimmäisenä vanhoja kansauskomuksia merkitsi muistiin Mikael Agricola 1500-luvulla. Puiden haltijoita lepyteltiin esimerkiksi olut- tai ruokauhreilla ja vastasyntynyt lapsi tuotiin koskettamaan talon pyhää pihapuuta, pitämyspuuta. Monenlaisia puita pidettiin pyhinä, kenties pihlajaa yleisimmin. Pihlajan voimakkaan tuoksuiset valkeat kukat ja verenpunaiset marjat yhdistyivät erityisesti naisten hedelmällisyyteen. Kukat ja marjat myös reunustivat satokauden rajoja.

Kristinuskon rantautui näille maille noin tuhat vuotta sitten. On historiallinen tragedia, että kristinuskon saarnamiehet eivät kyenneet arvostamaan suomalaisen metsäsuhteen syvää viisautta, vaan näkivät siinä vain pois juurittavan pakuuden, kuten olivat tehneet jo muiden kansojen pyhille puille, esimerkiksi germaanien tammille. 1200-luvulla Rooman paavi ”oikeutti” Suomen kirkon ottamaan haltuunsa luonnonuskon palvontapaikat. Pyhät puut ja lehdot tuli hakata. Suomalaiset kunnioittivat ja pelkäsivät palvontapaikkojaan, eivätkä suostuneet tähän ilman vastarin-

PAULIINA KAINULAINEN, KONTIOLAHTI

taa, papiston piti välillä tarttua itse kirveeseen. Vähitellen kirkollisten viranomaisten paine kuitenkin muutti kansan suhtautumista pyhiin puihin ja paikkoihin. Kunnioittava ja vaaliva asenne, joka oli liittynyt luonnon pyhyden tajuun, hiutui yhä ohuemmaksi. Myöhemmin vuosisatoina valistuksen aatteet ja kehittyvä teknologia vahvistivat käsitystä, että maa-alueen omistajalla on rajaton oikeus käyttää metsää hyväkseen.

Itäinen kristillisyys oli suvaitsevaisempaa vanhalle puiden kunnioitukselle ja molemmat käsitykset elivät harmonisemmin yhdessä. Tosin

myös ortodoksisen kirkon alueella hävitettiin palvontapaikkoja. Silti aina näihin päiviin saakka on ortodoksisilla metsähautausmailla eli kalmistoissa pidetty arvossa periaatetta, että luonnon tekemisiin ei saa puuttua. Puut ja ristit saavat kallistua, kaatua ja maatua rauhassa.

Kristinuskon vaikutuksesta puita alettiin jaotella "pyhiin" ja "pahoihin". Pyhiä olivat edelleen

"On historiallinen tragedia, että kristinuskon saarnamiehet eivät kyenneet arvostamaan suomalaisen metsäsuhteen syvää viisautta."

ihmiselle hyödylliset mänty, kuusi ja koivu. Pahoiksi eli paholaisen luomiksi määriteltiin pihlaja, haapa ja leppä. Näinkin uusi usko tunkeutui vanhan uskon pyhille alueille. Jaottelua perusteltiin usein legendoilla. Esimerkiksi haavanlehtien värinän katsottiin johtuvan siitä, että Jeesuksen risti oli tehty haapapuusta. Samoin lepän erikoinen

punainen värisävy liitettiin Jeesuksen vereen. Kattajanmarjan ristikuviosta kerrottiin myönteistä tarinaa, jonka mukaan kataja sai siunauksen, koska se oli ruokkinut Neitsyt Mariaa.

Suomalaisille läheinen puiden arvostus ei kuitenkaan missään vaiheessa kokonaan kuollut. Meidän aikanamme se saa yhä enemmän sijaa, mitä ilmentää esimerkiksi Sanni Sepon ja Ritva Kovalaisen teos Puiden kansa. Siitä käy ilmi monin kuvin ja sanoin, miten tärkeitä puut ovat yksittäisille ihmisille ja suvuille. Tänäkin päivänä syntyvälle lapselle saatetaan istuttaa oma nimikopuu tai suvun kuollutta jäsentä muistellaan tietyn puun lähellä.

Omalla kotialttarillani on iloisenvärisen puuristi Keski-Amerikasta ja kuva pihlajasta. Yhdistelmä kertoo siitä, että nämä kaksi syvällistä perinteen virtaa – vapauttava kristinuskok ja identiteettini perustana oleva suomalainen mielenmaise ma – kuuluvat yhteen. Yhdessä ne antavat voiman ja suunnan uudistumiseen. Molemmat perinteet kantavat syvää ekologista viisautta, joka täytyy lakaista näkyviin kuolleiden historialehtien kerrosten alta.

Maan viisaus

Vanhat teologiset ja filosofiset mallit ovat vaikuttaneet siihen, millaiseksi länsimaisen ihmisen luontosuhde on muotoutunut. Kehityslinjoista on

tarpeen olla tietoinen, jotta voisimme ymmärtää, miten olemme tulleet tähän ja miten kannattaa jatkaa tästä eteenpäin.

Onko mahdollista korjata nyt 2000-luvulla jotakin repeämästä, joka tuli suomalaisen kulttuurin sydämeen, kun kristinuskok ja puiden kunnioitus asetettiin toisiaan vastaan? Onko kristinuskokollaa väistämättä kielteinen vaikutus luontosuhteeseen vai voiko kristillisen teologian muutoksella kohti suurempaa kokonaisvaltaisuutta olla olennaista annettavaa luontosuhteellemme?

Kristillisessä teologiassa on viime vuosikymmeninä havahduttu etsimään tradition luontomyönteisiä, elämää puolustavia piirteitä. Tällaisesta teologisesta työskentelystä käytetään usein nimitystä ekoteologia. Kansainvälisen ekoteologisen keskustelun mielenkiintoisin pyrkimys on muuttaa todellisuuskäsityksemme nykyistä kokonaisvaltaisemmaksi.

1600- ja 1700-luvuilta lähtien vallinnut teknistieteellinen ajattelu on opettanut hahmottamaan luonnon ja myös ihmisen mekaanisen koneen kaltaisina. Tietämisen ihanteena ollut luonnon-tieteellinen tutkiva ajattelu erikoistui yhä pienempiin ja kapeampiin sektoreihin. Vaikka tekninen kehitys on kieltämättä tuonut tullessaan meille pohjoisen pallonpuoliskon asukkaille paljon hyvinvointia, yhä useammat kysyvät: onko hyvinvointi kääntymässä pahoinvoinniksi? Tässä yh-

”Tietty koskemattomuus suojaaa sitä, mitä ihminen pitää pyhänä.”

teiskunnassa pirstaloituvat metsät, perhesuhteet ja monen ihmisen mieli.

Konemaiselle ja sirpaleiselle todellisuuskäsitykselle on vaihtoehto, jossa korostuvat asioiden yhteenkuuluvuus ja tasaveroiset suhteet. Tiedostamisessa voi pyrkiä liittämään irrallisia asioita yhteen. Tietämistä, johon arvot liittyvät, kutsutaan viisaudeksi. Viisauden etsiminen merkitsee, että järjen rinnalla annetaan arvoa myös tunteille, intuitiolle ja kokemukselle. Se merkitsee maan eli kaiken luonnon oman viisauden kuunte-lua.

Tällainen kokonaisvaltainen lähtökohta antaa mahdollisuuden arvostaa kristinuskon marginaaliin jätettyä mystistä ulottuvuutta, jossa on sijaa kokea luonto ja ihmisruumis pyhinä eli ihmette-lyn, kunnioituksen, rakkauden ja koskemattomuuden arvoisina. Pyhyden ja oman rajallisuuden kokeminen suitsii inhimillistä ahneutta, joka on

johtanut vakavaan luonnon tasapainon järkkymiseen. Yhteisellä maapallolla pitäisi olla itsestään selvää, että rajaton taloudellinen kasvu ei ole mahdollista.

Luonnontieteiden ja teknologian hallitsema nykykäsitys ei kuitenkaan arvosta luontoa kunnioittavan rajallisuuden tajua. Tarvitaan teologiaa, filosofiaa ja itseänsä uudistavaa luonnontieteel-

listä ajattelua, jotka palauttavat kulttuuriimme ihmiskunnan perusarvot. Teologian kielellä kyse on samalla siitä ikaikaisesta pyhyiden tunnosta, jonka ihmiset länsimaissakin aina keskiajalle saakka yhdistivät jumalalliseksi kokemaansa luontoon. Vasta valistuksen tuulet 1700-luvulta alkaen halusivat päästä eroon luonnon lumosta. Nyt 2000-luvun ekoteologia pyrkii palauttamaan

tuon lumen.

Mahdollisimman kokonaisvaltaisista lähtökohdista käsin tulkittu kristillinen traditio tuo oman lisänsä yhteisiin pyrkimyksiin palauttaa länsimaisen ihmisen mielenmaisemaan luonnon kunnioitus. Kristinuskon ja suomalaisen perinteisen metsäsuhteen dynaaminen vuorovaikutus antaa muutokselle pontta. Mutta muuttuvatko todelli-

suuskäsitykset riittävän nopeasti ympäristöuhkien vaatiessa pikaisia elämäntavan muutoksia.

Omien lähteittemme vesi

Kun työskennellään syvän kulttuurisen muutoksen puolesta, kannattaa kuunnella Etelän kokemuksia ja oppia kulttuureilta, joissa osataan elää sopusoinnussa luonnon kanssa. Monien alkupe- räiskansojen ihmiset ottavat ympäröivästä luonnosta vain välttämättömän toimeentulonsa verran – he eivät syö luonnonvarojen pääomaa. Maa on heille pyhä – kuin oman äidin ruumis, jota ei voi kohdella miten sattuu. Omassa maassamme saamelainen kulttuuri kantaa paljon tällaista viisautta, vaikka teknologinen kehitys on muuttanut saamelaiskulttuuriakin voimakkaasti.

Kenties suomalaisissa on vielä hiven alkupe- räiskansan luontosuhdetta kännyköistä huolimatta. Kokonaisvaltaisesta ja myönteisestä suhteesta ruumiillisuuteen ja maahan kertovat saunakulttuurimme, hiljaisuuden arvostus, hakeutuminen metsään ja vaeltaminen Lapin tuntureilla. Kesä- mökkikulttuurikin voi olla arvokas tapa hidastaa vauhtia ja kokea yhteyttä luontoon, ellei siitä muodostu uutta kulutuksen ja kodinkoneiden valtakuntaa. Kirkoissa on löydetty uudelleen pyhiinvaellusten maanläheinen tapa rukoilla.

Toisten kulttuurien todellinen kohtaaminen voi avata silmiä sille, millaisille piirteille omassa elä-

mänmuodossamme kannattaa antaa täysi arvo. Meillä on se valtava etu etsiessämme tietä takaisin kokonaisvaltaisuuteen, että meidän ei tarvitse lainata muilta kulttuureilta vaan voimme ammentaa omista lähteistämme. Oma kulttuurimme ja kieleemme kantaa selviytymiselle tärkeitä ele-

**”Konemaiselle ja
sirpaleiselle todeli-
suisuskäsitykselle
on vaihtoehto,
jossa korostuvat
asioiden yhteen-
kuuluvuus ja tasa-
veroiset suhteet.”**

menttejä. Yhä edelleen lukemattomat suomalaiset kokevat metsän pyhäksi. Tämä tulee ottaa huomioon kun luodaan suuntaviivoja luonnonvarojen käytöstä. On kuljettava pitkä harppaus siihen suuntaan, josta runoilija Paavo Haavikko on kirjoittanut:

Yksinkertaisia asioita pitää käsitellä monieh-
toisesti. Metsää ei pidä käsitellä lainkaan, koska
metsä on meitä viisaampi ja moniehtoisempi.
Monimutkaisia asioita on käsiteltävä yksinkertai-
sesti, jotta tasapaino säilyy.

Kirjallisuutta

Kainulainen, Pauliina: Maan viisaus. Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 13, 2005. http://joypub.joensuu.fi/publications/dissertations/kainulainen_maan/kainulainen.pdf

Kainulainen, Pauliina (toim.): Pyhän kosketus luon-
nossa. Johdatus kristilliseen ekoteologiaan. Helsin-
ki: Kirjapaja 2007.

Laaksonen, Pekka & Mettomäki, Sirkka-Liisa (toim.):
Metsä ja metsänviljaa. Kalevalaseuran vuosikirja 73.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1994.

Ojansuu, Johannes: Pyhyys – rajalla oleva ihminen.
Helsinki: WSOY 2004.

Sepänmaa, Yrjö, Heikkilä-Palo, Liisa & Kaukio, Virpi
(toim.): Metsään mieleni. Helsinki: Maahenki 2003.

”Voisiko luonnon
pyhyyden ja
rajallisuuden taju
palata länsimaiseen
ajatteluun?”

Tabut ja paikallinen suojele

Eläinten metsästystä säänneltiin Malissa rajoituksin ja turvaamalla lisääntymis- ja pesimisrauha. Samoin toimittiin kalavesien kanssa, myös metsätuotteiden keräilyssä noudatettiin tarkkoja sääntöjä ja aloitusajan-kohtia.

Malissa lähes kaikissa kylissä on niin kutsuttu pyhä metsä. Se sijaitsee kylän välittömässä läheisyydessä ja siellä kasvaa suuria köynnösten peittämiä vanhoja puita. Vielä 1950-luvulla pyhä metsä oli vain aikuisille siirtymäriitin suorittaneille miehille tarkoitettu kunnioitettu rituaalipaikka, jossa ei kaadettu puita tai metsästetty eläimiä. Se oli myös salaisuuksien paikka, koska jumalien ja esivanhempien henkien uskottiin olevan lähellä. Komo on bamanarituaali, jossa naamioidut osallistujat pyytävät hyvää sadekautta. Mikäli naiset tai initioimattomat miehet näkivät metsässä

suoritettavia rituaaleja kuten Komon, rangaistuksena saattoi olla kuolema.

Islaminuskon leviämisen jälkeen pyhät metsät ovat menettäneet merkitystään, kun monet luonnonuskontojen säännöt ja menot on korvattu islaminuskon käytännöillä. Myös moderni koulutus on vähentänyt pyhien metsien merkitystä – ja samalla avannut osittain rajoittaviakin perinteitä. Pyhät metsät ovat menettäneet merkitystään jopa siinä määrin, että myös naiset voivat käydä niissä, ja niitä esitellään kuin turistinähtävyyksiä kaikille ulkopuolisille kylässä poikkeaville, esi-

JOHANNA JA IBRAHIM TOGOLA, MALI

merkiksi eurooppalaisille. Toisaalta monet pidempään kaupungissa asuneet suhtautuvat edelleen hyvin pelokkaasti kylien mystiseen elämäntapaan. Asenteeseen eivätkä halua vierailulla ainakaan vieraiden kylien pyhissä metsissä pahojen henkien pelossa. Kaupunkilaisista vain pieni osa on valmis tekemään esimerkiksi töitä maaseudulla vaikka useimmat kaupunkilaiset ovat viettäneet osan lapsuuttaan maalla. Yksi syy maaseutuelämän välttämiseen on kylien henkimaailmaa kohtaan tunnettu pelko.

Metsä hupenee

Metsä on ollut keskeinen osa eteläisen Malin ihmisten elämää. Merkittävä osa ravinnosta, lääkkeistä ja toimeentulosta saadaan nykyisinkin savannin puista, pensaista ja kasveista. Metsät ja ihmisten metsäsuhde ovat kuitenkin muuttuneet viime vuosikymmenten aikana dramaattisesti. Tyypilliset savannimetsät ovat suhteellisen tiheitä ja monimuotoisuudeltaan rikkaita, mutta ihmistoiminnan, ilmastomuutoksen ja kuivuuden lisääntymisen vuoksi kasvien ja eläimistön monimuotoisuus on vähentynyt. Puustosta erityisen haluttuja ovat huonekaluihin käytettävät tiikki ja punapuu. Rakentamiseen ja polttopuiksi sopivat puolestaan monet muut puut. Yli 80 prosenttia Malissa käytetystä energiasta tuotetaan edelleen puulla.

Vielä 1960-luvulla metsissä laidunsivat leijonat, norsut ja puhvelit, mutta tänään voi olla iloinen jos onnistuu näkemään antilopoin tai jäniksen vilahtavan savannin puiden katveessa. Maan väestön kasvaessa ja muuttaessa kaventuvien elinolosuhteiden vuoksi etelämmäksi ovat eläimet joutuneet ahtaalle ja metsäpinta-ala on vähentynyt murto-osaan alkuperäisestä. Kun ihmisten pelko metsiä suojelevien henkien loukkaamista kohtaan on vähentynyt, maatalousalueita on laajennettu ja samalla metsän kunnioitus on hiipunut.

Metsästäjät ovat metsästäneet paikallisen riistan lähes loppuun, ja loputkin eläimet ovat paenneet syrjäisimmille seuduille selviytyäkseen. Saaliiksi saadaan enää lähinnä lintuja ja pikkujyrsijöitä. Tarinat kohtaamisista villieläinten kanssa elävät kuitenkin vahvana ihmisten mielissä ja mielikuvituksessa. Kylän takaiseen metsään eivät naiset saa mennä yksin, koska siellä saattaa kohdata leijonan. Myöskään kaukaisille pelloille eivät naiset mene yksin, koska simpanssien kerrotaan ryöstäneen ja raiskanneen naisia. Tällaisia tarinoita kuulee Malissa edelleen, vaikka karu totuus on, että suurin osa eläimistä on hävinnyt. Ahkerakin metsässä kulkija on ehkä vain kerran elämässään nähnyt antilopoin.

Maaseudun ihmisten sidokset metsään eivät kuitenkaan ole kadonneet. Naiset keräävät edelleen luonnosta voipuun pähkinöitä, erilaisia hedelmiä ja lehtiä. Keräämistään metsätuotteista he valmistavat ruokaa, lääkkeitä ja saippuaa. Osa tuotteista on omaan käyttöön, osa taas myytäväksi. Polttopuu on perinteisesti hankittu metsästä etsimällä kuivia oksia, mutta kaupunkiväestön lisääntyessä polttopuusta on tullut kaupallinen tuote, jota myydään kaupunkiin. Käteistuloksen tarve on saanut maaseudun naiset kaatamaan myös eläviä puita. Pääteiden varsilla tämä on tuhonnut metsät laajoilla alueilla lähes täysin, ja erityisesti kuivalla kaudella näky on surkea

Metsänsuojelu nykyisin

Ranskan siirtomaavallan aikana 1900-luvun alussa kaikki vanhat hallintorakenteet pyrittiin nujertamaan ja alistamaan keskitetylle siirtomaahallinnolle. Malin itsenäistyttyä Ranskan hallintomalli jäi voimaan.

Metsänsuojeluhistoriaa voidaan tarkastella kolmen pääkauden kautta: perinteisen metsäkäsityksen kausi, itsenäisyyden alkuaika ja 23 vuoden diktatuuri (1968 – 1991) sekä nykyinen, vuonna 1991 alkanut demokratian kausi. Metsiin liittyviin tabuihin ja perinteisiin uskomuksiin voi suhtautua monella tavalla. Voidaan ajatella, että perinteisen metsäkäsityksen kaudella säännöt saneltiin ja ihmiset noudattivat niitä, koska pelkäsivät muutoin saavansa rangaistukseksi pahan hengen lähettämiä sairauksia. Toisenlainen pelon ilmapiiri vallitsi kuitenkin itsenäisyyden ja diktatuurin aikana, kun maan presidentti julistautui suureksi luonnon ystäväksi ja toi tarkat säännöt metsien suojelun ja kestäväen käytön edistämiseen. Näitä sääntöjä noudatettiin valtion rangaistusten pelossa. Säännöt eivät olleet peräisin maaseudun ihmisten tarpeista ja lähtökohdista, ja harvalle oli edes selvää, miksi metsiä piti varjella esimerkiksi metsäpaloilta. Ihmiset kuitenkin noudattivat sääntöjä pakon vuoksi.

Demokratian tulo Maliin vuonna 1991 toi mukanaan ajattelun, jonka mukaan jokainen ihmi-

Vasemmalla metsästäjä Drissa Sangare ja oikealla Batogoma. He ovat ennallistaneet kosteikkoja rottinki-istutuksilla. Paikalliset kyläläiset eivät tohdi hakata niitä, sillä metsästäjiä kunnioitetaan edelleen voimakkaasti ja jopa pelätään.

Finkolo-Ganadougoussa Sikassossa naiset ovat Siemenpuun välittämällä tuella valmistaneet yli tuhat maa-aineksesta valmistettua liettä, jotka säästävät polttopuita. Nyt naiset vierailevat muissa kylissä opettamassa liedenrakennustekniikkaa.

Bougoulan kylän naiset korjaavat karitepähkinäpuun satoa. Maaseudulla naiset järjestävät edelleenkin juhlia osoittaakseen karitepuille kunnioitustaan ja pyytääkseen niiltä runsasta satoa.

nen on vapaa tekemään mitä haluaa. Tämä on ollut tuhoisaa, sillä köyhyyden vuoksi metsät kärsivät ensimmäisenä, kun ihmiset etsivät toimeentuloa, ruokaa ja riistaa ilman sääntöjä ja valvontaa. Uusi kausi avasi metsät myös kaupalliselle toiminnalle. Suojelumetsiä on tuhottu kokonaan tai osittain kaivostoiminnan tai puukaupan vuoksi. Misselinissä eteläisessä Malissa kokonainen suojelumetsä tuhottiin muutamassa vuodessa 1990-luvun lopulla kullankaivajien tullessa alueelle eri puolilta Länsi-Afrikkaa etsimään alueelta kultaa. Myös monet monikansalliset kaivosyhtiöt etsivät kultaa erityisesti eteläisessä Malissa kuten Yanfolilassa, jossa ovat maan toistaiseksi parhaiten säilyneet metsät.

Ilmastonmuutoksen kiihdyttämä maan sisäinen muuttoliike uhkaa Malin jäljellä olevia metsiä. Laittomasti suojelumetsiin muualta maasta

**Karitepähkinäpuusta
maaseudun naiset ovat
vuosisatojen ajan valmista-
neet voita ja saippuaa.
Nykypäivänä monet malilaiset
naisosuuskunnat valmistavat
pähkinävoiteita myyntiin ja
ansaitsevat näin käteistuloja.**

muuttaneet ryhmät ovat kaikessa hiljaisuudessa onnistuneet hakkaamaan suuria alueita koskematonta metsää ja viljelevät nyt peltoja hedelmällisessä maaperässä. Tämä aiheuttaa jännitteitä alkuperäisväestön ja uusien tulokkaiden välillä.

Viime vuosina tilanne on kuitenkin muuttunut. Useimmat keskeiset toimijat eli hallitus, paikallishallintojen edustajat ja kansalaisjärjestöt ovat ymmärtäneet, että välitön toiminta on tarpeen maan viimeisten metsien pelastamiseksi. Useissa kunnissa valmistellaan ympäristönsuojelusuunnitelmia ja hallitus kehittää julkisen ja yksityisen sektorin välistä kumppanuutta turvatakseen metsien kestävästä käytöstä ja tehostakseen metsäalueiden suojelua. Myös salametsästys ja puiden salakaato yritetään saada kuriin. Vielä ei ole kuitenkaan selvää, saadaanko metsiä suojeluksi näiden aloitteiden kautta, ja miten uudet säännöt asettuvat suhteessa vanhoihin suojeluperinteisiin. Tärkeää olisi tukea suojelutoimia, jotka lähtevät paikallisten omista tarpeista, kokemuksista ja ymmärrytämisen tavoista. Vain siten voidaan tukea ja luoda kestäviä metsäsuhteita ja metsiensuojelua.

Eri alueilla on omat toteeminsa, joita kaikki alueen asukkaat kunnioittavat. Toteemi tarkoittaa kiellettyä asiaa. Lähes kaikilla malilaisilla suvuilla on myös oma, sukunimen ja perheen alkuperäiskylän mukana periytyvä toteemi. Se voi olla

eläin, kasvi tai puu ja liittyä perheen historiaan niin, että esimerkiksi kyseinen eläin on joskus pelastanut ihmisen hengen tai suojellut kylää. Toteemieläintä ei tapeta eikä syödä. Lasten toteemi on sama kuin heidän isänsä. Naimisiin mennessään naiset säilyttävät oman nimensä, ja pitävät isänsä suvun toteemia omanaan. Tapanaan on, että isät eivät kerro lapsilleen tarkkaa syytä toteemin kunnioittamiseen, vaan välittävät ainoastaan tiedon siitä, mikä eläin tai kasvi heidän toteeminsa on.

Metsästäjät metsänvartijoina

Viime aikoina vanhoja perinteitä on kartoitettu ja kadonnutta perinnetietoa löydetty uudelleen. Siemenpuu-säätiön tuella toteutetussa Sikasson alueen ympäristönsuojeluperinteiden kartoituksessa kävi selkeästi ilmi, että perinteet elävät vanhan sukupolven keskuudessa vahvoina, ja useissa kaukaisissa kylissä perinteitä noudetaan edelleen. Lähes kaikissa kylissä on elossa ihmisiä, joiden muistissa on vielä paljon metsänsuojeluperinteitä.

Metsiä on suojeltu yhteisöissä monin säännöin ja kylien välisin sopimuksin. Jokaisessa kylässä on ollut ihmisiä, joiden tehtäviin on kuulunut suojelualueiden ja -aikojen määrittäminen eläin- ja kasvilajeille. Perinteiseen metsästäjien

ryhmään kuuluvat toimivat ennen myös eräänlaisina metsänvartijoina ja poliiseina. He seurasivat muun väestön käyttäytymistä niin metsässä kuin muussakin elämässä ja selvittivät varkauksia ja muita epäoikeudenmukaisuuksia. Metsästäjät tuntevat edelleen parhaiten metsän, ja heillä on edelleen omat rituaalinsa, joihin vain harvat saa-

”Perinteisen metsäkäsityksen kaudella säännöt saneltiin ja ihmiset noudattivat niitä, koska pelkäsivät muutoin saavansa rangaistukseksi pahan hengen lähettämiä sairauksia.”

vat perehtyä. Ihmiset suhtautuvat heihin kunnioittavasti ja jopa peläten, koska he tuntevat salaisia asioita kuten luonnonlääkietiedettä. Heidän uskotaan myös näkevän tulevaisuuteen, koska he osaavat puhua eläinten kanssa.

”Vanhoja suojeluperinteitä noudattamalla luonto pysyy paremmin tasapainossa. Moderni hallinto ja lainsäädäntö ovat vaikeuttaneet ympäristönsuojelua, koska perinteet on unohdettu”, sanoi Bafing Kane Garalon kylästä valtakunnallisessa ympäristötapahtumassa. ”Perinteisesti eläinten metsästystä säänneltiin rajoituksin ja turvaamalla niiden lisääntymis- ja pesimisrauha. Samoin toimittiin kalavesien kanssa, myös metsätuotteiden keräilyssä noudatettiin tarkkoja sääntöjä ja aloitusajankohtia.”,

Virallinen hallinto ei ole ollut perinteistä kiinnostunut, ja ihmisten liikkuminen on vaikeuttanut esimerkiksi metsästys- ja metsätuotteiden keräilyajankohtien rajoittamista. Vaikka kyläläiset pyrkivät itse kunnioittamaan luonnon uusiutumiskykyä ylläpitäviä sääntöjä, muualta alueelle muuttaneet tai siellä liikkuvat eivät välttämättä sitä tee. Myös lainsäädäntö on Bafing Kanen mukaan niin vaikeaselkoista erityisesti kouluttamattomille ihmisille, ettei luonnonsuojelulakeja noudateta.

Pyhien metsien merkitys palaa tuskin koskaan samanlaiseksi kuin se oli sata vuotta sitten. Monet eivät sitä ehkä toivokaan. Mutta paikallisissa yhteisöissä säilyneitä uskomuksia ja vanhaa tietämystä on turha ylenkatsoa. Ehkäpä niiden pohjalta voitaisiin rakentaa luonnonsuojelun tavoitteita, jotka koettaisiin aidosti merkityksellisiksi.

”Diktatuurin aikana sääntöjä noudatettiin rangaistusten pelosta. Säännöt eivät olleet peräisin maaseudun ihmisten tarpeista ja lähtökohdista.”

Joka tieteeseen tarttuu, se tieteeseen hukkuu

”Kääntyi mies rajassa metsän. -
Näki hän kullaisen kotinsa
kuuli hän kesäiset äänet,
[...]
seisoi hetken, katsoi kaksi,
metsän korpehen katosi.”

Eino Leino

Eurooppalaisen korkeakulttuurin matkiminen suomeksi alkaa suhteellisen myöhään – kirjallisuus, runous ja sanomalehdistö kunnolla vasta 1800-luvulla. Kirjallisen sivistyksen syntyessä maanviljelys on lähdössä nousuun ja metsä on kaikkialla lähellä. Kalevalan julkaisemisen jälkeen kestää yli sata vuotta ennen kuin hevosten määrä saavuttaa huippunsa. Joskus puhutaan ”hiljaisuuden muurista”, joka erottaa suullisen perinteen sukupolvet kirjoittavista ja lukevista: suomessa muuri on lähellä ja vielä 1900-luvulla nousee kirjailijoita, jotka ovat suvussa ensimmäisiä koulunkäynejä.

Jo tästä historiasta johtuen metsä liittyy kielen syntyyn ja voimaan. Eräelämä ja -elinkeino ovat 1800-luvulla paikka paikoin hengissä. Kuuluisa Martti Kitunen, joka hyötyajattelun nimissä tappoi karhut sukupuuttoon lähistöltään, kuulemma myös uhrasi metsän jumalille. Jos ja kun metsä esiintyy sivistyksen vastakohtana, syntyy myös sivistyksen ja metsän kielen välille ristiriita. Tämä ei tarkoita, että metsä olisi mykkä; pikemmin kielenkäyttäjien jännitteet piirtyvät esiin.

TERE VADÉN, TAMPERE

Talo, piha, metsä

Yksi helposti tunnistettava kuva sivistyksen ja metsän suhteesta sisältyy Eino Leinon Helkavirsiin, jonka ensimmäisessä sarjassa Räikkö Räähkä pettää kylänsä neuvomalla viholliselle tien kaltilioiden välitse. Kylä poltetaan, vain Räähkän talo jää. Kun kaikki Räähkän vaimoa myöten vähitellen arvaavat mistä on kysymys, ottaa Räähkä köyden orren päältä ja lähtee:

*Painoi kiinni pirtin uksen. -
Seisahti etehisessä
siitä siirsihe pihalle
pihalta veräjän suulle,
veräjältä kaivotielle,
kaivotieltä korpitielle;
silmissänsä yö ikuinen,
mielessänsä murhe mykkä.*

*Kääntyi mies rajassa metsän. -
Näki hän kullaisen kotinsa
kuuli hän kesäiset äänet,
[...]
seisoi hetken, katsoi kaksi,
metsän korpehen katosi.*

Korpi on puhumattomuuden ja lopullisuuden lohtu, erotettuna sivistyksen paineista. Ensin metsään paetaan vihollista, sitten omia pahoja tekoja. Leino on runossaan sen verran kirjallisuusmies, että korpeen kadotaan, eikä korpi vastaa. Korpi on kuolema, musta aukko. Samankaltaisesta, mutta kielellisesti rikkaammasta katoamisen halusta kertoo Aaro Hellaakosken Sarjoissa julkaistu runo "Erällä", jonka päähenkilön tilasta sanotaan, että "ei ole aivan vieras, ei ole uus, mielen pohjalla kalvava levottomuus, pois erätielle". Runossa mies kaipaava mökistään metsälle ja lähtee ilveksenpyyntiin. Hellaakoski kuvaa pit-

kästi metsään menemisen merkitystä: ihmisen minä, henkilöys, yksilöllisyys häipyy ja oleminen sulautuu laajempaan kokonaisuuteen.

*Nälkään ja kylläisyyteen, pakoon, lepoon,
tänne on koostunut hämärä tunto: olen
– tai ehkä: ollaan – muttei kuulunut täältä
koskaan vielä ihmisen syntymähuuto:
minä!*

*[...]
Sinua ajetaan. Niin ladun suhinaa riittää.
Ei ole tarvis moittia eikä kiittää
jos jäät hankien saaliiksi, vertesi puna
peittyi huomisen lumilla, unohdettuna.*

Ilmeisesti juuri tämä henkilöiden ja yksilöllisyyden poispyyhkiytyminen on osa siitä, mitä metsälle mielijä kaipaa, mikä puolestaan tarkoittaa, että metsälle mielijä on jotakin muuta(kin) kuin henkilö tai yksilö, joka ei järjissään voi toivoa omaa katoaan tai jolle kato tarkoittaa kuolemaa. Täsmällisellä kielikorvalla Hellaakoski kuulee, että vaikka henkilöys katoaa, kieli ei lakkaa. Itse asiassa suomessa on monia tapoja ilmaista tekijätöntä tekemistä tai olijatonta olemista, joista Hellaakosken ”ollaan” on yksi iskevä esimerkki. Suomen kielen oppikirjoissa todetaan, että ”passiivi on sijamuoto, jota käytetään kun tekijä on tuntematon tai

epämääräinen”. Tämä on puolittomuus. Passiivi on myös sijamuoto, jota käytetään kun tekijää ei ole tai kun tekijä ei ole yksilöitävissä kieliopin keinoin. Hellaakosken erällä oleminen on tällaista tekijätöntä olemista.

Leinon ja Hellaakosken viitoittamana saadaan helposti kuva kielen ja metsän suhteesta. Kuvitel- laan kolme samankeskistä ympyrää. Ne voivat olla nimiltään esimerkiksi talo, piha ja metsä. Metsä on omansa, sen ei tarvitse välittää ihmisen, saati sitten luonnon laeista. Metsä elää, muuttuu, vir- taa, hitaasti. Asuminen metsässä edellyttää tun- toa kierroista, asioiden yhteydestä yli yksilöiden iän ja näköpiirin, tietoa synnyistä Korvesta voi- daan raivata pihapiiri, jota jatkuvasti hoitamalla, muokkaamalla ja aitaamalla voidaan hallita katko- naisemmalla tiedolla ja suuremmalla eristäytynei- syydellä. Pihalta katsoen metsästä tulee erämaa. Lopulta pihalla voi töröttää talo, jossa pysyvyys

”Matka Impivaaraan
ei ole vain pako,
vaan myös harkittu,
aktiivinen ja luova
teko.”

on parhaimmillaan ja turva laskelmoiduin, muka- vuus korkeimmillaan. Ikkunasta katsoen metsä, erillisenä ”luontona” saa kaksinaisen luonteensa: toisaalta uhkana, vaarana, toisaalta estetisoituna kauneutena.

Talon kieli puhuu esineistä, joilla on paikka- sa ja tehtävänsä. Mitä pysyvämpi talo ja talous, sitä välineellisempi ja täsmällisempi kieli. Tyypil- lisen luonnontieteen ositteleva ja käyttävä kieli on hyvä esimerkki. Nimet viittaavat esineisiin, ja sanojen paloista rakennellaan kokonaisia komen- toketjuja. Pihamaalla kieli joutuu kamppailuun, tuuli vie sen mennessään, on huudettava ja jos- kus puhe kuuluu pelkkänä älähdyksenä, jota on vaikea erottaa eläimen äänestä. Samoin kuin ruohottuvia polkuja on tallattava näkyville, on pi- han kieltä uurrettava kuuluviin. Metsän kieli on metsän elämän tapaan hienovarainen sattuman ja hitaan välttämättömyyden kudosis, jota ei voi mielivaltaisesti käskä. Metsän kieli vaatii ihm- seltä paljon – sitä enemmän mitä taloutuneempi, yksilöllistyneempi hän on, mitä itsepintaisemmin kuvittelee talon merkitykset kaikiksi tärkeiksi.

Ympyröiden liittyminen eri elinkeinoin ja eri- laisiin historiallisiin vaiheisiin on suomessa san- gen selkeä. Suomi vaikutti vielä 1700-luvulla esi- merkiksi H.G. Porthanin mukaan liian karkealta ja raa’alta tieteen kieleksi. Kun sanastomme ra- kennetta tutkiskellaan Porthanin tapaan, huoma-

”Metsän kieli aset-
taa ehtoja sille,
millaiset tieteen
kielekset ovat mah-
dollisia.”

taan, että lähes kaikki kaupunkielämää ja käsi- työammatteja – saati sitten teollisuus- tai palve- luammatteja – koskevat sanat ovat lainaa, lähin- nä ruotsista. Sivistyssana on sama kuin lainasa- na. Harvalukuiset vanhat ei-lainatut sanat liitty- vät puolestaan elämään metsien ja vesien ääres- sä, niiden eläimiin, keliin, tarvittaviin esineisiin, sukulaisiin.

On kuitenkin väistettävä ajatusta, että metsän kieli olisi alkukantaista tai yksinkertaista murah- telua verrattuna hienostuneeseen talon ja kau- pungin kieleen. Näin voi talosta näyttää: metsän kieli on hyödytöntä, tarkoituksetonta, se ei edistä talouden pysyvyyttä. Metsän kielen piirteet näky- vät pihan ja talon kielessä virheinä ja toimimatto- muutena; sanoina, jotka eivät viittaa yksiselittei- sesti, jotka ovat irrottamattomasti kiinni koke- muksessa ja lihassa, joita ei voi jännöksettö- mästi kääntää muihin kieliin. Talon kielessä met-

sän jäljet voivat olla harmillisia jäänteitä, mutta tämä ei tarkoita metsän kielen olevan talon kielen rappeutuma. Pikemminkin voi olla päinvastoin. Talossa karhulla on vain yksi nimi, Ursus arctos, kun metsässä siitä puhutaan sadoin eri lempinimin ja kiertoilmaisuin. Metsän kokemus henkilöitymättömänä ja yksilöitymättömänä voi vaatia kieleltä hyvin monimutkaisia, monisyntyisiä ja jalostuneita muotoja. Metsän kielen näkökulmasta talon kieli on kivetymä, rajoittuma, kurrillistuma. Metsän kieli voi olla vaikeasti opeteltavissa, koska sen jäljet nykyisessä kielessä on ajettu syrjään, marginaaliin. Toisin sanoen: metsän kieli ja mieli voi olla yhtä aikaa uudempaa ja vanhempaa kuin talon.

Impivaara

Esimerkiksi käy ensimmäiseksi suomenkieliseksi romaaniksi mainittu Seitsemän veljestä. Kivi kirjoitti nimenomaan romaania: hän asettui osaksi eurooppalaista perinnettä ja siksi teoksen näkökulma on kaupungin näkökulma. Mutta siinä ei ole kaikkia: Seitsemän veljestä on myös ensimmäinen eräkirja. Impivaara-jakso ja Taula-Matin eräkertomukset puhuvat metsästä, joka ei vastaa ennakko-oletuksia. Kaupungin näkökulmasta Impivaara on lapsellinen ja turha yritys paeta vastuuta ja aikuistumista. Katsoessaan metsää veljesten silmin kaupunki katsoo taakseen, omaan mennei-

syyteensä: noin elettiin ennen kunnollisia maanviljelysyhdyskuntia, ennen esivaltaa, ennen kouluja ja kauppaa. Näinhän veljekset itsekin Impivaaran ymmärtävät, rauhan satamana, ”metsä penikoitansa suojelee.” Tällaisena ihanteena korpi ei saa näyttää ristiriitaiselta tai uhatulta, vaan on jatku-

”Osoittamalla korven
elämän tärkeyden ja
taidokkuuden Aleksis
Kivi nakertaa kirjallisuuden
kivijalkaa,
kaupungin ensisijaisuutta.”

van äimistelyn aihe. Äimistelyllä on kaksi ääripäätä: toinen on Impivaara romanttisena ihanteena, vapauden valtakuntana, joka on kokonaan poliittisen kiistelyn ja saastan tuolla puolen. Toinen ääripää on Impivaara takapajulana, lapsenuskoisena ja hieman häpeällisenä lipsahduksena pois siviisityksen valtateiltä. Näiden ääripäiden välillä talon

ja kaupungin katse heiluu. Yhteistä ääripäille on oletus korven erillisyydestä, ulkopuolisuudesta. Molemmat katsovat Impivaaraan ohitettuna vaiheena, toinen ihannoiden, toinen miltei inhoten.

On hämmästyttävää, miten vähän Impivaarassa eläminen on lukijoita hämmästyttänyt. Veljes-sarja osaa ilman muuta elää erämaan armoilla. Yhtäkkiä voisi kuvitella, että jos haluaa elämäänsä helpottaa ja paineita välttää, ei ainakaan kannata siirtyä alkukantaiseen metsästyksen ja keräilyyn. Mutta niin veljekset päättävät, vieläpä ilolla ja helpotuksella. Välttämättömät työt tehdään reippaasti ja vailla ylen suuria ponnistuksia. Metsällä käymisestä veljekset suorastaan nauttivat, samoin vapaudestaan aikatauluista ja vaateista. Kun joulukuukausi koittaa, talvisydan, on hankien keskellä pidot. Ei puhuttakaan puutteesta, vaivalloisesta kituuttamisesta tai kieltäymyksistä. Päinvastoin. Kaikki tämä ei oikein hyvin sovi kehityskertomukseen, jonka mukaan Impivaaraa olisi pidettävä kurjempana talouden muotona kuin Toukolan kylän maanviljelystä tai Helsingin kaupunkielämästä.

Veljeksille elo metsässä on toinen luonto, mutta tämän näennäisen itsestäänselvyyden ei pidä tuudittaa unohtamaan, että Impivaarassa on tosi kyseessä. Metsässä asuminen vaatii tietoa ja tietoa. Jokusestakin pyyntitavasta Kivi mainitsee, että veljekset ovat oppineet sen isältään.

Ja mitä tekevät nämä tärisevät räkänokkajurrikat lähtiessään metsään? Heti ensi töikseen veljekset sopivat Impivaarassa noudatettavista päätöksentekomalleista. Juhanista tulee päällikkö, kaikkia luvataan kuunnella ja rangaistuksistakin päästään yksimielisyyteen. Impivaaran elämä alkaa tosissaan neuvottelulla. Ei liene sattumaa, että tarinankerronnalla on suuri osuus Impivaaran tapahtumissa. Suullinen kulttuuri ja kokemuksellinen henkisyys korostuvat. Toisin kuin joskus on tulkittu, veljekset eivät ole tollikoita, eivätkä varsinkaan sosiaalisesti taidottomia. Impivaara-jakso osoittaa heidän kykenevän paitsi selviytymään ankarissa olosuhteissa, myös osaavan itsenäisesti ja luovasti merkityksellistää omaa toimintaansa, saada aikaan elämälleen tarkoitus ja vieläpä jakaa se. Tämä ei ole vähäinen saavutus. Voisi retorisesti kysyä, kuinka moni nykypäivän yhteisö pystyy samaan. Neuvottelemalla, tarinoimalla ja laulamalla veljekset muokkaavat itselleen paikkaa ja elämälleen hahmoa metsässä.

Matka Impivaaraan ei ole vain pako, vaan myös harkittu, aktiivinen ja luova teko. Veljekset tekevät Impivaaran, tarkoituksellisesti, hitaasti ja taitavasti. Impivaarassa veljekset omistautuvat isänsä hahmossa kiteytyvälle kulttuuriperinteelle. He hylkäävät hetkellisesti sivistyksen, mutta eivät mieltä eivätkä kieltä. Impivaaran elon lap-

sellisuus ja humoristisuus häviää, jos unohtamme kaupungin näkökulman, mukaan lukien romanttisen kuvitelman, jonka mukaan Impivaara olisi jonkinlainen lintukoto tai oravan keinuva kehtolinna. Veljekset eivät tule korvessa toimeen silmät ummessa ja järki jäässä, vaan omaa neuvokkuuttaan ja itseään vanhempaa viisautta seuraten.

Metsä ei mahdu taloon, mutta talo mahtuu metsään

Osoittamalla korven elämän tärkeyden ja taidokkuuden Aleksis Kivi nakertaa kirjallisuuden kivi-jalkaa, kaupungin ensisijaisuutta. Kivi nostaa suullisen perinteen häntää lukutaidon kustannuksella, sahaa kirjallisuuden oksaa kirjoittamalla romaanin. Hän tuntuu kysyvän, eikö korven kulttuurilla voisi olla oma ensisijaisuutensa, omat merkityksensä ja kielensä. Kuten eräkirjallisuuden suosio osoittaa, tämä kysymys ei heti sammu, ei saa vastausta, vaikka ehkä koteloituu ja hukkuu syvemmälle suomessa elävän mielen syövereihin.

Ristiriita metsän ja talon kielen välillä tulee esiin myös arkisemmassa keskustelussa. Vaikka metsien moninaiskäytöstä puhuttaessa metsien ”virkistyskäyttö” ja sen mittaaminen mahdollisimman tarkkaan talouden kielellä on

esimerkki yrityksestä kääntää metsän kieltä talon ymmärrettäväksi. Mutta kuten "ollaan" ei käänny latinalaisperäiseksi kieliopiksi, metsässä kulkeminen ei käänny talouden kielelle, muuten kuin väkisin.

Vastaavankaltainen ristiriita tai sulamattomuus saattaa löytyä myös Pentti Linkolan kaltaisen metsäntuntijan teksteistä. Yhtäältä Linkola kirjoittaa biologia-tieteen ja sen järjen äänitorvena. Kyseessä ovat lajit, niiden elinehdot, lukumäärät, resurssien rajat. Toisaalta hän ihailee mustarastaan nautinnollista luritusta, kalalokin tarkoituksetonta ilottelua, eläin- ja ihmisyksilöiden kauneutta. Nyt puhe on elämän tärkeydestä, millekään alistumattomista itseisarvoista. Kokeumus esimerkiksi 30-luvun tuhoutumattomasta luonnosta voidaan kuvata molempien kielten avulla, mutta vain kokemus itse voi vaatia paluuta luontoon. Näiden kielten tai järkien, tieteen ja luontokokemuksen, talon ja metsän, yhdistäminen ei onnistu noin vain. Tai onnistuuhan se, samaan tapaan kuin tieteen ja uskonnon liittämisen onnistuu: maailma jakautuu kahtia.

Tämä ei ole sattumaa. Joka tieteeseen tarttuu, se tieteeseen hukkuu. Metsän kieltä ei voida yhdistää talon kieleen, koska talon kieli ei hyväksy muita ehtoja kuin omansa. Talo ei tunnista metsän kieltä edes kieleksi, vaan häiriöksi. Jos naturalismi tarkoittaa näkemystä, jonka mukaan

ei ole olemassa mitään yliluonnollista ja jonka mukaan myöhemmät elämänmuodot on selitettävä varhaisempien avulla, niin talon kieli on selitettävä osana metsän kieltä, eikä päinvastoin. Metsän kieli on varhaisempi kuin talon kieli, vaikka metsän kielikään ei ole "jäänyt" "alkukantaiselle" tasolle, vaan syntyy koko ajan uutena, mahdollisesti myös talon kieltä myöhemmin. Talon kielen voima ja merkitys on riippuvainen metsän kielestä, mutta ei päinvastoin. Tästä seuraa suoraan, että talon kieli voidaan liittää metsän kieleen ja että metsän kieli asettaa tässä ehtoja talon kielelle: kaikki ei käy.

Karkeasti: jos metsän kieli sanoo, että esimerkiksi kalalokin elämään kuuluu tarkoituksetonta iloa, niin silloin biologia tai tieteellinen järki, joka väittää, että luonnossa vallitsee ainoastaan järjetön ja kokemukseton tarkoituksenmukaisuus, on yksinkertaisesti väärässä. Tieteen kielen ja tieteen teorian on muututtava, ei päinvastoin. Metsän kieli asettaa ehtoja sille, millaiset tieteen kiellet ovat mahdollisia. Onneksi tiede kielineen ei ole yksi, vaan tieteitä on monia, monin erilaisin taustaoletuksin, niin kuin järkiäkin.

Lähteet

Aaro Hellaakoski. Sarjoja. (1952/2008). Teoksessa Runot, WSOY, Helsinki 2008.

Aleksis Kivi. (1873/1984) Seitsemän veljestä. WSOY, Helsinki 1984.

Eino Leino. Helkavirsiä. (1903/1977). Otava, Helsinki 1977.

Pentti Linkola. Voisiko elämä voittaa? Tammi, Helsinki 2004.

Henrik Gabriel Porthán (1789/1982): Kielen vaikutuksesta kansan henkisiin kykyihin. H.G. Porthan. Valitut teokset, 298-309. Toim. ja suom. Iiro Kajanto. SKS, Helsinki.

Henrik Gabriel Porthán (1788/1873): Anmärkningar rörande finska folkets läge och tilstånd vid den tiden när den först lades under svenska kronans visse och varaktiga välde. Henrici Gabrielis Porthan Opera Selecta, V, 1-27. Finska Litteratur-Sällskapet, Helsingfors.

Tere Vadén. Karhun nimi. Kuusi luentoa luonnosta. 23°45, Tampere 2006.

”On väistettävä ajatusta,
että metsän kieli
olisi alkukantaista
tai yksinkertaista
murahtelua verrattuna
hienostuneeseen
talon ja kaupungin
kieleen.”

Jenukurubojen viesti ”valtavirralle”

J. P. RAJU, INTIA

”Mitä valtavirta itse
asiassa tarkoittaa?
Pitääkö meidän men-
ettää identiteettimme
ollaksemme osa sitä?”

Nanga Kadu Ajjayya... Nanga Jenu Ajjayya eli ”metsämme esi-isät... hunajamme esi-isät.” Tämä tarkoittaa, että metsä on pyhä, ja metsästä saatava hunaja on pyhä. Syntymästä kuolemaan asti jenukuruba pyrkii harmoniaan metsän kanssa, metsä on elannon lähde. Nykyajan kasvava ahneus ja kylmä materialismi murentavat hänen arvojaan. Me jenukurubat ja muut Intian alkupe-
räiskansat joudumme yhä useammin vastatus-
ten modernin maailman kanssa. Meitä ja metsi-
ämme koettelevat kovat tuulet. Samalla koko ole-

massaolomme, elämäntapamme, kulttuurimme, perinteemme ja rituaalimme uhkaavat kadota.

Jenukurubojen yhteisöissä – niissäkin, jotka eivät enää asu metsän keskellä – on tapana, että jos poika ja tyttö pitävät toisistaan ja rakastuvat, he karkaavat metsän suojiin. Kahden tai kolmen päivän päästä he palaavat kyläänsä ja vanhemmat ottavat heidät vastaan avioliiton solmineena parina. Se kertoo jotakin siitä, kuinka metsä on edelleen jenukurubojen koti.

Metsässä asuvalle jenukuruballe luonto on äiti, joka ruokkii lapsiaan ilman odotuksia ja ehto-

ja. Luontoäidillä on paljon annettavanaan, eikä hän pyydä vastalahjoja. Tämä elämäntotuus on saanut jenukurubat suojelemaan luontoa. Jenu tarkoittaa hunajaa ja kuruba ihmistä. Olemme hunajan kansa. Kunnioitamme luontoa. Ketä muuta palvoisimme kuin sitä, joka antaa kaiken tarvitsemamme? Keräämme hunajaa ja muita tuotteita kuten kasvien versoja ja juuria ja metsästämme omiin tarpeisiimme.

Luonnosta välittäminen ja sen antimien jakaminen lähimmäisten kesken kuuluu periaatteisiimme. Oman luontoäidin riisto on meille vas-

tenmielistä. Olemme tyytyväisiä siihen, mitä on saatavilla. Metsästyksen saalis jaetaan paitsi sukulaisten ja ystävien kesken, myös lehmien, koirien, hanhien, sikojen ja muiden eläinten kanssa, nekin ovat osa perhettämme. Emme kisko metsäjuurikkaita koskaan täysin maasta irti, vaan jätämme pienen osan uusiutumista varten. Hunajaakin tulee aina jättää myös karhuille ja linnuille. Näin levitämme hunajan makua ja tuoksua metsiimme.

Ajan saatossa olemme joutuneet enemmän tekemisiin modernin yhteiskunnan ja ”sivistyksen” kanssa. Yhä kiihkeämmin mietimme, kuinka selviytyä sen hyökkäyksistä.

Tiheidetsiemme keskellä esi-isämme opettivat meitä tunnistamaan ja keräämään yrttejä, jotka pelastavat myrkyllisten käärmien puremilta. Enää emme voi tehdä niin. Kansallispuistojen ja suojelualueiden turvin hallitus on tunkeutunut metsiimme ja kehittänyt uudenlaisia ”metsiä”, jotka eivät ole sopusuhteissa luonnon tapojen kanssa. Nyt niin kutsutuissa suojellus-akin metsissä kasvaa akasiaa, tiikkiä ja eukalyptusta. Luonto ei ole opettanut meille tällaista mallia eikä tämän kaltainen puiden viljely edistä kestäväää eloa metsän kanssa. Ensimmäisiä uhreja olemme me, jenukurubat. Elämänmuotomme ja elinkeinomme tuhoutuvat.

Meillä on ollut tunne, että metsä on äitimme,

”Yhä kiihkeämmin mietimme, kuinka selviytyä ’sivistyksen’ hyökkäyksistä.”

joka suojelee meitä. Nyt meidät yritetään saada uskomaan, että metsät eivät enää kuulu meille, vaan metsäviranomaisille. Jenukurubat on pakotettu ulos metsistä. Häätö tarkoittaa myös, että ystävällisten puiden latvoilta haettu hunaja on kadonnut. Modernin maailman hunaja on toisenlaista. Se ei tuoksu ja on mautonta. Metsien pyhyys kuihtuu ja samalla häiriintyy metsien luonnollinen kasvu, joka ennen piti yllä ihmisten, eläinten ja luonnon harmoniaa.

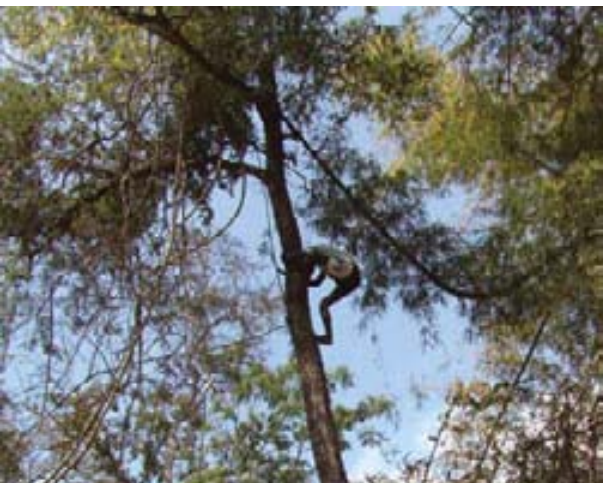
Kansallispuistot ovat modernin ihmisen keksintö. Ne saattavat hänelle olla edistystä, mutta meille ne ovat olleet hyökkäys kulttuuriamme vastaan ja äidinmaamme riistämistä.

Olemme kuulleet paljon Maapallon lämpenemisestä ja siitä kuinka koko ihmiskunta on nyt tuhon partaalla. Tässä meillä olisi opetettavaa. Adivasit ovat hiljaisesti vaalineet ympäristöä, yksinkertainen elämäntapamme on suojellut myös ilmastoa. Joku voi luulla, että elämä ilman säh-

köä ja jääkaappia on alkeellista, mutta kulttuurimme on ollut rikasta ja olemme olleet onnellisia. Kun metsän toisella puolella ihmiset eivät voi elää minuuttiakaan ilman sähköä tai jääkaappin viilentämää vettä, ovat jenukurubat onnellisia ilman kumpaakin.

Ympäristöä vahingoittamaton elämäntapamme ei kuitenkaan tarkoita, ettemmekö vaatisi itsellemme oikeuksia ja parempia elämän mahdollisuuksia maamme hallitukselta. Tähän mennessä hallituksen tarjoama kehitys on tuonut meille vain ongelmia. Aiemmin emme ole olleet kiinnostuneita rahasta. Metsähallitus ja muut viranomaiset ovat kuitenkin tarjonneet meille adivaseille rahasummia siitä hyvästä, että jättäisimme kotimme. Monet ovat houkuteltuina ottaneet vastaan kymmenentuhatta rupiaa ja muuttaneet hallituksen rakentamiin parakkeihin metsän ulkopuolella. Parakkielämä ei ole kuitenkaan lunastanut paremman elämän lupauksia. Nyt monet muuttaneista haluavat palata metsään, kotiimme. Olemme tulleet tietoisiksi oikeuksistamme. Enää moderni maailma ei voi erottaa meitä äidinmaastamme.

Me jenukurubat ja monet muutkin adivasit olemme eläneet onnellisesti metsissämme sukupolvesta toiseen. On ironista, että lait luonnon ja metsien suojelemiseksi Intiassa ovat merkinneet meille häätöä kodistamme ja kuoliniskua elä-

Adivasiens osuuskunnan keräilijä
ravistaa puuta ja saippuapähki-
nät tippuvat maahan.

Rouva Yashoda asuu samassa
kylässä kuin JP Raju.

Karnatakassa Madikerin korkeampien
vuorten seutu on malekudien aluetta. He
viljelevät vuortenrinteiden metsän seassa
muun muassa ananasta ja banaania.
venis diam zzriustrud te magna con velit
velit nulluptat.

mäntävallemme. Sitä ne ovat olleet myös tavoille, joilla olemme tottuneet suojelemaan metsää. Kun me saimme asua metsissämme, vartioimme ympäristöämme ja vaalimme sitä salametsästäjiltä ja laittomilta puunhakkaajilta.

Taistelu ei ole meille vierasta. Yhteenotoissa ulkomaailman kanssa olemme kasvaneet metsissämme voimakkaiksi. Nyt alkaa vaikuttaa, että olemme jopa saaneet ”sivistyneet” päättäjät ymmärtämään, että meillä on oikeus äidinmaahamme. Vuonna 2006 hallitus esitti uuden metsälain, jonka parlamentti yksimielisesti hyväksyi. Laki takaa adivaseille oikeuden metsäelämään ja perinteisten elinympäristöjensä luonnontuotteiden hyödyntämiseen. Hyökkäykset eivät kuitenkaan ole loppuneet. Hallitsevat ryhmät ajavat tehokkaasti etujaan, ja uuteen lakiin tehtiin monia vesittäviä lisäyksiä. Myös lain toimeenpanossa on ongelmia. Eikä suurin osa adivaseista tiedä oikeuksistaan.

Metsät, joissa jenukurubat ovat asuneet, ovat olleet täynnä hunajaa. Jenukurubojen lajirikkaisissa metsissä puut ovat olleet korkeita ja vahvoja. Joet ovat tanssineet käärmeiden lailla. Linnut ja eläimet ovat asuneet onnellisina. Nyt me olemme vastakkain modernisaation kanssa. Koko jenukurubojen yhteisö on uhanalainen, samoin ovat monet metsien eläimet ja kasvit. Kun jenukurubat katoavat, katoaa myös tiheissä metsissä kukoistanut rikas kulttuuri, joka on elänyt tasa-

**JP Raju käy
usein kotikylänsä
lähimetsissä.**

painossa luonnon kanssa.

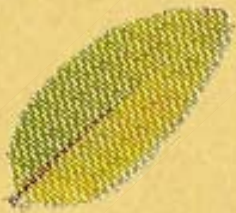
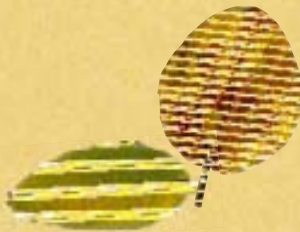
Mitä valtavirta itse asiassa tarkoittaa? Pitääkö meidän menettää identiteettimme ollaksemme osa sitä? Miksi meidän pitää luopua oikeuksistaamme omaan äidinmaahan ja sen tarjoamiin

elämän mahdollisuuksiin? Miten on mahdollista, että elämäämme ja sen mahdollisuuksia sanelevat voimat ja ihmiset ulkopuolellamme? Miksi emme voi tehdä sitä itse? Meillä on paljon kysymyksiä, mutta kuunteleeko meitä kukaan?

JP Raju kiertää puhumassa metsätuotteiden keräilijöiden oikeuksia ajavan Budakattu Krishigara Sangkham tilaisuuksissa. Kokoukset pidetään usein metsässä.

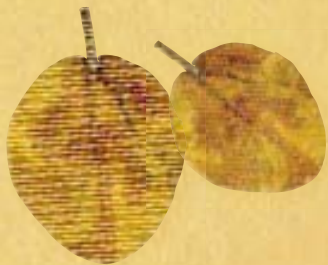
”Miten on mahdollista,
että elämämme
sanelevat voimat
ja ihmiset ulko-
puolellamme?”

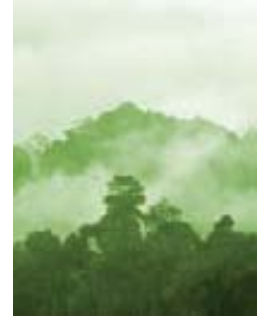

ENTÄ SITTEEN?

Kirjan tarinoista on käynyt selväksi että, Suomella on ollut osansa siinä, että metsää kaadetaan yhteisölle tärkeitä paikoilta. Ja puita tai teollista "metsää" istutetaan sinne, minne niitä ei haluttaisi. Kummassakin tapauksessa loukataan paikallisten oikeuksia. Mitä meidän olisi otettava opiksi? Mitä oikeastaan toivomme metsäosaamisemme saavan aikaan? Mitä suomalaisten pitäisi tietää, jos he haluavat aidosti tukea kestäviä metsäsuhteita eri puolilla maailmaa?

Lopuksi: Suomi ja maailman metsät

Muutin vuodeksi vuoristossa sijaitsevaan jaavalaiseen ”metsäkylään” tutkimaan metsämaata koskevaa konfliktia. Näin monia ”metsiä” ja kovin erilaisia tapoja hoitaa sitä.

Ennen vuoristokylään saapumistani yli puolet piirikunnan valtion maiksi merkityistä metsistä oli hakattu laittomasti. Niinpä antropologisen kenttätöni alussa vuonna 2003 seisoin siis jaavalaisessa metsässä, jossa puita ei näy missään. Kuitenkin Indonesian valtio oli merkinnyt alueen metsäksi.

Aikani kylässä asuttuani ymmärsin monimuo-

toisten metsien merkityksen vuoristokyläläisten jokapäiväisessä elämässä. Heillä on selkeä käsitys puulajien, viljelykasvien ja muun kasvuston sekä eläimistön välisestä herkästä suhteesta. Metsät ovat kyläläisten muistin ja kertomusten lähde sekä sosiaalisten suhteiden ja arvojen uusintamispaikka. Metsät myös takaavat heille toimeentulon vaikeinakin aikoina, kun rahaa ei ole saatavilla. Metsät merkitsevät kulttuurin ja talouden turvallista jatkuvuutta.

Läheinen valtiolle merkitty talousmetsäalue on laaja – yli 70 hehtaaria. Aina vuoteen 1998

siellä kasvatettiin Pohjois-Sumatralta kotoisin olevaa mäntypuuta valtion metsäyrityksen taloudelliseen tuotantoon. Kyläläiset inhosivat mäntyjä ja selittivät inhoaan mitä erilaisimmin tavoin. He kutsuivat metsäaluetta ”sopimusmetsäksi”, koska muutamat kyläläiset oli palkattu sinne tekemään työtä.

Yksilajinen mäntypuumetsä edusti ulkopuolelta tulevaa uhkaa. Sinne ei saanut mennä edes kävelylle, ellei hoitanut puita ”sopimustyöläisenä”. Mäntyjä vartioivat metsäyrityksen aseistetut ”turvallisuusjoukot”. Kuolleita oksiaakaan ei saa-

Suurimmat metsät

Indonesian valtion pinta-alasta noin 70 prosenttia on merkitty metsämaaksi. Tällä alueella pitäisi siis kasvaa metsää. Indonesian trooppiset metsät ovat maailman kolmanneksi suurimmat Brasilian ja Kongon Demokraattisen tasavallan jälkeen. Indonesiassa on yli 20 miljoonaa metsistä riippuvaista ihmistä.

Lähde: B. Rososudarno 2005.

nut enää ottaa maasta, eikä karja voinut laiduntaa näillä mailla. Kyläläiset väittivät, että vesilähteetkin olivat niin kuivuneet että heidän oli pakko vähentää elintärkeää riisinviljelyä.

Kaiken lisäksi mäntyristitöt peittivät kyläläisten perinteiset meditaatiopaikat ja maamerkit, jotka kertoivat heidän yhteyksistään jaavalaisiin kuningaskuntiin ja myyttisiin tarinoin ja henkiin. Alue oli ollut myös hiljentymistä ja oman voiman kokoamista varten. Paikka oli olennainen osa kyläläisten historiaa ja muistia, joka nyt uhkasi unohtua, kun kylän uskonnolliset metsänvartijat olivat menettäneet asemansa ja metsään ei ollut vapaata pääsyä. Kylän suvereenisuuden keskus katosi.

Erilaisista oikeuskäsityksistä kumpuava konflikti on hyvin tavallinen ”kehitysmaassa” mutta myös monissa länsimaissa. Siirtomaaperinnön mukaisesti valtion maita on merkitty ”epämääräisen omistuksen” maiksi, esimerkiksi Indonesiasa ja Intiassa. Monien paikallisryhmien oikeudet maahan on jätetty tunnustamatta. Näitä maa-alueita valtion ministeriöt vuokraavat edelleen yrityksille, jotka voivat sitten perustaa sinne teollisuutta – lähinnä metsä- tai kaivosteollisuutta – ja hyödyntää paikallisia luonnonvaroja.

Mutta miten tämä liittyy kehitysyhteistyöhön? Tai Suomeen?

Suomalainen kehitysyhteistyö

Osa yksi: kauppa

Suomalaiset metsä- ja biopolttoaineryitykset ovat saaneet osakseen ankaraa arvostelua toiminnastaan Latinalaisessa Amerikassa ja Kaakkois-Aasiassa. Veracel Brasiliassa, UPM-Kymmene Indonesiassa ja Botnia Uruguayssa kasvattavat puuplantaaseja tuottaakseen sellutehtaiden raaka-ainetta joko yksin tai yhteistyössä paikallisten kumppaneiden kanssa. Kaikissa näissä maissa hankkeet ovat tuottaneet vakavia ristiriitoja. Neste Oil on sijoittamassa 1,2 miljardia euroa palmuöljyn tuottamiseen Kaakkois-Aasiassa huolimatta siitä, että hankkeen pelätään tuhoavan

uhanalaisia sademetsiä ja muuttavan maankäyttöä. Saaman aikaan kun näiden yritysten toimintaa arvostellaan, pyritään Suomen kehitysyhteistyö liittämään yhä tiiviimmin ulkomaankauppaan.

Suomi varasi vuodelle 2008 kehitysyhteistyöhön 830,1 miljoonaa euroa. Paavo Värysen johdolla metsäyhteistyö ja teknologiset alat ovat nousseet keskiöön köyhyyden vähentämisessä. Yhdessä puheessaan Värynen linjasi, että kauppa on väline jonka kautta pyritään saavuttamaan kehitysyhteistyön ja ympäristöpolitiikan päämääriä. Nämä kolme pääaluetta integroidaan suomalaisen osaamisen kautta. Kyse lienee suomalaisesta ”asiantuntemuksesta” ja toisaalta suomalaisen ympäristöteknologian myymisestä kehitysmaihin.

Olen huolestunut kehitysyhteistyön liittämisestä kauppaan ja yritystoimintaan, paluusta taapaan, josta luulin meidän jo päässeen. Suunnanmuutos ei sinällään ole yllättävää, koska valtion toiminta on nykyisin toimintaa liike-elämän ehdoilla ja sen periaatteita noudattavan uusliberalistisen globaalin ajattelun mukaista. Mutta Suomessa on toimivat demokraattiset instituutiot ja vahva kansalaisyhteiskunta, joiden kautta ihmiset voivat vaikuttaa, toisin kuin monissa kehitysmaissa. Ulkomaiset yritykset ja asiantuntijat toimivat Etelässä ilman demokraattista valtuutusta

yhteistyössä paikallisen eliitin kanssa. Menemmekö takaisin ylhäältäpäin johdettuihin hankkeisiin?

Osa kaksi: suomalainen asiantuntijuus

Suomessa uskotaan, että meiltä löytyy metsäosaamista, jota kannattaa viedä kehitysapuna köyhiin maihin. Tällä tarkoitetaan kaiketikin lähinnä plantaasimetsien kasvattamista ja metsäteknologian ja metsätieteen siirtämistä Etelään. Metsätieteessä ei ole mitään vikaa, niin kauan kuin sitä ei siirretä ympäriinsä huomioimatta biologisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Humanistina katson metsää ekosysteeminä ja maisemana, joka muokkautuu monien tekijöiden kautta. Etusijalla ovat kuitenkin ihmiset, jotka asuvat metsän läheisyydessä tai metsässä.

Suomalaiset yritykset – UPM-Kymmene, Stora Enso ja Pöyry – ovat olleet mukana aiheuttamassa metsien tuhoutumista ja kehittämässä plantaasimetsiä ja selluteollisuutta Indonesiassa. Arvosteluryöpyyn jälkeen yritykset ovat siirtäneet toimintaansa muualle.

Suomalainen metsäyhdistys Tapio suunnittelee kahdenvälistä metsiin liittyvää kehitysyhteistyötä Indonesian metsäministeriön kanssa ja ilmeisesti aloittaa yhteisöplantaasihankkeen alueella (Bilateral Indonesia-Finland development project of community-based forest plantation).

”Kun kävelen jaavalaisen pienviljelijän kanssa metsässä, ihailen sitä miten hän tuntee kasvit, joita voi syödä, käyttää rituaaleissa tai lääkkeinä. Kun hän kaataa puun, siihen täytyy olla syy. Hänelle metsä merkitsee turvaa, kun taas raha häviää taskusta nopeasti. Puuplantaasipelto ei hänelle ole metsä; se on alue missä kasvatetaan lajeja, joita hoidetaan rahaa vastaan. Jos puu joskus hakataan, mitä se häntä liikuttaa. Ei mitään.”

Vaikka on hienoa, että yhteisöille halutaan antaa ääni ja heidän näkemyksensä pyritään ottamaan huomioon, ”yhteisöplantaasimetsä” herättää kysymyksiä.

Antropologin näkökulmasta ”yhteisö” yleensä tarkoittaa sukulaisuuteen, paikkaan, jaettuun arvomaailmaan tai yhteisiin kulttuuriin käytäntöihin perustuvaa ihmisryhmää. Ryhmä saattaa olla asettunut paikoilleen tai se voi olla nomadinen ryhmä kuten Kalimantanin basapit. Ryhmällä on yleensä oma ”tapaoikeusjärjestelmänsä”, jonka noudattamista säädellään eri tavoin.

Indonesian yhteisömetsäpolitiikassa ”yhteisö” saattaa kuitenkin olla järjestöksi muodostunut ryhmä tai osuuskunta. Yhteisö ei siis välttämättä ole ”kyläyhteisö” tai ”alkuperäiskansayhteisö”, koska metsänhoitoa voidaan paremmin hallinnoida (jakaa lupia, tarkistaa tulokset, tehdä hakkuut ja jakaa voitot), kun sen hoitaa järjestö tai osuuskunta. Tällaiset uudet ”yhteisöt” vaikuttavat jo olemassa olevien yhteisöjen sosiaalisiin suhteisiin ja valtarakenteeseen. Lisäksi muodostuu uusia valtasuhteita yhteisöjen välillä sekä niiden ja yritysten/instituutioiden välillä.

Lyhyesti sanottuna, hankkeissa täytyy ymmärtää, mikä ”yhteisö” on ja miten se on muodostunut. Eräät tutkijat ovat todenneet, että yhteisömetsähankkeiden hyödyt eivät useinkaan saavuta kaikkien köyhimpiä ihmisiä, ne saattavat päin-

vastoin kasvattaa kontrollia ja luoda uusia byrokraattisia metsänhoitomalleja.

En tiedä, toteutetaanko kehitysyhteistyön plantaasimetsähankkeet yhteistyössä yritysten kanssa. Jos toteutetaan, saamme varautua toisenlaisiin ongelmiin. Konflikteja saattaa syntyä, kun osa yhteisöstä vastustaa hankkeita ja osa tukee niitä saamiensa etujen vuoksi. Samalla siirretään vastuuta ja työ köyhille ryhmille: on niiden vastuulla, ettei puuta hakata ja tuhota laittomasti ja että puut kasvavat. Jaavalla paikalliset joutuvat toisinaan hankkimaan taimia omilla rahoillaan, koska he ovat vastuussa valtion mailla kasvavasta ”yhteisömetsästä”. Loppujen lopuksi, heidän panoksensa hankkeeseen on suurempi kuin mitä he siitä saavat.

Elleivät demokraattiset instituutiot toimi riittävästi hyvin, saattaa metsähankkeista tulla ylhäältäpäin johdettuja plantaasimetsähankkeita, joita oikeutetaan uudelleenmetsityksellä. ”Yhteisömetsähankkeet” oikeutetaan ”yhteisön osallistumisella”, vaikeivat monet kyläläiset ikinä pääsevänsä päättämään asioista tai paikallisille tärkeitä puulajeja ei kasvateta, koska ne eivät tuota taloudellista tulosta.

On täysin mahdollista, että suomalaiset osavat ottaa huomioon paikallisen yhteiskunnan rakenteen ja kulttuurin, korruption ja köyhien ”äännettömyyden” kehitellessään uutta ”luonnontalo-

udellista” kehitysyhteistyötä. On kuitenkin yhtä lailla mahdollista, että suomalaiset tulevat tuke-neksi korruptoituneita ylärakenteita, voittoa hakevaa metsäteollisuutta ja vääränlaisen teknologian vientiä ja joidenkin ryhmittymien marginalisointumista edelleen.

Tämän kirjan kirjoittajista kukaan ei suosi plantaasimetsiä ratkaisuna ilmastonmuutokseen tai ympäristötuhoihin. Talousmetsäajattelu ja suomalainen metsäasiantuntijuus herättää paljon arvostelua Suomessakin, kuten olemme viime aikoina Helsingin Sanomista huomanneet. ”Luonnontalous” näyttää helposti kääntyvän ”talouseluonnoksi”.

Ruokaa mielelle ja vatsalle ilman yhteenottoja?

Ystäväni Indonesiassa sanovat, että kyse ei ole ”metsästä” vaan ekosysteemistä. Puut kasvavat maaperällä, jolla on omat biologiset piirteensä. Tietyt kasvit kasvavat yhdessä toisten kasvien kanssa, ja eläimet ovat osa luonnonjärjestelmää. Yhtä ei voi muuttaa toisen muuttumatta. Me antropologit sanomme, että monessa paikassa ihmisetkin ovat elimellinen osa tätä ekosysteemiä.

Juuri tästä syystä suomalaiset konsultit suurine metsähankkeineen epäilyttävät. He katsovat maata ja metsää karttojen näkökulmasta; kuinka

monta tuhatta tai miljoonaa hehtaaria tähän mahtuisi kasvatettua puupeltoa? He kehrittelevät ”yhteisökehitysohjelmia” ja lupaavat rakentaa kirkkoja, kouluja tai terveyskeskuksia. Harvoin lupaukset pidetään. Jos pidetäänkin, sopivatko hankkeet paikallisille? Kuka kysyi, mitä he halusivat? Uskaltavatko he sanoa, mitä he halusivat?

Suomalainen metsäteollisuus muuttaa vauhdilla Etelään ja yritysten konsultit kiertävät tilaisuuksissa puhumassa laajojen puuplantaasien mahdollisuuksista esimerkiksi Brasiliassa. Brasiliassa vain 19,5 miljoonaa hehtaaria kattaisi globaalin kulutuksen vuosina 2000–2015. Ja vaikka paljon halvemmaksi tuleekaan kasvattaa puuta Brasiliassa kuin Suomessa; nyt tarvitaan vain kehitystutkimusta, jotta osakkaat (stakeholderit) ovat tasapuolisesti mukana. Kun yritykset yhteistyössä hallitusten kanssa sopivat miljoonien hehtaarien varaamisesta metsäplantaaseille, uskooko kukaan todella, että paikallisilla pieniyhteisöillä olisi tasa-arvoinen asema heidän kanssaan?

Mitä pitäisi tehdä?

Metsäalueita olisi ensisijaista suojella paikallisten ihmisten avulla. On kuitenkin selvää, että minkäänlainen uusien puiden viljely ei onnistu, ellei paikallisia kulttuurisia käytäntöjä ja omistusjärjestelmiä huomioida ja turvata. Usein omistus-

oikeudet ovat ristiriidassa kansallisen lainsäädännön kanssa tai valtio on merkinnyt maat omikseen ja jakaa maankäyttölupia yrityksille. Yritykset luottavat valtion lakeihin ja jättävät paikalliset oikeudet huomiotta.

Pidän puutarhametsästä ja monimuotoisuudesta. Ehkä monimuotoinen puutarhametsä voisi myös Suomessa tarjota vastauksen. Kun kävelen jaavalaisen pienviljelijän kanssa metsässä, ihailen sitä miten hän tuntee kasvit, joita voi syödä, käyttää rituaaleissa tai lääkkeinä. Metsässä tehdään asioita yhdessä ja jaetaan sadot, siellä kerrotaan tarinoita ja kerrataan historiaa. Kun hän kaataa puun, siihen täytyy olla syy. Hänelle metsä merkitsee turvaa, kun taas raha häviää taskusta nopeasti. Puuplantaasipelto ei hänelle ole metsä, se on alue jossa kasvatetaan lajeja, joita hoidetaan rahaa vastaan. Jos puu joskus hakataan, mitä se häntä liikuttaa. Ei mitään.

Muutos alkaa pienistä asioista. Se alkaa kuuntelemisesta, äänettömien äänen kuulemisesta ja sen tosiasian myöntämisestä, että me emme tiedä paremmin kuin ihmiset Etelässä. Muutos alkaa keskustelusta, jossa osapuolena eivät ole vain valtioiden johtajat vaan nimenomaan kansanosat. Kuten Seppo, Kainulainen, Vadén ja muut kirjoittajat tässä kirjassa kertovat, metsän ei tarvitse olla vain taloutta tai tiedettä. Metsästä kumpuavat yhteisöjen tarinat, siellä su-

kulaisuus- ja naapuruussuhteet vahvistuvat. Metsä voi olla pyhä, voimapaikka, toimeentulon lähde ja monimuotoinen ekosysteemi – alati muuttuva sellainen.

Viitteet

1. Lang C. 2008. Tehtaan varjossa. Selluteollisuus matkalla etelään. Into Kustannus & Like.
2. Resosudarmo B. (toim). 2007. The politics and Economic of Indonesia's Natural Resources.

”Metsän ei tarvitse olla
vain taloutta tai tiedettä.
Metsästä kumpuavat
yhteisöjen tarinat. Metsä
voi olla pyhä, voimapaikka
ja monimuotoinen
ekosysteemi - alati
muuttuva sellainen.”

Kirjoittajat

LOURDES ANTONYSAMY on ollut ympäristötyössä 25 vuotta. Hän on Tamil Nadun ympäristöverkosto TNEC:n (Tamil Nadu Environment Council) koollekutsuja. Verkostoon kuuluu 600 poliittiseen ympäristötyöhön keskittyvää järjestöä. Hän päätoimittaa Nizhal -ympäristölehteä ja Siemenpuu-säätiön Intia-ohjelmien julkaisua North South Perspective. Antonysamy on Siemenpuu-säätiön Tamil Nadu -ryhmän vastuhenkilö.

MOUSHUMI BASU on intialainen toimittaja. Hän asuu Jarkhandissa ja on seuraa tiiviisti adivasiens metsäoikeuksiin liittyviä kysymyksiä.

KIRSI CHAVDA on yhteiskuntatieteiden maisteri ja Siemenpuu-säätiön hankekoordinaattori. Viimeisen 12 vuoden aikana hän on ollut sekä vapaaehtoisena että palkkatyössä kehitysyhteistyössä Suomessa ja maailmalla. Ympäristön liksäksi hän on paneutunut paikallisyhteisöihin liittyviin kysymyksiin, sukupuolten tasa-arvoon, seksuaali- ja lisääntymisterveyteen, kansainvälisyys-

kasvatukseen ja Latinalaiseen Amerikkaan yleensä.

PREMRUDEE DAOROUNG on yksi Mekongin alueellisen ympäristöjärjestön TERRA:n (Towards Ecological Recovery and Regional Alliance) johtohahmoista. Hän on työskennellyt Laosissa 1993–1996 ja ollut mukana kansalaisjärjestöjen ja metsäviranomaisten yhteisessä tutkimushankkeessa, joka tarkastelee paikallisyhteisöjen metsäsuhteita. Hän seuraa edelleen aktiivisesti Laosin ja Mekongin alueen metsähankkeita.

OUTI JÄÄSKÖ on inarilainen isoäiti ja poromies, joka tekee monen alan patkätöitä. Poromiehenä hän on ollut mukana monissa hankkeissa ja poronhoidon sidosryhmytyössä, esimerkiksi paliskuntien yhteistyöryhmytyssä ja neuvottelemassa Metsähallituksen kanssa.

ELIZABETH DÍAZ ja **RAQUEL NÚÑEZ** toimivat uruguaylaisessa Guayubira –ympäristöryhmytyssä. Ryhmytyä ajaa luonnonmetsien suojelua ja tuo esiin teollisten puuplantaasien sosiaalisia ja ympäristöllisiä vaikutuksia. Elizabeth Díaz on arkkitehti ja Raquel Núñez kielenkääntäjä, heitä yhdistää vakaumus ympäristön puolesta toimimisen tärkeydestä.

RISTO ISOMÄKI on tieto- ja tieteiskirjailija, ympäristöaktivisti ja metsänomistaja. Hän vaikuttaa Ympäristö ja kehitys ry:ssä, Siemenpuu-säätiössä ja AtmosMare-säätiössä. Isomäki on 1980-luvun alusta lähtien ollut mukana metsävarojen hoitoon, puiden istutukseen, ruokaa tuottavien puiden jalostukseen ja uusiutuvaan energiaan liittyvissä kehitysyhteistyöhankkeissa Afrikassa ja Etelä-Aasiassa.

PAULIINA KAINULAINEN on teologian tohtori ja luterilainen pappi. Hän asuu Kontiolahdella. Joensuun yliopistossa hän teki vuonna 2005 ekofeministisestä teologiasta väitöskirjan: Maan viisaus. Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta. Kainulainen työskentelee tutkijana, hänen tutkimusaiheensa on ”Metsä ja pyhä” eli kristinuskon ja suomalaisen perinteisen metsäsuhteen vuorovaikutus.

OSSI KAKKO on keräilijä-puutarhurin elämäntavan opiskelija ja vapaa dokumentaristi.

ANU LOUNELA on antropologi. Hän kirjoittaa väitöskirjaa jaavalaisten pienviljelijöiden metsäkäsityksistä ja niihin liittyvistä kulttuurisista rakenteista Keski-Jaavalla, Indonesiassa. Vuodesta 2006 lähtien hän on ollut Siemenpuu-säätiön hallituksen puheenjohtaja.

HANNA MATINPURO on Siemenpuu-säätiön toiminnanjohtaja. Hän on ollut aktivisti ja palkkatyössä ympäristöjärjestöissä yli kaksikymmentäviisi vuotta. Hän haluaa edistää erityisesti monimuotoisuuden suojelua ja globaalia oikeudenmukaisuutta yhteiskunnan päätöksenteossa.

SABITRI PATRA on adivasien oikeuksia ajava metsäaktivisti. Hän asuu Orissassa kutia-yhteisössä. Patra toimii vapaaehtoisjärjestössä Devote Trustissa. Järjestöä pyörittävät paikalliset adivasit Kandhmalin piirikunnassa. Järjestön tavoittelee osallistuvaan demokratiaan perustuvaa yhteiskuntaa, jossa luonnonvaroja käytetään kestävästi. Silloin adivasit voivat olla ylpeitä kulttuuristaan ja päättää omista asioistaan.

BOB PUERBA on metsätutkija. Hän on työskennellyt yliopistossa, kansalaisjärjestöissä ja kansainvälisissä metsähankkeissa. Hän on Forest Watch Indonesian (FWI) johtaja. FWI tuottaa ajantasaista tietoa Indonesian metsien tilasta, hakuista ja maankäytön muutoksista. Järjestö myös edistää metsien hallinnan demokratisointia.

J.P. RAJU on jenukuruboihin kuuluva hunajankeittäjä, joka asuu metsässä Kodagun alueella Karnatakassa. Hän on mukana metsätuotteita (huna ja, saippuapähkinä, naava) keräilevien adivasien

osuuskunnan LAMPS:in toiminnassa. Adivasien metsäoikeuksia puolustava Raju on tällä hetkellä National Adivasi Andolan –verkoston johtaja.

SANNI SEPPO on valokuvataiteilija. Ritva Kovalaisen kanssa he ovat yhdessä käsitelleet puiden ja metsien henkistä ja kulttuurista merkitystä. Yksi yhteistyön tuloksista on valokuvakirja Puiden kansa. Sanni Sepon valokuvaus on yhteiskunnallista ja dokumentaarista. Hän nostaa töissään esiin yksilöitä, jotka elävät omaan tapaansa sosiaalisten tilanteiden puristuksessa.

HERI SUSANTO, ROMI ja PONIDI ovat töissä indonesialaisessa ympäristöjärjestössä Menapakissa. Romi Susanto on järjestön johtaja, hän oli aiemmin aktiivinen myös Indonesian Maan ystävisessä WALHI:ssa (Wahana Lingkungan Hidup Indonesia). Ponidi ja Heri Susanto ovat työskennelleet pitkään punan basapien kanssa Kalimantanilla. Menapak pyrkii vahvistamaan punan basapien asemaa ja metsäoikeuksia.

MAUNO SÄRKKÄ on luonnonsuojelija ja metsäaktivisti. Hän on Luonto-Liiton metsäryhmän puheenjohtaja. Tärkeä osa hänen metsiensuojelutyötään on arvokkaiden metsäalueiden kartoittaminen, jota hän on viime vuosina tehnyt eri puolilla Suomea, Lapin eteläpuolella.

JOHANNA ja IBRAHIM TOGOLA on ympäristösosio-logi ja asunut Malissa kahdeksan vuotta. Ibrahim Togola on ympäristöjärjestö MFC Nyetaan perustaja ja hallituksen puheenjohtaja, tekniikan tohtori ja ekonomi. Togoloiden sosiaalinen yritys Agro Industrie Développement (A.I.D-SA) solmi vuonna 2007 Malin ensimmäisen public-private partnership -sopimuksen valtion kanssa turvataksaan eteläisessä Malissa sijaitsevan 220 000 hehtaarin metsäalueen säilymisen. Togolat suunnittelevat yhteistyössä paikallisten osuuskuntien ja paikallishallinnon kanssa metsän suojeluperinteiden elvyttämistä, kestävien elinkeinojen ja maatalouden kehittämistä ja ekoturismia.

TERE VADÉN on tamperelainen filosofi. Hän on julkaissut useita teoksia Suomessa ja ulkomaila, muun muassa Ajo ja jälki, Karhun nimi, Rock the Boat, Localized Ethics, the Situated Self, and Particularism in Contemporary Art (yhdessä Mika Hannulan kanssa). Tere Vadén on filosofisen niin & näin -aikakauslehden toinen päätoimittaja ja Ikimetsän ystävät ry:n jäsen.

Siemenpuu-säätiö

Metsien suojelu on aina ollut tärkeää suomalaiselle ympäristöliikkeelle, mutta viime vuosina se on saanut uuden ulottuvuuden. Suomalaisen metsäteollisuuden toiminta globaaleilla markkinoilla kuten Indonesiassa, Uruguassa ja Brasiliassa on johtanut kasvaviin yhteydenottoihin kansalaisliikkeiden kanssa. Etelän herkän monimuotoista metsää tehoidetaan suomalaiskonsulttien opein. Suomalaiset ovat luomassa Etelään suuria yhteiskunnallisia konflikteja, joissa ympäröivän metsänsä katoamisesta kärsivät paikalliset asukkaat hakevat oikeutta ja pehmeämpiä hoitotapoja.

Tämä kirja on yhdistelee Etelän ympäristöliikkeiden puheenvuoroja suomalaisiin näkökulmiin, ja on tarkoitettu eräänlaiseksi herätyskelloksi. Puheenvuorojen toivotaan kannustavan arvioimaan kriittisesti Suomen kehityspolitiikkaa ja roolia kansainvälisessä metsäpolitiikassa. Etelän puheenvuorojen kirjoittajat ovat Siemenpuu-säätiön kumppanijärjestöjen ihmisiä.

Siemenpuu-säätiö tukee kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntien ympäristötyötä. Tuki sunna-

taan Etelän järjestöjen paikallisesti suunnittelemiin ja toteuttamiin hankkeisiin, jotka edistävät ekologista demokratiaa ja ympäristönsuojelua tai torjuvat ympäristöuhkia.

Ympäristönsuojelu onnistuu parhaiten, jos se tehdään tasa-arvoisesti ja osallistavasti. Ympäristön ohella huomioidaan ihmisoikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja kulttuurinen monimuotoisuus. Parhaimmillaan kansalaisyhteiskunta voi olla suunnannäyttäjä, antaa malliesimerkin kehitysmaiden valtioille ja yrityksille.

Siemenpuu tukee ympäristönsuojelua maissa, joissa kansalaisyhteiskunnan perinteet ja toimintamahdollisuudet vaihtelevat suuresti. Tällä hetkellä säätiö toimii Malissa, Intiassa ja Indonesiassa, joissa rahoitetaan viiden eri teeman hankkeita yhteistyöohjelman kautta. Esimerkiksi Malin pienet kyläyhdistykset istuttavat puita, Intian SADED-verkosto edistää keskustelua ekologisesta demokratiasta ja Indonesian Yalhimo-järjestö parantaa alkuperäiskansojen mahdollisuuksia vaikuttaa metsiensä käyttöön. Uusia yhteistyöohjelmia on suunnitteilla Mekongin alueelle Kaakkois-Aasiaan ja Latinalaiseen Amerikkaan. Harkinnan mukaan tuemme hankkeita myös muissa maissa.

Säätiö rahoittaa hankkeensa ulkoministeriön kehitysyhteistyömäärärahoista. Muutoin olemme toiminnallisesti ja juridisesti riippumaton kansa-

laisyhteiskunnan osa. Säätiön budjetti vuodelle 2008 oli noin 1,25 miljoona euroa.

Siemenpuu-säätiön perusti 15 ympäristö- ja kehitysasioiden parissa toimivaa suomalaista kansalaisjärjestöä. Säätiö on tukenut ympäristöhankkeita vuodesta 2002 lähtien. Siemenpuulla on Helsingissä viiden työntekijän toimisto, mutta merkittävä osa sen työstä tehdään vapaaehtoisvoimin. Hankkeiden rahoituksesta päättää perustajajärjestöjen valitsema, vapaaehtoisista asiantuntijoista koostuva hallitus.

Siemenpuu julkaisee teemakirjoja, ensimmäinen teos Rikastettu vai köyhdytetty? kertoo ympäristötarinoita etelän kaivoksista.

SIEMENPUU-SÄÄTIÖN PERUSTAJAT:

BirdLife Suomi, Dodo, Kehitysmaayhdistys Pääskyt, Kehitysyhteistyön palvelukeskus KEPA, Luonto-Liitto, Maan ystävät, Natur och Miljö, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen Tinku, Suomen Ympäristökasvatuksen Seura, WWF Suomi, Tekniikka elämää palvelemaan, Uusi Tuuli, Vihreä Sivistysliitto ja Ympäristö ja Kehitys ry.

HANNA MATINPURO toiminnanjohtaja
www.siemenpuu.org

